

• JAHON ADABIYOTI TURKUMIDAN •

Sog'inib kutaman tunlarni

Hikoyalar to'plami

JAHON ADABIYOTI TURKUMIDAN

SOG'INIB KUTAMAN TUNLARNI

Hikoyalar

ZIYO NASHR

Toshkent

2022

Ўзбекистон Республикаси
ММА ташкили
2022 й. 12. 15

UO'K: 821.111(73)-32
KBK 84 (7Amer)-445
Sh 78

Tahrir hay'ati:

**Naim Karimov, Erkin A'zam, Xurshid Do'stmuhammad,
Suvon Meliyev, Shuhrat Sirojiddinov, Dilmurod Quronov,
Nurboy Jabborov, Uzoq Jo'raqulov, Ulug'bek Hamdamov,
Abdurahmon Jo'rayev**

Tarjimonlar:

Qandilat YUSUPOVA va b.

Shopen, Keyt

Sh 78 **Sog'inib kutaman tunlarni.** [Matn]: hikoyalar /
Keyt Shopen; tarjimonlar: Q. Yusupova va b. – T.:
„Ziyo nashr“ nashriyoti, 2022. – 128 b.

ISBN 978-9943-8577-6-6

Keyt Shopenning „Sog'inib kutaman tunlarni“ nomli hikoyasi bilan nomlangan ushbu to'plamdan iste'dodli adiblarning bir qator hikoyalari o'rin olgan. Turfa xil insonlarning taqdiridan so'zlovchi bu hikoyalar sizga ma'qul kelishiga ishonamiz.

**UO'K: 821.111(73)-32
KBK 84 (7Amer)-445**

**Abdulla Qodiriy nomidagi
viloyat AKM**

INV № 2023/7-96

ISBN 978-9943-8577-6-6

© Q. Yusupova va b. (tarj.).
© „Ziyo nashr“ nashriyoti, 2022.

NASHRIYOTDAN

Biz o'tgan mingyilliklar davomida jahon sivilizatsiyasiga ulkan hissa qo'shgan, uni o'zgartira olgan xalqimiz. Madaniyat, san'at, axloq, falsafa, fan va adabiyot sohasida buyuk ajdodlarimiz qoldirgan ulkan meros hali-hamon dunyoning barcha rivojlangan mamlakatlari tomonidan e'tirof etilib, o'rganib kelinadi. Imom al-Buxoriy, Imom at-Termiziy, Burhoniddin Marg'ioniy, Ahmad al-Farg'oni, Muso al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Abu Nasr Forobiy, Bahouddin Naqshband, Abullays Samarqandiy, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yugnakiy, Mahmud Koshg'ariy, Ahmad Yassaviy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Boborahim Mashrab singari yuzlab ajdodlarimiz borki, biz ularni hech ikkilanmasdan jahon miqyosidagi mutafakkirlar deyishga haqlimiz. Ammo bugungi avlod ularning buyuk shaxsiyati, tarixi, jahonshumul shon-shuhrati bilangina cheklanib qolmasligi lozim. Ajdodlarning madaniy, ma'rifiy, ilmiy, ijtimoiy, adabiy faoliyati, hayot tarziga doimo hushyor nigoh va ibrat ko'zi bilan qarashimiz maqsadga muvofiq. Tarixiy manbalarni sinchiklab o'rganadigan bo'lsak, mutafakkir ajdodlarimiz jahon madaniyati, ilmiy va badiiy tafakkuri bilan doimiy tarzda hamqadam, hamnafas bo'lib kelganlar. Jahonda ro'y berayotgan birorta madaniy-intellektual o'zgarish, biror badiiy tafakkur namunasi bobolarimiz nazaridan chetda qolmagan. Ajdodlarimiz ularni o'qib, uqishar ekan, o'z milliy madaniyatlarini rivojlantirish, jahon xalqlaridan ortda qolmaslikni maqsad qilganlar. Ko'plab xorijiy tillarni bilganlari, xorij mutafakkirlari yozgan asarlarni tarjima qilganlari bu o'rinda qo'l kelgan. Eng muhimi, xorij madaniyati, badiiy-ilmiy tafakkuri namunalariga nisbatan shaxsiy to'xtamlari, xulosalari va tanqidiy nuqtayi nazarlari bo'lgan.

Biz bugun, mamlakatimiz Prezidenti kitobxonlik madaniyatini takomillashtirishni davlat siyosati darajasiga ko'targan bir paytda, o'tmishda yashab o'tgan buyuk ajdodlarimiz an'anasini izchil davom ettirishimiz, jahon madaniyati, san'ati, adabiyoti namunalari bilan izchil va tizimli tarzda tanishib borishimiz zarurdir.

Xalqimiz ijtimoiy-madaniy hayotidagi mana shunday ulkan ehtiyojni nazarda tutib „Ziyo nashr“ nashriyoti bir xayrli ishga qo'l urishga bel bog'ladi. Ya'ni joriy yildan e'tiboran jahon nasri namunalarining yuz jildligini chop etishga kirishdi.

Mazkur nashrda siz turk, rus, ingliz, italyan, fransuz, nemis, hind, xitoy, arab, eron, yapon, amerika adabiyoti namunalari bilan tanishasiz. Yuz jildlikda Ch. Dikens, L. N. Tolstoy, A. Dyuma, N. V. Gogol, O. de Balzak, A. P. Chexov, Gi de Mopassan, J. London, G. Flober, M. Sholoxov, G. G. Markes, A. Kuprin, V. Shukshin kabi siz muhtaram o'quvchiga nisbatan tanish yozuvchilar asarlari bilan birga, S. King, U. Folkner, V. Vulf, Mo Yang, Chan May Txyun, V. Losa Mario, T. Bug'ra, Dunder Alp, Dino Butssati, R. Akutagava, I. Bunin, K. Chandr, Abdul Muis, Y. Zamyatin singari jahon xalqlari tomonidan e'tirof etilgan-u, ammo o'zbek kitobxonlarining aksariyati ilk bor uchrashayotgan yozuvchilar asarlarini o'qishga muyassar bo'lasiz.

Mazkur yuz jildlik jahon nasrining deyarli barcha janrlarini qamrab oladi. Unda siz jahon o'quvchilarini hayratga solib kelayotgan romanlar, qissalar, novella va hikoyalardan bahramandlik hissini tuyasiz.

Tarjimalar ichida Abdulla Qahhor, Zumrad, Odil Rahimiy, Qodir Mirmuhamedov, Vahob Ro'zmatov, Ozod Sharafiddinov, Ibrohim G'afurovdek mashhur tarjimonlar tomonidan o'g'irilgan asarlar qatorida umidli yosh tarjimonlar ijod namunalari ham o'rin olgan. Albatta, tarjima asarlar tarkibida rus tili vositasida amalga oshirilganlari ko'proq. Bunda biz tajribali, mahoratli tarjimonlar o'g'irmalariga bo'lgan ishonch va hurmatni bosh mezon qilib oldik. Shu bilan birga, ingliz, fransuz, nemis, turk, arab, fors tillaridan qilingan original tarjimalarning mutaxassislar tomonidan tan olingan namunalarini ham qamrab olishga urindik. Eng muhimi, bu o'rinda badiiy tarjimalar sifati, milliy tilimiz jozibasini qanchalik aks ettirganiga asosiy e'tiborni qaratdik. Yuz jildlikni tayyorlash jarayonida imkon darajasida xalqimiz ma'naviyati va axloqiy mezonlariga muvofiq keladigan asarlarni tanlashga harakat qildik.

Ammo shuni alohida ta'kidlashni istardikki, „Jahon nasri namunalari yuz jildligi“ni chop etish nashriyotimiz uchun ilk tajriba. Shunday bo'lgach, mazkur yirik loyihaning kamchiliklari, maromiga yetmagan jihatlari bo'lishi tabiiy. Bu jarayon muttasil davom etib, tajriba va mahorat, texnik imkoniyatlar oshgan sari kamchiliklar ham bartaraf bo'la borishiga ishonamiz. Va, umid qilamizki, xayrli niyat bilan boshlayotgan ishimizdagi juz'iy kamchiliklarni aziz kitobxonlarimiz ma'zur tutadilar. Muhtaram adabiyotshunoslarimiz, adiblarimiz va adabiyot muallimlarimiz keyingi nashrlarni amalga oshirish jarayonida o'zlarining qimmatli maslahatlarini ayamaydilar, degan umiddamiz.

Yaratgan Alloh ishimizni xayrli, ajr-mukofotlarga loyiq, jonajon xalqimiz uchun manfaatli qilsin!

DUNYODAGI ENG BAXTLI ODAM

Jessi yig'lab yuborishga ham tayyor edi. U Tomni telefondan bo'shashini kutaverib xunob bo'lib ketdi. Tom uning qaynog'asi. Holi xarobligidan o'zining ham yuragi ezilib o'tirardi.

To'g'ri, ular besh yildan buyon bir-birlarini ko'rishmagandi, ammo Tom hozir besh yoshga ulg'ayganday ko'rinardi, bor farq shunda, xolos. U hali ham Tomligicha turibdi-ku. Xudoyim-ey! Yoki u shunchalar o'zgarib ketganmikan?

Nihoyat, Tom Braket telefon go'shagini joyiga qo'ydi. U o'rindig'iga yastanganicha o'tirarkan, gumondor va sovuq boquvchi kichkinagina tiniq moviy ko'zlari bilan Jessiga bir qur ko'z yugurtirib chiqdi. U qirq besh yoshlardagi basavlat erkak bo'lib yetilgandi. Braket o'tkir biznesmenga o'xshab ko'rinar – uning asl kasbi ham shunday edi. U Jessiga vaqtini ketkazishga arzimaydigan odamga qaraganday sovuq bepisandlik bilan ko'z tashladi.

– Xo'sh? – dedi Braket to'satdan. – Xizmat?

– Meni tanimading chog'i, Tom, – deb o'ng'aysizlandi Jessi. – Men Jessi Fultonman. Ella senga salom aytib yuborgandi.

Braket o'rnidan turdi-da, chaqirilmagan mehmoni bilan yuzma-yuz bo'lish uchun u tomonga

bir-bir bosib keldi. U esiga tushgan qiyofani to-
pishga harakat qilib Fultonni boshdan oyoq ko'z-
dan kechirdi.

– Ha, rostdan ham Jessi ekansan, – dedi Bra-
ket oxiri. – Lekin juda ham o'zgarib ketibsan.

– Yo Rabbim, axir oradan besh yil o'tib keta-
di-yu, o'zgarmay bo'larkanmi? – dedi Jessi. – Bu-
ning ustiga sen meni faqat bir-ikki bor ko'rgan
bo'lsang kerak. O'zgarmay qolarmidim? Hamma
ham o'zgaradi-ku, to'g'rimi?

– Sening qarashlaring jiddiy edi, – deya so'zida
davom etdi Braket mayin, ajabsingan ohangda. –
Sezishimcha, biroz ozgandaysan?

Jessi miq etmadi. U Braket uning jig'iga tegish
uchun o'zini har ko'ygga solayotganini fahmlab tu-
rardi. Biroq burgaga achchiq qilib ko'rpani kuy-
dirishdan foyda yo'qligi sababli o'zini og'irlikka
olardi. Sukunat cho'zilgan sayin Jessining ichi-
ni it tataladi. Braketning vijdoni uyg'ondi chog'i,
tuyqusdan mulozamat yo'lga o'tib oldi:

– Qani, o'tir-chi. Yaxshi kelibsan-da, kuyov, –
deb Jessining qo'lidan tutib, qisib qo'ydi u. – Seni
ko'rganimdan xursand bo'ldim, hech narsani o'y-
lama! Negadir ko'zinga siqilganroq bo'lib ko'rin-
yapsan.

– Hammasi joyida, – deb ming'illadi Jessi.
U stulga o'tirarkan, barmoqlari bilan jingalak
sochlarini taragan bo'ldi.

– Nimaga oqsoqlanyapsan?

– Bitta toshni bosib olgandim, qirrasini tufli-
ning tagini teshib yubordi.

Jessi oyoqlarini stulning tagiga tortdi. U tufli-
laridan uyalayotgandi.

Braket bo'lsa Jessining oyoqlaridan ko'zlarini uzmay o'tirardi. U kuyovining ko'nglidan nimalar kechayotganini anglab turar, unga qarab yuragini achinish hissi qoplab borardi.

– Ha, mayli, qulog'im senda, – deya so'z boshladi Braket, – hayotingdan gapir. Ella qalay?

– O, u o'yinab-kulib yuribdi, – deb javob berdi Jessi parishonxotirlik bilan. Uning mayin boquvchi kulrang ko'zlari bilan uyg'unlashib ketgan yumshoq, itoatkorona, anchagina tortinchoq ohangli ovozi bor edi.

– Bolalar-chi?

– O, ular ham zo'r... Bilasanmi, – endi biroz qat'iyat bilan ilova qildi Jessi, – kenjatoyimiz tasma (ikki yelkasidan o'tkazilib shimga taqiladi) taqadigan bo'lib qolibdi. Bilasan, u o'zi pul topolmaydi. Ammo juda ham uddaburon. Rasmlar soladi, u-bu ish qo'lidan keladi, bundan sening ham xabaring bor.

– Ha, – deb ma'qullab qo'ydi Braket. – Bu ishlari yaxshi. U ikkilanib qoldi. Oraga bir nafas jimlik cho'kdi. – Jessi, Ella menga ishlaring yomonligi haqida aytganida, ehtimol, senga yordam bergan bo'larmidim.

– Xudo sendan rozi bo'lsin, – Jessi mayin ohangda minnatdorlik bildirdi. – Sening ham ishlaring boshingdan oshib yotibdi-ku, to'g'rimi?

– To'g'ri. – Braket o'rindig'i orqasiga suyandi. Uning qizg'ish yuzlari g'amgin va achinarli tus oldi.

– Tom, quloq sol, – deya muddaoga o'tdi Jessi. – Men bir maqsad bilan bu yerga kelgandim. – U yana barmog'i bilan sochini tarab qo'ydi.

– Menga yordam berishingni istayman.

Braket shu gapni kutayotgandi.

– Men senga ko‘p pul berolmayman. Haftasiga o‘ttiz besh dollar topaman, xolos, bunga ham o‘lganim kunidan shukr qilib, bir amallab yashab kelyapman.

– Albatta, bilaman, – hayajonlanib ta’kidladi Jessi. Uni tag‘in tong-sahardan beri yuragini egalab yotgan yovvoyi g‘ulg‘ula chulg‘ab oldi.

– Bilaman, sen bizga pul tomondan ko‘mak berolmaysan. Lekin biz sening qo‘lingda ishlaydigan bir kishi bilan ko‘rishib qoldik! U bizning shahrimizga kelgan ekan. O‘sha kishi seni menga birorta ish topib bera oladi deb aytgandi!

– Kim aytgandi?

– O, nima uchun shuni menga sen o‘zing aytmading? – Jessi mana endi ginaxonlik bilan yorildi. – Nimaga aytmading, axir, men bu gapni eshitganim zahoti yo‘lga chiqqandim. Mana, ikki haftadirki, xuddi devonaga o‘xshab yo‘l yurib keldim.

Braket baland ovozda ingrab yubordi.

– Sen meni ish bera oladi, degan umid bilan Kansas Sitidan ikki hafta ichida yetib keldingmi?

– Bo‘lmasam-chi, Tom, albatta-da. Qo‘limdan boshqa nima ham kelardi?

– Jessi! Hozir o‘lik mavsum. Ustiga ustak, sen bizning ishimizni neft bilan bog‘liq ekanligini ham tushunmaysan. Bu esa juda muhim. Mening bu yerda ham do‘stlarim bor, biroq ular ayni damda hech narsa qilib berisholmaydi. Men senga imkoniyat tug‘ilishi bilanoq ish aytgan bo‘lardim, shu o‘y sening ham kallangga kelmadimi?

Jessi dod deb yubordi.

– Lekin sen quloq solsang-chi, o'sha odam seni odam yollaydi, deb aytdi! U sening qo'lingda yuk mashinasini haydarkan! Senga har doim erkaklar kerak bo'lar ekan!

– Oh!.. Sen idoramni nazarda tutyapsanmi? – deb so'radi Braket past ovozda.

– Ha, Tom. Shuni aytyapman!

– O, yo'q, sen idoramda ishlashga hech qachon chiday olmaysan, – Braket unga o'sha past ovozda man qildi. – Sen uning nima ekanligini bilmaysan ham.

– Yo'q, bilaman, – Jessi o'z fikrida qat'iy turib olgandi. – O'sha erkak menga barchasini tushuntirib berdi, Tom. Sen yuk jo'natuvchisan, shundaymi? Sen chetga dinamit ortilgan yuk mashinalarini chiqarasanmi?

– Sen aytayotgan o'sha odam kim edi, Jessi?

– Everet, Everet edi, yanglishmasam.

– Egbertdir, balki? Mening gavdamdagi erkakmi? – deb so'radi Braket ohista.

– Ha, Egbert ekan.

– Albatta, ish bor. Agar istasang, hatto o'sha Egbertning ham joyi bo'sh turibdi.

– U ishdan ketdimi?

– Yo'q... o'ldi!

– Oh!

– Ish paytida o'ldi, Jessi. Judayam bilging kelayotgan bo'lsa, bu ish o'tgan tunda sodir bo'ldi.

– Oh!.. Nima bo'lsa, bo'lavermaydimi, lekin menga baribir!

– Unday bo'lsa, meni eshit! – dedi Braket. – Men senga kelishingdan avval so'rashing lozim

bo'lgan bir-ikkita narsalarni aytib qo'yay. Sen haydaydigan yuk mashinasidagi dinamit emas. U nitroglitserin!

– Lekin bundan mening xabarim bor edi, – dedi Jessi uni tinchlantirib. – O'sha Egbert menga maslahat bergandi, Tom. Meni hech narsadan xabari yo'q ekan, deb o'ylama.

– Bir daqiqaga gapirmay tursang-chi, – deb buyurdi Braket g'azab bilan. – Eshit! Sen shunchaki bu nitroglitserin sho'rvasiga bir nazar solib ko'rding, tushundingmi? Sen shunchaki qattiq yo'talganding, shundan keyin bu sho'rva qaynab, mana endi toshib ketyapti.

– Meni eshitsang-chi, Tom.

– Hozir, bir lahzaga shoshmay tur, Jessi. Bilaman, ishga o'lguday muhtojsan, biroq sen tushunib olishing kerak. Bu mahsulot faqatgina maxsus mashinalardagina ketadi. Qoq tunda! Ular maxsus yo'nalish bo'yicha qatnaydi! Birorta ham shahar ichidan o'tisholmaydi! Buning qanday ish ekanligiga aqling yetib turibdimi?

– Men ehtiyotkorlik bilan haydayman, – dedi Jessi. – Men yuk mashinasini qanday qilib boshqarishni bilaman. Sekin haydayman.

Braket oh tortdi.

– Sen Egbertni ham ehtiyotkorlik bilan haydamagan yoxud yuk mashinasini qanday boshqarishni bilmagan deb o'ylayapsanmi?

– Tom, – dedi Jessi shiddat bilan. – Sen meni qo'rqitolmaysan. Men miyamga faqat bitta gapni mixlab oldim! Egbert aytdiki, u bir mil masofa yo'l uchun bir dollardan ishlar ekan. U: „Yarim oylik xizmatim uchun bir oyda besh yuz-olti yuz

dollardan topardim“, – deb aytdi. Men ham aynan shunday haq olamanmi?

– Albatta, shunday olasan, – dedi Braket unga vajohat bilan. – Bir mil uchun bir dollar. Juda oson-a. Biroq nima sababdan sen kompaniyani buncha ko‘p to‘lashi kerak deb o‘ylayapsan? Osonligini qara – xuddi Egbertga o‘xshab old chiroqlarni yoqquningcha qandaydir toshni bosib ketasan. Yoki bo‘lmasa, ko‘zingga nimadir kirib ketadi-da, g‘ildirak aylanib ketib, mashinaga shikast yetkazasan! Xudo biladi, tag‘in yana qanday ko‘rgilik yuz beradi! Biz Egbertga qanday kor-hol yuz berganini aniqlay olmadik. Biror-bir dalil beruvchi hech qanday mashina yo‘q edi. Hech qanday murda ham topilmadi. Hech vaqo yo‘q! Ehtimol, bir kuni kimdir makkajo‘xori dalasidan bir parchagina majqlangan po‘lat topib olar. Lekin baribir, biz hech qachon haydovchini topolmaymiz. Bor bilganimiz shuki, u jadval bo‘yicha yetib kelmadi. Keyin politsiya bizni chaqirishini kutib turdik. O‘tgan tunda qanday voqea yuz berganini tushundingmi? Ko‘prik ustida qandaydir bir ishkallik chiqibdi. Balki, Egbert tajang bo‘lib turgandir. Balki, u bir tomonga mashina g‘ildiragining qanoti bilan borib solgandir. Endi bo‘lsa hech qanaqa ko‘prik ham yo‘q, mashina ham yo‘q, Egbert ham yo‘q. Endi tushungandirsan? Bir mil yo‘l uchun o‘sha Xudo urgan bir dollarni qanday qilib topish yo‘li shu bo‘ladi!

O‘rtaga bir lahzalik sukunat cho‘kdi. Jessi uzun, ingichka barmoqlarini bukib, yozgancha jim o‘tirardi. Uning og‘zi ochilib qolgan, yuzi esa alamdan burushib ketgandi. Bir mahal ko‘zlarini yumdi-da, ohista so‘zlay boshladi:

– Meni nima bo'lgani bilan ishim yo'q, Tom. Sen hammasini tushuntirib berding. Endi esa menga bir saxovat ko'rsatib, ish bersang.

Braket qo'lini tugib, stoli ustiga qahr bilan qattiq musht tushirdi.

– Yo'q.

– Quloq sol menga, Tom, – dedi Jessi bechora holda, – sen shunchaki tushunishni istamayapsan-da. – U ko'zlarini ochdi. Uning ko'zlari yosh bilan to'lib qolgandi. Bu nigoh Braketni undan yuzini o'girishga majbur qildi. – Menga bir qaragin-a, Tom. Senga iltijolarim kamlik qildimi? Tom, men ortiq bu ahvolda yashayolmayman, tushunsang-chi, axir!

– Sen aqldan ozibsan, – deb ming'illadi Braket. – Har yili beshta haydovchidan bittasi o'ldiriladi. Bu o'rtacha ko'rsatkich. Shuni havas qilib keldingmi?

– Ayni damdagi mening hayotim havas qilgulikmidi? Biz uyda shundoqqina ochlikdan qurbon bo'lyapmiz, Tom!

– Buni menga ilgariroq aytishing kerak edi, – deya xitob qildi Braket cho'rt kesib. – Bu sening aybing. Odam oilasi och turganida soxta dabdaba bilan yurishga aslo haqi yo'q. Men birortasidan ozroq pul qarz olib turaman-da, uni Ellaga telegraf qilib jo'natib yuboramiz.

– Xo'sh, keyin nima bo'ladi?

– Keyin kutib turasan. Sen qarib qolganing yo'q. Bu hayotingdan yuz burib ketishga haqing ham yo'q. Biror kun ish ham topib olarsan.

– Yo'q! – Jessi o'rnidan sapchib turib ketdi. – Yo'q! Oldinlari bunga ishonardim. Ammo endi isho-

nolmayman, – baqirdi u kuyib-yonib. – Sen yuragimdagi birdan bir umidimsan.

– Aqldan ozyapsan, – ming‘illadi Braket yana. – Men bunday qilolmayman. Xudo haqqi, bir lahza-ga bo‘lsin, Ellani ham o‘ylasang-chi, axir.

– Uni deb qayg‘urayotganimni bilmayapsanmi? – so‘radi Jessi ma‘yus. U Braketning yengidan tortdi.

Braket oyoqqa qalqdi.

– Sen Ella to‘g‘risida o‘ylayapman, deyapsan. O‘lib ketsang, uni qay holga tushishini ham o‘ylayapsanmi?

– Balki, o‘lib ketmasman, – iltijo qildi Jessi. – Ba‘zan omadim ham kulib turadi.

– Hamma ham shunaqa deb o‘ylaydi, – javob qildi Braket e‘tiborsizlik bilan. – Bu ishni bosh-lashing bilan omading ham so‘roq belgisi bo‘lib qoladi. Bir narsa aniqki, ertami-kechmi, baribir seni o‘ldirib ketishadi.

– Unaqa bo‘lsa ham mayli, roziman, – deb baqirdi Jessi unga javoban. – Lekin bu orada biror nimali bo‘lib qolarman, to‘g‘rimi? Hech bo‘lmaganda, bir juft oyoq kiyimi sotib olarman. Menga qara! Bitta kostyum qancha turadi? Sigara chekishga pulim yetar, hech bo‘lmasa. Bolalarim uchun biror shirinlik xarid qilarman. O‘zimning og‘zimga ham biror nima tegib qolar. Ha, Xudo haqqi, biroz shirinlik yegim kelyapti. Kunda bir mahal bir stakan pivo ichishni xohlayman. Ellani yasantirib qo‘yishni ham. Unga haftada uch mar-ta, ehtimol to‘rt marta go‘sht yedirishni istayman.

Braket joyiga o‘tirdi.

– Oh, bo‘ldi qilsang-chi, – dedi u.

– Yo‘q, – dedi Jessi unga mahzun, ammo jo‘sh-qin ohangda, – sen meni to‘xtatib qololmaysan. Eshit, Tom, – u o‘tinib so‘ray boshladi, – men hammasini o‘ylab ko‘rdim. Oyiga olti yuz dollardan topsam, qara, qancha pul jamg‘arar ekanman! Atigi uch oygina ishlab qo‘ysam, qara, qancha pul bo‘ladi – ming dollar-a, balki, undan ham ko‘proq yoki kamroq ishlarman. Balki, ikki yil ichida Ella-ga haqiqiy hayot lazzatini in‘om etarman!

– Bu sening fikring, – deya uning gapini bo‘lib qo‘ydi Braket. – Taxminimcha, sen „Bunaqa ish-da ekanman, u maza qilib yashaydi“, deb o‘ylay-san-da?

– Men hammasini o‘ylab bo‘lganman, – javob berdi Jessi hayajonga to‘lib. – U bu haqida sira bilmaydi, tushunyapsanmi? Men unga faqat qirq dollar ishlab topayotganimni aytaman. Sen qol-gan pulni uning bankdagi hisobiga o‘tkazib tu-rasan, Tom.

– Ey, bas qil, – urishib berdi Braket. – Baxt-li bo‘laman deb o‘ylayapsanmi? Har daqiqada, uyg‘onganingda ham, uxlayotganingda ham „Eh-timol, ertaga o‘lib ketarman“, degan xavotir ichi-da azoblanib yashaysan.

Jessi kulib yubordi.

– Men baxtli bo‘laman! Tashvish qilma, men shu qadar baxtli bo‘lamanki, hatto kuylab yuboraman. Xudo guvoh, Tom, yetti yil mobaynida bi-rinchi marta o‘zimdanda o‘zim faxrlanib ketyapman!

– Ey, bas qil, bas qil! – deb baqirdi Braket.

Oraga tag‘in jimlik cho‘kdi. Braket ikkala qo‘li-ni ham boshi uzra ko‘tarib, kaftlarini chakkalari-ga bosdi.

– Tom, Tom, – dedi Jessi.

Braket uh tortdi.

– Oh... yaxshi, seni ishga olaman, Xudo mening mushkulimni oson qilsin. Agar shu kecha yo'lga tayyor bo'lsang, bugun tunda mashina haydaysan.

Jessi javob bermadi, berolmasdi ham. Braket unga qaradi. Jessining yuzidan ko'z yoshlari dumalab tushardi.

– Soat oltida bu yerga qaytib kel, – dedi Braket. – Mana senga ozroq pul. Tuzukroq ovqat olib, yeb olgin.

– Rahmat!.. Rahmat, Tom! – dedi Jessi. – Ha, aytgancha, Tom.

– Nima deysan?

– Men shunchaki, – Jessi gapirishdan to'xtab qoldi. Braket uning yuziga boqdi. Jessining ko'zlari hamon yosh bilan yaltirab turar, biroq yuzi endi yashnab ketgandi.

Braket undan yuzini o'girdi.

– Men bandman.

Jessi ko'chaga chiqdi. Ko'zlaridagi nam ko'rishiga xalal berar, biroq butun dunyo hozir unga tilladay bo'lib qarqirab ko'rinardi.

– Men dunyodagi eng baxtli odamman, – deb shivirladi o'ziga o'zi. – Men butun yer yuzidagi eng... eng baxtli odamman!

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

YOMG'IRDA QOLGAN MUSHUK

Mehmonxona oldiga kelib tushgan amerikaliklar atigi ikkitagina er-xotin muhojirlar edi. Ular o'z xonalari tomon yo'l olishar ekan, yo'llarida, zinalarda uchratgan odamlaridan hech qaysisini tanimadilar. Muhojirlarning ko'm-ko'k dengiz tomon yuz tutgan xonasi ikkinchi qavatda joylashgandi. Yana katta bog' bilan bitta urush yodgorligi ham xonaga ro'para yerda edi. Bu ulkan bog' ichida o'sib yotgan bahaybat palma daraxtlari hamda yo'lkalar chetiga o'rnatilgan o'rindiq-lar bog' ko'rkiga yanada ko'rk bag'ishlab turardi. Havo soz bo'lgan chog'lar bu yerda kichkinagina ko'rgazma taxtasini ko'tarib olgan qandaydir rassom paydo bo'lib qolar, osmonga behadik bo'y cho'zib ketgan salobatli palma viqori hamda bepoyon bog' bilan dengizga yuzlanib turgan mehmonxona binosining yarqiroq ranglari unga juda manzur bo'lardi. Boyagi urush yodgorligini tomosha qilish uchun ham bu yerga uzoq-yaqindan ko'plab italiyaliklar kelib turishardi. Haykal bronzadan ishlangan bo'lib, yomg'ir ostida yanada yarqirab ko'rinardi. Ayni chog'da havo tund, sharros yomg'ir quyardi. Palma yaproqlari uchidan ham yomg'ir tomchilari bir-bir tomchilab tushardi. Bog'dagi shag'al yo'lak uzra yomg'ir

suvlari katta-kichik xalqoblar hosil qilgandi. Bir tomondan cheksiz dengiz betaskin to'lg'onib yotar, jala ostida qolgan asov to'lqinlar dam o'ringdiqlargacha urilib kelar, dam o'tmay shashtlaridan qaytib, tag'in ortga chekinib ketardi. Urush yodgorligi yonida joylashgan maydon ichida turgan turli sayyohlarning yengil mashinalari ham bir zumda bu yerni tark etib jo'nab ketishdi. Chetdagi qahvaxona ostonasida paydo bo'lgan bir oshxona xizmatchisi kimsasiz maydon sathi uzra termilganча turib qoldi.

Shu payt boyagi amerikalik ayol ham derazadan tashqarini kuzatib turardi. Tashqarida, shundoqqina deraza tagida esa qayoqdandir kelib qolgan kichkinagina bir mushuk, o'sha yerda turgan yagona yashil stol ostida shumshayganча zorlanib o'tirardi. Jonivor shalabbo bo'lmaslik uchun zo'r berib g'ujanak bo'lib olishga urinardi.

– Men pastga tushib, anovi mushukchani olib chiqaman, – deb qoldi ayol birdan.

– Men olib chiqa qolay, – taklif qildi karavotida yotgan eri.

– Yo'q-yo'q, o'zim. Bechora mushukча yomg'irdan qochib, stol ostiga o'tirib olibdi, sho'rlik o'zini quruq saqlashga chunonam harakat qilyaptiki!

Eri indamay karavotning oyoq tomonidagi bir juft yostiq ustiga yastanib olganча yana kitob o'qishda davom etdi.

– O'zing bilasan, faqat ivib ketmagin, – deb qoldi u xotining orqasidan.

Ayol pastga tushishi bilan mehmonxona xo'jayini yonidan o'tib ketayotgan vaqtda xonimga bosh egib ta'zim qildi. Xo'jayinning ish stoli meh-

Abdulla Qodiniy nomidagi

viloyat AKM

INV № 2023/7-96

monxonaning eng uzoq burchagida joylashgandi. U novcha bo'lyi, yoshi ancha o'tinqirab qolgan bir erkak edi.

– Hozir bu ishni qanday uddalaganimni ko'rasizlar, – deb hovliqdi ayol xo'jayinga qarab qo'yib, negaki mehmonxona sohibi xonimga bir ko'rish-dayoq ma'qul bo'lgandi.

– Si, si, signora, brutto tempo¹. Bunaqa ob-havoda tashqariga chiqib bo'lmaydi axir.

Xo'jayin dim xonaning bir burchagidagi stoli ortida javragancha qolib ketaverdi. Xonim uning gapiga quloq solmasdan yugurgancha tashqariga chiqib ketdi. Shunday bo'lsa-da, ayolga xo'jayin va ayniqsa, uning har qanday shikoyat-u noroziliklarni ham o'ta jiddiy qabul qilishi, salobati va mulozamati, mehmonxona sohibi bo'lish g'ururi, hattoki, qari, semiz yuzi bilan bahaybat qo'llarigacha juda yoqib qolgandi.

Mehmonxona egasidan mamnun bo'lgan holda ayol eshikni zarb bilan ochdi-yu, tashqariga qarab qoldi. Yomg'ir yanayam avj olgan edi. Charm yomg'irpo'shiga mahkam o'ranib olgan bir erkak kafe tomonga qarab bo'm-bo'sh maydonni shoshilgancha kesib o'tdi. Haligi mushuk shu atrofda, taxminan, o'ng tarafda bo'lishi kerak. Ehtimol, bechoragina birorta o'simlik ostida g'ujanak bo'lib o'tirgandir. Xonim hamon ostonada qadalib turar ekan, boshi ustida soyabon ochilganini payqadi. Orqasida ularning xonasiga xizmat ko'rsatuvchi oqsoch ayol soyabon ko'tarib turardi.

¹Lekin, senyora, havoning avzoyi buzuq (italyancha).

– Siz ivib ketmasligingiz kerak, – deb jilmaydi u italyanacha soʻzlab. Shubhasiz, oqsochni mehmonxonaga egasi yuborgan edi. Xonim boshi uzra soyabon tutib turgan shu oqsoch bilan to oʻzining derazasi ostiga yetib kelgunicha shagʻal yoʻlakcha boʻylab birga ketishdi. Oʻsha yashil stol hamon shu yerda turar, u yomgʻirda yuvilib, yanada yashil tusda jilolanardi, ammo uning tagidagi mushuk shu tobda qayoqqadir gʻoyib boʻlgandi.

Xonim birdan maʼyus tortdi. Oqsoch ayolga xavotirlanib qarab qoʻydi:

– Ha perduto qualche cosa, signora?¹ – deya asta soʻradi u.

– Anovi yerda mushuk bor edi, – dedi bazoʻr amerikalik xonim.

– Mushuk?..

– Si, il gatto².

– Voy, mushuk deysizmi? – oqsoch qah-qah otib kulib yubordi. – Yomgʻirda qolgan mushuk?

– Ha, – dedi xonim gʻamgin, – anovi stol tagida oʻtirgandi. – Keyin u toʻsatdan ingrab yubordi. – O, men uni shunchalar xohlagan edimki! Oʻsha mushukchani shunchalik istagandimki!.. – ayol qattiq afsuslangancha inglizchalab gapirar, oqsoch esa uning niyatini tushunolmay hadeb yuzini ti-rishtirardi.

– Yura qoling, senyora, – dedi u. – Ichkariga kirishimiz kerak. Axir, ivib ketasiz.

– Ha, boshqa ilojimiz ham yoʻq, – dedi amerikalik ayol nochor.

¹ Biror narsangizni yoʻqotib qoʻydingizmi, xonim?

² Ha, ha, mushuk bor edi.

Ular yana shag'al yo'lakcha uzra ortlariga qaytib, eshikdan kirib ketdilar. Oqsoch soyabonni yig'ib olish uchun bir daqiqa tashqarida qoldi. Ingliz xonim yonidan o'tib ketayotgan onda mehmonxona sohibi unga avvalgiday ta'zim qilib qo'ydi. Lekin bu safar ayolga uning qiligi erish tuyulib ketdi. Shu bilan birga xo'jayinning bu odati yosh xonimga boyagina qilmoqchi bo'lgan ishining nechog'liq arzimas va ayni paytda g'oyatda muhim burch ekanligini anglatib yubordi. Ayol eng katta ahamiyatga ega bo'lgan kichkinagina yaxshilikni ham eplab amalga oshirolmagani uchun bir lahza ko'ngli cho'kib turib qoldi.

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

SOG'INIB KUTAMAN TUNLARNI

Borgan sari odamlar bilan ishim yo'q, ularning na hayotlari va na harakatlari bilan qiziqmay yashayapman. Kimdir o'ntalab kitob o'qigandan ko'ra, bitta insonni yaxshilab o'rgangan a'loroqdir, degan bir dono naqlni aytgan edi. Ehtimol, shundaydir. Va lekin ko'nglimga unisi ham, bunisi ham zinhor yoqmaydi, ular faqat jonimni qiynab, aqlimni shoshiradi. Zero, bu mukammal hamda murakkab tilsimotlardan qay biri ham mening dilim bilan tillasha olar edi. Qadrdon tunlar – sevimli yoz tunlarim misol? Yoxud shivirlashar qirrador va ravshan yulduzlar kabi va yo su-yisharlar mayin nasimday?

Men har kun tunni sog'inib kutaman, zarang daraxti ostida orom olib yotarkanman, tuning koinotning zumrad osmoni bo'ylab asta yoyilishini, bag'oyat ohistalik ila kirib kelishini kuzataman. Tun. Uning hamma narsasi juda aziz, juda qadrlil. U salqin vodiylar osha zimdan, nihoyatda ehtiyotkorlik bilan o'rmalay-o'rmalay boshim uzra soya solib turgan zarang daraxti ustida muallaq qotadi, go'yoki meni sezmaydi, deya xayol qiladi azizim. Sirlari bisyor yaproqlar oralab razm chehramga solgay, sekin-sekin daraxt qaddini o'ray boshlar, makkorim haddan ortiq quv, butun

Mag'rib-u Mashriq mulkini bir zumda egallab oladi, keyin tepamdagi zarang daraxti ichra nigoh solarkan, yashil bargchalar aro yulduzlar milt-milt qilganча ko'z qisa boshlaydi.

Tun benihoya sodda, benihoya samimiy va ajabki, bir olam, bir jahon asrorlarga to'ladir. Odamlar bo'lsa turfa dunyo, men ularni hargiz tushuna olmadim. Ba'zi birovlar qalbim durlarini ayyorona tortib olib, so'ngra esa tahqir etdilar, birovlari esa besabab, beyurak kuldilar. Mayli, nima ham derdim. Mening bor mehrim, sevgim, ishonchim, tuyg'ularim taskin va tasanno aytguvchi ziyrak, darddosh, dildosh tun uchun baxshida bo'ldi.

Mana, sohir qushchalar oqshomgi qo'shiqlarini kuylashmoqda: ishqilib, tezda tugatib qo'yishmasin. O, nechog'liq dono bo'lishmasa bu qushchalarim! Ular odamlar singari safsata sotishmaydi, dag'dag'a qilishmaydi, izzatingni yerga urishmaydi. Ular faqat va faqat senga oniy lazzat damlarining farovonligini sog'inishadi: „Uxla, uxla, uxla“, – deyishadi. Zum o'tmay zarang daraxtni aylana shamol o'ynay boshlaydi, ularga xuddi jajji yaproqlarga izhori ishq bayon etayotganday iliq, yumshoq teginib o'tadi.

Shunda o'ygа tolaman, butun yer kurrasida ana shunday jannatiy ne'matlar, totli rohatlar mavjud ekan, unda hukmronlikni nima sababdan kaltabin, tili uzun kishilar talasharlar, nega bepoyon yer yuziga ahmoqlar hokim bo'lgisi kelar?! Chinakam farog'atni buzgan ham o'shanday iblis odamlarning o'zidir. Bugun dunyo ularnikiday olam sarvariga turli iddaolar qiladilar, zamon

va zamin dastidan dod soladilar. Ular juda xunuk ko'rinadi, qip-qizil yuzlari, o'ynoqi ko'zlari bilan tili hamda qo'rs odatlarini yaqqol ifodalab turadilar. Aslida-chi? Aslini olganda, bundaylar olam sarvari to'g'risida nimani ham bila olishardi? Endi men borib xuddi o'sha munofiqlardan so'rayinmi Yaratganning tabarruk ne'matlari qadrini, qiymatini? Yo'q-yo'q, aslo! Men faqat boshim uzra jimillayotgan javohirdek yarqiroq mana shu yulduzlar-u tegramdagi sarg'ish qorong'ilik hokimi bo'lmish xokisor tundangina so'rarman. Zotan, haqiqiy hayot qadrini ular bilgaydir...

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

OZODLIK*(hayotiy ertak)*

Bir zamonlar shu yorug' olamda qandaydir qushcha tug'ilibdi, tug'ilibdi-yu, ko'zlarini ocharochmas o'zini qurshab turgan temir devorlar-u orasidan nur va havo hovuchlaganday oqib kira-yotgan qattiq panjaralarga nigohi tushibdi, bechora qushchagina temir qafas ichida dunyoga kelgandi.

Norasta xuddi shu yerda, xuddi shu qafas qo'ynida ulg'aya boshlabdi, ko'rinmas qo'llar homiy-ligida kuch va kamolotga to'libdi. Holbuki, u bunday tor-tanqis joyning qafas ekanligini ang-lay olmas, go'yoki u uchun butun hayot mazkur temir panjaralar bilan qurshalib, cheklangan hu-duddangina iboratday edi. Axir, och qolsa oshi, chanqasa chanqog'i bosiladigan, mayin poxol uyu-midan hozirlangan yotog'i ustida miriqib rohat oladigan bunday zavqni boshqa qayerdan ham topsin edi? Chiroyli qanotlarini yalagancha, is-siq quyosh taftiga biqinlarini tutganча yalpayib yotarkan, qushchaga o'zining hayoti shoyon laz-zatli, shoyon gashtli bo'lib tuyulardi.

Kunlarning birida bu jajjiqanot qushcha shirin oromidan uyg'ondi-yu, nihoyatda lol bo'lib qoldi: O! Qafas eshigi ochilib qolgandi! Ha, ha, nimadir bo'lib, shu mustahkam qafas ochiq qolib ket-

gandi. Burchakdagi joyida qunishib turgancha, qushcha hadeb ajablanar, dam hadiksirab, sarosimaga tushib o'tirardi.

Shu payt negadir bir xohish bilan qafasdagi mitti jonzot ochiq turgan eshik tomonga sekin-astay yaqinlasha boshladi, qo'rquv va hadik hamon uni tark etmagan, nima uchun eshikning ochiq turganidan uning taajjubi oshar, ammo shunga qaramay, oyoqlari beixtiyor yorug'lik baralla oqib kirayotgan o'sha ochiq tarafga ohista odimlab boraverardi. Ne-ne tahlika-yu vahima ichida qushcha eshikdan tashqariga boshini chiqardi-yu, birdaniga tepasidagi osmon choyshabining chunonam kengayib, tegrasidagi olamning naqadar kattalashib ketganini ko'rdi.

Yana ko'ngliga g'ulg'ula tushib, burchakdagi joyiga qisilib oldi, lekin qandaydir notanish kuch uni takror va takror ochiq eshik tarafga sudrayverdi, har gal tashqaridagi beadog', bepoyon nurni ko'rib, qushning ko'zlari qamashdi.

Keyin qo'qqisdan shu cheksiz fazo choyshabi uzra qanot qoqib, mo'l-ko'l to'kilayotgan nurlardan bahra olish istagida kichkina qushcha qafasdan dadil chiqdi-da, tashqaridagi behad kenglik bo'ylab erkin uchib ketdi.

Mayin epkinlar bilan o'ynashgancha shodumon qanot yozib ucharkan, qushcha o'zining bu g'alati parvozidan benihoya lazzat topardi, chiroyli qanotlari va silliq biqinlari horib-toliqib ketgan bo'lsa ham, u hamon uchar, yo'lida uchragan har bir giyoh, har bir gul, boringki hamma-hamma narsalarga chuqur hayrat bilan boqar, hidlar va teginar edi. U hattoki zaharli hovuz bo'yiga qo'nib,

undan ham shirin bo'lsa kerak, degan xayolda ozgina totib ko'rmoqchi bo'ldi.

Biroq bu yerlarda qafasdagi kabi och qolsang, tayyor ovqat, hamisha taxt turadigan sharoitlar muhayyo emasdi, buning uchun qushchanning o'zi mehnat qilishi, yelishi, qidirishi, kurashishi lozim edi, oxiri shuncha urinishlari evaziga kelgan yeguliklardan to'yinib, ana undan keyingina charchagan, holsiz qanotlariga orom bera olishi mumkin bo'lardi. Ammo baribir qushcha baxtiyor edi. Chunki u ozod edi!

Unga mana shu hayot ko'proq yoqib qolgan: qidirishi, topishi, xursand bo'lishi, qayg'urishi, kurashishi va yengishi mumkin bo'lgan shu hayot a'lo edi qushcha uchun. Tasodifan ochilib qolgan huv o'sha qafas eshigi esa hali ham ochiq turar, biroq unda endi hech kim yashamas edi!

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

ODDIY SINOV

Tashqarida qor derazani ko'mib yuborguday ko'p yog'gandi. Quyoshning zaif nurlari deraza tirqishlari oralab kulba ichiga quyilarkan, ayniqsa, kulbaning yog'och devoriga osib qo'yilgan xarita yuzini kuchliroq yarqiratib yuborardi. Oftob tobora yuqorilagan sari shu'lalari ham qor uyumi tepasida shuncha ko'p tovlanardi. Kulbaning bir tomoniga chuqur xandaq kovlab qo'yilgandi. Quyosh charaqlab turgan kunlari nurlar devor ustida turli xil shakl-u shamoyil yasab raqsga tushar, ular xuddi oxirgi sovuq qordan o'ch olmoqchiday bor issiqliklarini mo'l-ko'l to'kishardi. Martning oxirgi kunlari edi. Kulba ichida devorga tirab qo'yilgan stol yonida bir mayor o'tirardi. Stolning narigi tomonidan esa unga hamroh adyutant joy olgandi.

Mayorning ko'zlari atrofida ko'zoynagidan qolgan ikkita oppoq aylana iz paydo bo'lib qolgandi. Yuzining qolgan qismini oftob olib qoraytirgan, o'sha qoraygan tanasi issiq harorat taftida yanayam kuyib ketgandi. Shishib qolgan burnining chekkasidagi semiz terisi ham negadir po'rsildoq-po'rsildoq bo'lib yorilib qolgandi. U qo'lidagi gazetalarga tez-tez ko'z yugurtirib chiqar, ayni damda chap qo'lini yonidagi yog' solingan likop-

cha tomon uzatib, barmoqlarini yog'ga botirar va uni butun yuzi bo'ylab yaxshilab surtardi, uning barmoqlari bu vazifani juda mayinlik bilan bajarib qoldi. Boshliq qo'llarini likopcha chetiga g'oyatda ehtiyotkorlik bilan olib borar, yog' yuqisigib qolmasligi uchun nihoyatda muloyim harakatlanardi, peshanasi bilan ikkala yonog'i yuzasiga ham o'shanday astalik bilan yog' surtib olgach, eng oxirida shishgan burni atrofini ham barmoqlari orqali zo'r hafsala bilan ishqalay ketdi. Nihoyat bu ishini tugatib, mayor sekin o'rnidan turdi-da, yog' solingan likopchani ko'tarib, dam oladigan xonasi tomon yo'naldi.

– Men biroz mizg'ib olmoqchiman, – deb qo'ydi u adyutantga qarata. Adyutant bu armiyada boshqa harbiylar singari hech qanday buyruqqa javobgar ofitser emas, balki o'z holicha mustaqil bir harbiy edi.

– Sen bemalol yeb-ichib o'tiravergin.

– Mayli, senyor Maggore, – deb javob bergan bo'ldi adyutant. Shunday dedi-da, u ham stuli orqasiga bor gavdasini tashlab, uzoq esnab qo'ydi. Ozgina vaqt o'tgach, paltosi cho'ntagidan qog'ozga o'ralgan qandaydir kitob olib ochdi-yu, lekin uni darrov stol ustiga tashlab qo'ydi, so'ngra barmaylixtir tamakisini tutatdi. Adyutant tamakini qattiq-qattiq tortib, buruqsitib-buruqsitib tutun chiqardi-da, boyagi kitobni o'qish uchun stol ustiga eringanча engashdi. Ammo baribir o'qishga shashti bo'lmay, tag'in yopdi-yu, qaytarib cho'ntagiga solib qo'ydi. Busiz ham adyutantning bir dunyo ishlari, o'ylaydigan o'ylari ko'p edi. O'sha ishlari bitmaguncha kitob o'qish uning kallasiga

sig'masdi. Tashqarida esa mart quyoshi sekin-as-ta purviqor tog'lar ortiga bota boshlagan, kulba devorlari ustidagi o'ynoqi nurlar raqsi ham ohis-ta-ohista so'nib bormoqda edi. Shu payt xona-ga qandaydir bir askar yigit kirib qoldi-da, hech narsa demay, burchakda uyulib turgan qarag'ay shoxlarini olib, har xil uzunlikda chopgach, pech ichiga birma-bir tashlay boshladi.

– Sekinroq, Penin, – deb ogohlantirdi uni ad-yutant o'tirgan yeridan. – Mayor dam olyapti.

Penin qorachadan kelgan nimjonroq yigitcha bo'lib, mayorning qo'l ostidagi askarlardan edi. U imkon qadar ovoz chiqarmay o'tinlarni joylagach, pech eshigini yopib, yana kulba orqasiga o'tib ketdi. Adyutant endi gazeta o'qishga tutindi.

– Adyutant! – birdan ichkari xonadan mayor-ning ovozi eshitildi.

– Nima gap, senyor Maggore?

– Peninni oldimga kiritib yubor.

– Penin! – o'sha zahoti yigitchani chaqirdi ad-yutant.

Xonaga Penin kirdi.

– Seni boshliq ko'rmoqchi.

Yigitcha indamasdan katta xona orqali o'tib, mayor eshigi oldiga keldi. Qiya ochiq turgan eshik-ni qo'rqa-pisa ikki marta taqillatgan bo'ldi.

– Senyor Maggore?

– Kiraver, Penin, – adyutant mayorning bosh-liqlarga xos buyruq ohangini eshitdi. – Eshikni orqangdan yopib kir.

Ichkarida mayor o'zining devorga o'rnatilgan karavotida yoyilib yotardi. Boshining tagiga alla-narsalar solingan ryukzagini yostiq qilib qo'yib

olgandi. Boshliqning uzun, oftobda kuygan, yog‘langan semiz yuzi yosh askarga boqdi. Penin mayorning yopinchiq ustiga uzala tashlangan jundor, baquvvat qo‘llari tarafga ko‘zlarini olib qochdi.

– Yoshing o‘n to‘qqizdami, Penin? – deb so‘radi mayor yigitchaning chehrasiga diqqat bilan razm solarkan.

– Shunday, senyor Maggore.

– Hmm, shunaqa degin, – deb qo‘ydi mayor jiddiy qiyofada. Keyin yana o‘shanday ohangda ta‘kidlagan bo‘lib savol berdi: – Umringda hech sevib ko‘rganmisan?

– Meni kechirasiz, bu gapingizga tushunolmay qoldim, senyor Maggore?

– Men sevganmisan, deb qizlarni nazarda tut-yapman?

– Ha, qizlar bilan gaplashib turaman.

– Yo‘q, tushunmayapsan, men sendan buni so‘ramadim. Men sendan biror-bir qizga ko‘ngil qo‘yganmisan, deb so‘radim.

– Albatta, senyor Maggore.

– Haa, demak, hozir kimnidir sevasan, shundaymi? Unga xat ham yozib turar ekansan. Men hamma xatlaringni o‘qib chiqdim.

– To‘g‘ri, men rostdan ham bitta qizni yaxshi ko‘raman, – deb tan oldi Penin, – ammo unga birorta ham xat yozgan emasman.

– Yo‘g‘ey, aniq yozmaganmisan?

– Ha, gapim rost, aniq yozmaganman.

– Adyutant! – mayor xuddi avvalgi ohangini buzmasdan ofitserni chaqirdi. – Mening gaplarimni eshitib turibsanmi sen?

Narigi xonadan hech qanday javob kelmadi.

– U bizni eshitmaydi, – deb qo‘ydi mayor Peninga qarab. – Xo‘sh, demak, sen o‘sha qizni chindan ham sevishingga ishonasan?

– Ishonaman, senyor Maggore.

– Unday bo‘lsa, – mayor askarning yuziga bir qur ko‘z yugurtirib oldi, – sen hech qanday axloqsizlik ham qilmagansan?

– Axloqsizlik, deb nimani nazarda tutganingizni bilolmadim, senyor.

– Yaxshi, juda soz, – deya xulosa chiqargan bo‘ldi mayor o‘zicha, – u holda sendan hech qanaqa boshliq chiqmas ekan.

Penin boshini egib, ko‘zlarini polga qadadi. Mayor uning qoracha yuzlariga, oriq qo‘llariga, ozg‘in gavdasiga boshdan oyoq bir-bir qarab chiqdi. So‘ngra yana avvalgiday jiddiy tarzda gapida davom etdi:

– Demak, sen chin dilingdan istamayotgan ekansan, – mayor sukut qildi. Penin hamon pol-dan ko‘z uzmay turardi. – Eng buyuk orzuying haqiqiy emas ekan unda, – Peninning ko‘zlari hali ham polda edi. Mayor gapdan to‘xtab, askarlik xaltasi ustiga suyandi-da, jilmaydi. U yurak-yuragidan yengil tortgandi. Armiyadagi hayot jiddiy hayot ekan, u yoshlarni bulg‘amay, matonatli, rostgo‘y, toza qilib tarbiyalabdi. Mayor negadir xursand bo‘lib ketdi.

– Yaxshi bola ekansan, – dedi u biroz yumshoqlik bilan. – Sen yaxshi bola ekansan, Penin. Lekin bu gapimga ko‘p ham taltayib ketma. Senga otalarcha gapim, yigitcha, doimo kimdir zimdan poylab kelib, orqangga pichoq urib ketishidan ehtiyot bo‘lib yur.

Penin hamon boshlig'ining karavoti yonida boyagiday sukut saqlagan ko'yi jimgina turardi.

– Mendan qo'rqma, – dedi mayor unga mehribonlik bilan tikilib. U yopinchig'i ustidagi qo'llarini bukdi. – Men senga hech narsa qilmayman. Istasang, bo'linmangga qaytib ketishing ham mumkin. Lekin eng yaxshisi, menda, mening askarim bo'lib qolganing ma'qulroq. Bu yerda seni hech kim o'ldirib ketolmaydi.

– Mendan yana nimadir so'ramoqchimisiz, senyor Maggore?

– Yo'q, – dedi mayor, – chiqib ketaver, xohlagan ishing bilan shug'ullanaver. Ha-ya, chiqishingda eshikni ochiq qoldir.

Penin eshikni yopmasdan tashqariga chiqdi. Adyutant yigitchaning xonadan o'ng'aysizlanib yurib o'tib, kulbadan chiqib ketishini kuzatib turdi.

Penin pechga o't yoqish uchun yana qarag'ay shoxlaridan ko'tarib kirganida, butunlay qip-qizarib ketgan, harakatlari ham oldingidan ancha o'zgarib qolgandi. Adyutant yosh askarning bu holatini kuzatib turib, miyig'ida kulib qo'ydi. Penin tag'in tashqariga chiqib, yanada ko'proq o'tin ko'tarib kirdi. Ichkari xonada esa mayor qishki ko'zoynaklari bilan lattaga o'rab, devordagi mixga osib qo'yilgan kaskasiga termilganicha o'z karavotida o'y surib yotar, biroq uning quloqlari qo'shni xonadagi Peninning qadam tovushlarida edi. „Voy kichkina shayton-ey, – deb o'ylardi boshliq kulimsirab, – ehtimol, u meni aldab qo'ygandir“.

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

GUNG ODAM

Sizga aytadigan bir hikoyam bor. Ammo uni aytib beradigan tilim yo‘q – men gapirolmayman. Bu hikoya tez-tez xayolimdan ko‘tarilib ketib qol-sa-da, biroq ahyon-ahyonda baribir esimga tushib qolaveradi.

Hikoyam qahramonlari bitta ko‘cha, bitta uyda yashagan odamlar. Qaniydi, gapira olsam edi, balki, hikoyamni ashula qilib aytgan bo‘larmidim... Men uni barcha ayollarning, barcha erkaklarning qulog‘iga shivirlab-shivirlab aytib berardim. Ushbu hikoyani hamma ko‘chalarga kirib, qayta-qayta so‘zlayverardim. Biroq tillarim jonsizday shalvirab, qotib qolgan, u tinmay tishlarimga urilib kelib-ketaveradi, ammo bir sas chiqara olmaydi. Shundan men noilojman, juda nochorman.

Qahramonlarim bitta uyda hayot kechiruvchi uch nafar kishi edi. Ulardan biri yosh va nihoyatda bashang kiyinib olgandi. U hayotdan xursand va tinimsiz xandon otib kulardi.

Ikkinchi erkak esa soch-soqoliga oq oralagan, yoshi o‘tinqirab qolgan kimsa edi. U negadir atrof-ga biroz shubha va xavotir ichida nazar solar, lekin o‘qtin-o‘qtin mudrab, uxlab qolardi.

Va nihoyat, uchinchi erkak alamli ko‘zlari-ni tevarakka qasd bilan tikkancha, xona ichida

qo'llarini bir-biriga ishqalab, u yoqdan bu yoqqa sarosar borib-kelardi. Har uchala qiyofa ham kimnidir kutish bilan umr o'tkazardi.

Uyning yuqori qavatidagi nimqorong'i xona ichida bir ayol devorga suyangancha derazadan tashqariga tikilib turardi. Darvoqe, ehtimol hikoyamning asosiy qahramoni ana shu ayoldir. Balki, men hamma narsani poyintar-soyintar qilib yuborgandirman. Ha, mayli. Nima bo'lganda ham, tilsiz va so'zsiz bo'lsam ham, ushbu hikoyamni barcha odamlarga yetkazib berishim lozim.

Esimda, bir mahal uyga bosiq va xotirjam to'rtinchi odam ham kirib keldi. Uy bamisoli tungi dengiz kabi nihoyatda osuda, tiq etgan tovush yoxud boshqa biror ovoz yo'q. Hamma yoq suv quygandek jimjit.

Notanish erkak uch nafar qahramonim ovoz chiqarmay o'tirgan xonaga yaqinlashdi.

Uy ichida hadeb u yoqdan bu yoqqa borib kelayotgan uchinchi asabiy erkak xuddi qafasga tushib qolgan jonivorday tipirchilab, qattiq bezovtalanib qoldi. O'rta yoshli ikkinchi erkak esa moshkichiri soqolini tutamlagancha biroz kalovlanib turdi.

Uyga kutilmaganda kirib kelgan boyagi erkak hech kimga qaramasdan, to'g'ri yuqoriga – ayolning oldiga chiqib ketdi.

Ayol uni ancha vaqtdan beri mushtoq kutayotgan edi.

Butun uy cheksiz sukunat og'ushida, faqat devorlarga osib qo'yilgan turli soatlarninggina to'xtovsiz „chiq-chiq“i bu qadim jimlikni buzib turgandek.

Yuqori xonadagi ayol esa qancha damlardan buyon butun borlig'i bilan so'ngsiz muhabbatga tashna bo'lib, sevib-sevilish baxtini intiqib kutayotgandi. U kimdandir mehr kutar, nimanidir betoqat poylar va qachondan beri o'z muhabbatiga erishishni orzu qilib yashardi. Boyagi erkak uning huzuriga kirib kelishi bilan ayol sapchib o'rnidan turib ketdi. Lablari juda uzoq vaqtdan beri saqlab kelgan so'z uchun asta ochildi. Ayolning lablarida mas'ud, xushnud bir tabassum zo'hir bo'ldi.

Biroq erkakdan hech sado chiqmadi. Uning ko'zlarida na bir ifoda, na bir so'roq aks etardi. Erkakning ko'zlari xira yulduzlar kabi sovuq va ma'nosiz edi.

Pastda esa bezovtalanib turgan uchinchi erkak go'yo adashib qolgan och kuchukday benajot shumshayib turardi. Ikkinchi erkak ham uning yonida chorasiz qaltirardi. U qo'rqqanidan oxiri hushidan ketdi-yu, polga yiqilib tushdi. Shu alfozda uxlab qoldi-da, qaytib hech qachon ko'zini ochmadi. Hashamdor kiyingan yoshgina yigitcha ham shular bilan birga, biroq u o'zini yo'qotmagan, faqat xushbichimgina qora mo'ylovini tekislash bilan ovora edi.

Bo'ldi, juda charchadim. Endi hikoyamning bu yog'ini davom ettirolmayman. Axir, men gapirolmayman. Ha, odam bolasi uchun bitik qilib yaratilgan azal taqdir sinoatlarini men emas, boshqa har qanday inson ham tushuntirib bera olmaydi. Qismat yoziqlari oldida hamma odam ham gungdir.

Uyga kirib kelgan oxirgi erkak O'lim edi.

Yuqorida uni poylayotgan go'zal ayolning ismi esa Hayot deb atalardi.

Uchala erkak esa odamzod umrining turli bosqichlari – yoshligi, o'rta yoshligi va keksalik pallalari hisoblanardi. Lekin men qanchalik tirishib-tirmashmay, baribir, ularni mufassal bayon qila olmas edim. Axir, inson taqdiri hech qachon birgina hikoya ichiga jo bo'lolmaydi.

Hayot esa juda go'zal, u hamisha go'zallik va yana go'zallik istaydi, mehr kutadi, muhabbatni sog'inadi, butun borlig'i bilan sevib-sevilishni orzu qiladi.

Ammo O'lim hamisha haq. U sira kutilmagan-da paydo bo'ladi-yu, xotirjam holda o'z o'ljasini churq etmay olib ketaveradi. Insoniyat uchun atalgan bitik shu ekan, odamzod buning oldida hamma vaqt chorasizdir.

Men sizga juda go'zal bir hikoyani so'zlab bermoqchi edim. Ammo, afsus, uddalay olmadim. Negaki, men gungman. Falak nega mening zaborimga birgina so'z ato etmagan ekan? Nega men tilsiz bo'lib yaralgan ekanman? Nega hayot hikoyasini so'zlab bermoqlik uchun tilimga birgina kalima kelmas ekan?

Yo'q, aslida, biz – hammamiz ham gung bo'lib tug'ilganmiz. Biz Hayot va O'lim orasidagi lahzalar ichida so'zsiz yashab o'tamiz.

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

KUCHUKCHA VA UCH DOLLAR

Men hamma vaqt odam halol yashashi kerak, deb ishonib kelganman. Doimo bitta gapni takrorlardim: „Hech qachon o‘zing ter to‘kib topmagan nonni og‘zingga olmagin“.

Hozir sizga butun umrim mobaynida nechog‘liq halol yashaganimni isbotlab beruvchi bitta hikoyani aytib bermoqchiman.

Bir-ikki kun ilgari yaqin do‘stimning uyida Mayls ismli general bilan uchrashib qoldik. General Mayls tengi yo‘q odam ekan, u bilan tezda til topishib oldik.

„Siz mabodo 1867-yilda Vashingtonda yashagan emasmisiz?“ – deya dabdurustdan so‘rab qoldi general.

„Ha, yashaganman“, – deb javob berdim men.

„Buni qarang-a, o‘shandan beri hech yuz ko‘rish olmadikmi?“ – dedi general afsuslanib.

„General“, – deya uning gapini bo‘ldim men. „O‘shandan keyin biz yuz ko‘rish olmasdik. Siz o‘sha paytda ham allaqachon katta general bo‘lganingizni, meni esa hali nomi chiqmagan kitoblari-niyam hech kim o‘qimaydigan bechora yozuvchi bo‘lganimni unutgan ko‘rinasiz. Siz meni eslay olmaysiz, deb o‘ylayman, lekin biz o‘sha vaqtda Vashingtonda bir martagina ko‘rishib qolgandik“.

O'sha uchrashuvni men hozirgiday yaxshi eslayman. Unda rosa g'arib yashardim, hatto nonga ham pul topolmay qiynalardim. Bir do'stim bor edi. U ham mendan qolishmaydigan kambag'al yozuvchi edi. Biz birga yashardik. Hamma ishni birgalashib bajarardik: ishlardik, kitob o'qirdik, birgalikda sayr qilardik. Qornimiz och qolganida ham ikkalamiz barobar och bo'lardik. Bir marta uch dollar pulga rosa ham zoriqib qoldik. Nima uchun aynan uch dollarga muhtoj bo'lganimizni hozir eslay olmayman-u, biroq o'sha pulni kechgacha topishimiz zarur bo'lgani yodimda qolgan.

„Biz darhol uch dollar topishimiz shart“, – dedim do'stimga. „Men bu pulni topishga harakat qilaman, lekin sen ham jim o'tiraverma“.

Uydan chiqib ketganim bilan qayerga borib, qanday qilib uch dollarni topa olishimni bilmay boshim garang edi. Bir soatcha Vashington ko'chalari bo'ylab sanqib yura-yura, axiri tinka-madorim quridi. Nihoyat, bitta katta mehmonxona oldiga keldim. „Ichkariga kirib, biroz nafasimni rostlab olay“, – deb xayol qildim o'zimcha.

Mehmonxona zaliga kirib, divanga o'tirdim. To jajjigina, yoqimtoy bir kuchukcha zalda paydo bo'lib qolgunicha o'sha yerda o'tiraverdim. Kuchukcha nimanidir qidirib yurardi. Ha, chindan ham g'aroyib kuchuk ekan, deya xayolimdan o'tkazsam-da, biroq qo'limdan hech nima kelmasdi, oxiri men uni yonimga chaqirib, u bilan birga o'ynay boshladim.

Notanish bir erkak mehmonxonaga kirib kelganida men hali ham it bilan o'ynab o'tirardim. Boyagi erkakning egnidagi ko'rkamgina forma-

sidan men darhol uni General Mayls ekanligini fahmladim. Men ilgari uni gazetalardagi suratlari orqali yaxshi tanirdim.

„Vo ajabo! Bu qanday chiroyli kuchukcha ekan-a!“ – deya hayratlandi u. „Siznikimi?“

Endi javob aytish uchun og‘iz juftlagan edim:

„Kuchugingizni sotmaysizmi?“ – so‘rab qoldi u.

„Uch dollar“ – deb yubordim bexosdan.

„Uch dollar?“ – deya ajablandi general. „Juda ham arzon-ku. Men sizga kuchugingiz evaziga ellik dollar taqdim etaman“.

„Yo‘q, yo‘q, kerak emas. Atigi uch dollar kifoya qiladi, janob“.

„Mayli, nima ham derdim. Kuchuk sizniki. Modomiki, faqat uch dollargina istar ekansiz, kamina itingizni jon-jon deb sotib olaman“.

General Mayls menga uch dollar berdi-da, itni olib, xonasiga chiqib ketdi.

Oradan o‘n daqiqa o‘tar-o‘tmas bir qariya zalga halloslagancha yugurib kirdi. U zal uzra zirillab ko‘z yugurtira boshladi. Cholning nimadir qidirayotganini tushundim.

„Aftidan, bir kuchukchani qidirayotgan ko‘rinasiz, janob?“ – deya iltifot qilib so‘radim.

„O, ha! Uni ko‘rdingizmi?“ – deb so‘radi qariya suyunib ketib.

„Itngiz atigi besh daqiqa avval shu yerda edi, uning bir erkak bilan ketganiga ko‘zim tushgan-day bo‘luvdi“, – dedim men shosha-pisha. „Agar yo‘q demasangiz, uni topishda sizga ko‘maklashib yuboraman“.

Qariya xursand bo‘lib ketdi va unga yordamlashishimni iltimos qildi.

„Sizga yordamim tegsa, boshim osmonga yetardi, biroq bu hol ancha vaqtimni o‘g‘iraydi-da, shunga...“

„Ketgan vaqtingiz hisobini o‘zim to‘layman“, – dedi qariya jonholatda, – „Qancha istaysiz?“

„Uch dollar“ – deya hozirjavoblik bilan javob berdim.

„Uch dollar“, – xuddi general kabi ajablandi qariya ham. „Biroq bilasizmi, mening itim bebaho kuchuk edi. Agar uni menga topib bersangiz, sizga o‘n dollar ham to‘lashga roziman“.

„Yo‘q, janob, men faqat uch dollargina istayman, xolos, undan ortiq bir tiyini ham kerak emas“, – deya hotamtoylik qildim men.

Shundan so‘ng men to‘ppa-to‘g‘ri General Mayls xonasiga ko‘tarildim. General yangi mehmoni bilan o‘ynab o‘tirgan ekan.

„Itni qaytarib olgani keldim“, – deb ma‘lum qildim men qat‘iy.

„Lekin endi bu it sizniki emas – uni men sotib oldim. Buning evaziga sizga uch dollar pul ham in‘om etdim“, – deya hayron qoldi General.

„Sizga bergan pulingizni qaytarib beraman, lekin itni olib ketishim zarur“, – deb oyog‘imni tirab oldim.

„Ammo siz kuchukni menga pullab bo‘ldingiz, u endi mening itim“.

„Afsuski, uni sizga sota olmas ekanman, janob, negaki u meniki emas edi“.

„Bunisi bilan nima ishim bor, siz kuchukni uch dollar evaziga menga sotib bo‘lgansiz“.

„Buni qarang-a, it o‘zimmiki bo‘lmasa, uni sizga qanday qilib sotib yuboraman? Siz mendan ku-

chuk uchun necha pul istaysiz, deb soʻradingiz, men esa uch dollarga zoriqib turganimni aytdim, boʻlgan gap shu, xolos. Lekin sira-sira it meniki, degan gapni ogʻzimga olmadim“.

Endi General Maylsning tepa sochi tikka boʻldi.

„Bergan uch dollarimni choʻzib qoʻying-da, itingizni olib ketavering“, – deb baqirdi u.

Kuchukchani oʻz egasiga olib borganimda, boyoqishning boshi koʻkka yetdi, quvonchi ichiga sigʻmay, vaʼda qilgan uch dollar pulini qoʻlimga tutqazdi. Mening ham koʻnglim joyiga tushgandi, zero mana endi peshana terim bilan ishlab topgan uch dollar pulga ega boʻlgandim.

Ana endi siz nima sababdan mening halollik borasidagi aytgan soʻzlarimni anglab yetgandirsiz, odam hech qachon beli ogʻrib topmagan nonni ogʻziga olmasligi kerak.

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

BEGONA MAMLAKATDA

O'sha yilgi kuzda ham hali urush tugamagan, ammo biz ortiq jangda qatnashmayotgan edik. Milan kuz oylarida juda sovib ketar, tun ham ancha barvaqt tushardi. Deraza oynalaridan elektr chiroqlarining birma-bir yona boshlagani ko'rinar va sokin ko'chalar bo'ylab ularni tomosha qilib yurish benihoya maroqli edi. Ayrim do'konlarning tashqarisida turli xil o'yinchoqlar osilib turar, qor kukunlari yasama tulkilarning yungi ustiga o'tirib, dumlarini shamol uchirib o'ynardi. Qotirilib, do'kon eshigi tepasiga ilib qo'yilgan kiyik haykalchasi ham og'ir va ichi bo'm-bo'sh holatda turar, kichkina o'yinchoq qushchalar-da izg'irin dastidan bir-biriga urilib, qattiq shamolda patlari to'zg'ib yotardi. Kuz nihoyatda sovuq, achitqi izg'irin qirrador qoyalarini qor bosgan olis tog'lar tomondan kelar edi.

Biz hammamiz har kuni harbiy kasalxonada jam edik, oqshom tushishi bilan shaharcha bo'ylab istagan yo'limizdan ketib, biroz aylanib kelardik. Ikkita yo'l suv shoxobchasi yoqalab ketgan bo'lib, bizday majruhlar uchun ancha uzunlik qilardi. Shunga qaramasdan, biz baribir o'jarlik bilan gospitalga qaytish uchun o'sha ariq ustidagi ko'prikdan yurib o'tardik. Darvoqe, ariq usti-

dagi ko'priklar uchta edi. Ularning birida bir ayol qovurilgan kashtan yong'og'i sotib o'tirardi. Biz pistako'mir yoqilgan olov oldida turib, ayolning yong'oqlaridan xarid qilar, ularni cho'ntaklarimizga solib, sal isinib olardik. Bu juda yoqimli edi. Kasalxonamiz anchagina eskirib ketgan, lekin shu bilan birga ko'rkamligini hali unchalik yo'qotmagan katta binoda joylashgandi. Asosiy darvozadan kirganingizdan keyin keng hovli yuzasini kesib o'tib, yana boshqa bir darvozadan chiqib keta olardingiz. Shu qadimiy gospitalimizning orqasida g'ishtdan qurilgan yangi pavilyon ham bo'lib, biz bemorlar har kuni mana shu pavilyonda uchrashar, aravachalarimizda o'tirgancha o'zimizni o'ta intizomli va sinchkov tutardik.

Ba'zida men o'tirgan aravacha oldiga doktor kelib, gapga tutib qolardi:

– Urushdan oldin eng yaxshi ko'rgan mashg'ulotingiz nima bo'lgan? Sport bilan shug'ullanganmisiz?

– Ha, futbol o'ynab turardim, – deb javob berardim.

– Yaxshi, – der edi doktor cho'zib, – bu yerdan chiqib olganingizdan keyin hali avvalgidan ham yaxshiroq futbol o'ynaysiz.

Mening tizzalarim bukilmay qolgan, oyog'im joni yo'qdek karaxt bo'lib qotib turardi. Xuddi uch g'ildirakli velosiped haydayotgandek qiyofada edim. Ming urinsam ham, tizzalarim zig'ircha harakatga tushmas, har gal ularni qimirlatishga urinishim bilan aravacham sekin lapanglashni boshlardi. Doktor bo'lsa hadeb ruhimni ko'tarishga zo'r berardi:

– Hali hammasi o‘tib ketadi. Siz omadli yigit-siz. Endi yana futbol o‘ynaydigan bo‘lsangiz, bu safar aniq chempion bo‘lasiz!

Mening yonimdagi aravachada qo‘llari xuddi go‘daknikidek kichkina bo‘lib qolgan yoshi katta-roq bir mayor o‘tirar edi. U doktor qo‘llarini tekshirayotgan vaqtda menga qarab ko‘zlarini qisib qo‘yar, ikkita charm tasmasida osilib turgan qo‘li pastga tushib-chiqarkan, egilmaydigan bo‘lib qolgan barmoqlarini silkitarkan, kulib der edi:

– Biz ham futbol o‘ynarmikanmiz, kapitan doktor?

Bir paytlar mana shu mayib-majruh mayor zo‘r qilichboz bo‘lgan, urushdan oldin Italiyada uning oldiga tushadigan qilichboz topilmagan ekan.

Doktor javob qaytarish o‘rniga orqa xonadagi ofisiga kirib, xuddi mayorniki singari kichkina-gina, qovjirab qolgan qo‘llar suratini olib chiqar, mayorga nimalarnidir uqtirishga harakat qilardi. Noiloj mayor esa sog‘ qo‘li bilan doktor bergan suratni ushlar, unga diqqat bilan razm solar, „Jaro-hatlarim tuzalarmikan o‘zi?“ deb umidsiz ohang-da so‘rardi.

– Bu baxtsiz hodisa bitta sizning boshingizga tushgan emas, – deya doktor uni yupatgisi kelardi.

– Juda qiziq, judayam qiziq, – xayol surgan-cha ta’kidlar edi mayor, keyin esa qo‘l rasmini yana doktorning o‘ziga qaytarib berardi.

– O‘zingizga ishonasizmi? – deb so‘rardi doktor unga umid bilan qarab.

– Yo‘q, – der edi mayor keskin tarzda.

Gospitalda men bilan tengdosh bo‘lgan tag‘in uchta yigit bor edi. Ularning uchalagi ham Mi-

landan kelgan, biri huquqshunos, yana biri rassom, uchinchi esa oddiy askar bo'lishni niyat qilgan ko'ngli toza chapani bolalar edi. Ba'zan biz shu yigitlar bilan birgalashib „Kola“ qahvaxonasiga ketardik. Biz u yoqqa eng qisqa bo'lgan yo'ldan borardik, negaki to'rttalamiz ham aravachada yurardik. Bu yerdagi odamlar bizni ofitser bo'lganimiz uchun yomon ko'rardi. Vino sotiladigan do'kon yonidan o'tib ketayotganimizda har gal kimdir: „A basso gli ufficiali!“¹ deb qichqirardi.

Ayrim vaqtlarda safimizga yuzini qora shoyi dastro'mol bilan o'rab-chandib olgan yoshroq bola ham qo'shilib olardi. Uning burni bilan yuzini qaytadan tiklayotgan edilar, shu sababdan butun yuzi o'rab tashlangandi. Bu baxtiqaro yigitcha frontga harbiy akademiya kelib qo'shilgan va ilk marta jangga kirgan kuniyoq bir soat ichida yarador bo'lib, ortga qaytishga majbur bo'lgandi. Doktorlar uning yuzini qaytadan tiklashga kirishgan, biroq yigitchaning burnini asliday to'g'ri qilish nihoyatda mushkul ish edi. Keyinchalik o'sha yigitcha Janubiy Amerikaga borib, qaysidir bir bankda ishlagan emish. Ammo bizga bu kabi voqealar bir zamonlarda, odamning esida turmaydigan qadim davrlarda bo'lib o'tgandek tuyular, biz ularning qay nuqtada boshlanib, qaysi nuqtada tugashini hech qachon idrok qilolmay qolgandik. Nazarimizda butun dunyo faqat urushdan iboratday va u hech qachon tugamaydiganday bo'lib ko'rinar, lekin biz endi janglarda ortiq qatnasholmas edik.

¹ „Yo'qolsin ofitserlar!“

Hamмамiz ham urushda medallar bilan taqdirlangandik, birgina yuzi bint bilan chandib tashlangan bolada hech qanday unvon yo‘q edi, zotan u hali frontda biror-bir mukofot olish uchun yetarlicha xizmat ko‘rsatolmay, yarador bo‘lib qolgandi. Rangpar yuzli huquqshunos yigit oldin Arditi degan joyda leytenant sifatida xizmat qilgan va bizda endigina bir dona bo‘lgan sharafli unvondan naq uchtasiga ega edi. Sho‘rlik yigit ancha vaqt o‘lim bilan yonma-yon yashab, endi-endi undan sal uzoqlasha boshlagandi. Biz – yarador urush ishtirokchilari deyarli hamma vaqt birga edik, gospitalda har kuni yuzma-yuz kelib qolaverardik. Shaharchaning biz uchun eng sevimli bo‘lgan „Kola“ qahvaxonasi tomon vino do‘konlaridan taralib turgan kuy va qo‘shiqlarni tinglagancha qorong‘i ko‘chada imillab borarkanmiz, gohida yo‘lkalar chetida g‘uj bo‘lib turgan erkak va ayollar yonidan o‘tib ketishga ham to‘g‘ri kelib qolar va ular bizni qanchalik yomon ko‘rib, sassiq gap qilib qolgan paytlarda ham o‘zimizni tutib, hech narsa bo‘lmagandek yo‘limizda davom etib ketaverardik.

Bizning bilganimiz faqatgina qahvaxona edi, xolos. U yerdagi issiqlik, u qadar o‘tkir bo‘lmagan yorug‘lik, tutun va shovqinga to‘la xonalar hamda stol atrofida jam bo‘lib o‘tirgan shaddod qizlar bilan devor va tokchalarda yoyilib yotgan bezakli qog‘ozlarni o‘lgudek yaxshi ko‘rardik.

„Kola“dagi qizlar nihoyatda vatanparvar edi. Ba’zida men shunday o‘ylardimki, butun Italiya-dagi eng elsevar insonlar ana o‘sha qahvaxona qizlari edi. Men hali-hamon ular kabi vatanparvar odamlarni qayta uchratmadim.

Qahvaxonaga kirib o'tirganimizdan keyin hamrohlarim mendan medallarim to'g'risida so'rab-surishtirib qolishar, ularni qanday xizmatlarim uchun olganimni gapirib berishimga qistashar edi. Men esa ularga g'oyatda chiroyli tilda yozilgan qog'ozlarni ko'rsatar, lekin ulardagi maqtovlar uchun emas, balki vijdonan aytganda, amerikalik bo'lib urushda qatnashayotganim uchungina ko'ksimdagi unvonlarni taqib yurganimni bildirib qo'yardim.

Shu gaplarimdan keyin yigitlarning menga bo'lgan muomalasi biroz o'zgarar, men ularga do'st bo'lishimga qaramay, xuddi ichlaridagi dushman-ga qarayotgandek sovuq nazar bilan qarashar edi. Haqiqatan ham, men bu jangchilarga chin dilimdan do'st edim, ko'nglimda zig'ircha adovatim yo'q, ularni baribir yaxshi ko'rardim. Bu yigitlar esa erishgan mukofotlarini turli qahramonliklari uchun qo'lga kiritgandilar. To'g'ri, men urushda yarador bo'lgandim, ammo urush o'z nomi bilan urush, unda jarohat olish tabiiy hol deb qabul qilinardi. Men aslo yaralarim ustidagi bintlardan or qilmasdim, gohida qahvaxonada kokteyl ichib o'tirgan kezlarimizda o'zimni xuddi hamrohlarim amalga oshirgan qahramonliklarni bajarib, ular olgan unvonlarga men ham sazovor bo'lgandek xayol qilardim; biroq yarim kechada bo'm-bo'sh ko'chalardan, barcha yopilgan do'konlar yonidan izg'irin shamolda iloji boricha ko'cha chiroqlari yaqinidan yurishga urinib ketarkanman, yurak-yuragimdan shuni aniq bilardimki, men hech qachon o'sha shovvoz yigitlar kabi qahramonliklar ko'rsatolmas edim, zotan men o'lindan

benihoya qattiq qo'rqardim, har tunda bir o'zim karavotimda o'ychan yotarkanman, ajal nafasidan jonim talvasa ichida o'rtanib, qachon va qay holatda frontga qaytishimni aqlimga sig'dirolmay, miyam og'rib ketardi.

Qator unvonlarga erishgan uchala hamrohimi misoli qirg'iy ovlovchi ovchilardek g'alati ko'rinar; ammo men ularning ko'ziga ovlanadigan najotsiz qirg'iyga o'xshab ko'rinsam-da, aslida qirg'iy kabi ojiz va pastkash emasdim; buni ularning o'zlari ham juda yaxshi bilar edi, vaziyat shunday davom etarkan, men ulardan asta-sekin uzoqlashib ketdim. Lekin urushda birinchi kuniyoq yarador bo'lgan yosh yigitcha bilan do'stligimiz davom etdi, negaki u hali yosh, qalbi qordek oppoq, har qanday oldi-qochdi gaplardan xoli, beg'araz inson edi, uni hammadan ko'ra ko'proq men yaxshi ko'rardim.

Bir paytlar eng mohir qilichboz bo'lgan mayor esa frontdagi qahramonliklar-u katta-kichik unvonlar borasida qiziqmas, aravachalarimizda yonma-yon o'tirgan kezlarimizda vaqtini nuqul mening grammatikamni tuzatishgagina sarflar edi. U mening italyanchamni xo'jako'rsinga oshirib maqtab qo'yar, o'zim ham mayor bilan maza qilib gaplashardim. Bir kuni men unga italyan tili judayam oson ekanligini, bu tilni o'rganish menga ortiqcha qiyinchilik tug'dirmasligini aytdim, chindan ham, italyanchada barcha so'zlarni talaffuz qilish oppa-oson edi.

– Ha, albatta, – deb gapimni ma'qullab qo'ydi mayor ham. So'ngra, – ammo sen italyan grammatikasini o'rganishga urinib ko'rsang, yanada

yaxshi bo'lardi, – deb qo'shib qo'ydi. Shundan keyin biz grammatika o'rganishni boshlab yubordik va tezda men mayorga o'sha kungi aytgan gapimdan darrov qaytdim, to grammatik qonun-qoidalarni miyamga yaxshilab joylab olgunimcha mayor bilan italyanchalab gaplasholmay yuragimni hovuchlab yurdim.

Mayor gospitalga har kuni kanda qilmay kelib turardi. Uning biror kun ham kelmay qolganini eslay olmayman va shuni ochiq-oydin bilardimki, uning eng yomon ko'rgani nogironlar aravachasi edi. Bizning ham ularni ko'rishga ko'zimiz yo'q, ba'zan jirkanib ketardik, biroq vaqt o'tgani sayin mayorning o'zi bunga ko'p ham e'tibor bermaslikni maslahat berardi. Aravachalar hali yap-yangi bo'lib, uni birinchi bo'lib biz ishlatayotgandik. Qanchalar ahmoqona gap bo'lmasin, mayor buni „Nogironlik nazariyasi“ deb atar edi. Men esa hali ham grammatikani yaxshi o'rgana olmagan, buning uchun qattiqqo'l mayorimiz meni g'irt savodsizga chiqarib qo'yardi, shunday bo'lishiga qaramay, u baribir men bilan o'tirib olib, anchagina asabi chiqib, toqat qilib dars o'tar edi. Mayor jussasi jimitdakkina erkak bo'lib, doimotik holatda o'tirar, o'ng qo'li bilan aravachasining tutqichidan ushlab devor tepasiga to'g'ri tikilib turardi. Yarador qo'li ilib qo'yilgan osma tasmalar orasidan karaxt bo'lib chiqib turardi. Bir kuni u mendan:

– Peshanamizga biror baxtli kun bitilib, bu do'zaxi urush tugab qolsa, sen nima qilmoqchisan? – deb so'rab qoldi. – Faqat grammatikani buzmay to'g'ri javob ber!

– Shtatlarga qaytib ketmoqchiman, – dedim.

– Uylanganmisan?

– Yo‘q, endi uylanaman.

– Sen, hammang g‘irt ahmoqsanlar! – deb o‘sh-qirib ketdi mayor birdan. Negadir uning g‘azabi juda qo‘zib ketgandi. – Erkak aslo uylanmasligi kerak!

– Nima uchun, senyor Maggore? – deb so‘radim men hayron bo‘lib.

– Meni senyor Maggore, dema! – mayor hali ham g‘azab ichida kuyib-yonardi.

– Nega erkak kishi uylanmasligi kerak ekan? – deb so‘radim men yana.

– U uylanolmaydi. Yo‘q, uylanolmaydi u, – dedi mayor battar jahli chiqib. – Agar u bor narsasini yo‘qotishni istamasa, u holda o‘zini o‘zi bunday sho‘rpehana ko‘yga solmasligi kerak. Hayotda erkak kishi faqat yo‘qotmaydigan narsalarni topishi kerak!

Mayor g‘oyatda alam bilan, adoqsiz hasrat bilan so‘zlar, gapirayotgan paytda osmonga bir muddat tikilib qolar edi.

– Lekin nima sababdan u topgan narsasini yo‘qotishi mumkin? – dedim men qiziqsinib.

– U baribir yo‘qotadi, – dedi mayor endi ma‘yus bo‘lib qolib. U negadir menga emas, devorga qarab so‘zlar edi. Keyin u aravachasiga ko‘z tashladi-da, tasma orasiga ilib qo‘yilgan yarador qo‘li bilan tutqichga zarb bilan bir tushirdi, jarohatlangan qo‘li popillab tushib, mayorning soniga tars etib urildi.

– U baribir yo‘qotadi! – deb qichqirdi u yana. – Bo‘ldi, bas qil! Men bilan tortishaverma!

Mayor shunday dedi-yu, nariroqda yurgan aravachalarni boshqaruvchi xizmatchiga qarab baqirdi:

– Kelib, mana bu la'nati matohni hayda!

Bechora mayor titrab-qaqshaganicha, muolaja oladigan xonaga kirib ketdi. Keyin men uni doktordan telefonini berib turishini so'rab, eshikni yopib qo'rganini eshitib turdim. Birozdan so'ng mayor qaytib kelganida men boshqa aravachada o'tirar edim. U boshiga qadrdon kepkasini kiyib olgandi. To'g'ri mening yonimga keldi-da, yelkamga do'stona qo'l tashladi.

– Kechir meni, – dedi u yelkamga sog' qo'li bilan qoqib qo'yarkan, – senga qo'pol gapirmasligim kerak edi. Bilasanmi, yaqindagina mening xotinim vafot etdi. Shuning uchun sen meni kechirishing kerak, tushunyapsanmi meni?

– Eh! – dedim men chin dildan mayorga achi-nib. – Juda taassufdaman!

Mayor pastki labini tishlaganicha g'amboda va ma'yus o'tirar edi.

– Bilasanmi, – dedi u birozdan keyin, – bilasanmi, bu judayam-judayam og'ir azob bo'lar ekan! Men taqdirga hech tan berolmayapman!

Mayorning ovozida chuqur g'ussa va dard mujassam edi. U mendan ko'zlarini olib qochib, de-raza tarafga boqdi. U yig'layotgan edi.

– Sirayam bardoshim yetmayapti, men o'z taqdirimga ko'nolmayapman! – dedi u nafasi qisib. Shu so'zlarni aytarkan, mayorning ko'zlaridan yosh dumalab tushar, o'zini harbiychasiga tik tutib, adil o'tirgan bo'lsa ham, atrofdagi hech narsani ko'rmas va payqamas, yonoqlariga yosh-

lari tomgancha, hamon pastki lablarini tishlagan ko'yi asta yonimizdan o'tdi-da, tashqariga chiqib ketib qoldi.

Keyinroq doktor menga mayorning yosh va ko'hlikkina xotini zotiljam bo'lib, bexos qazo qilganini aytib berdi. Baxtiqaro mayor suyukli ayoliga to o'zi butunlay nogiron bo'lib qolgunga qadar uylanolmasdan, urushma-urush, sarson-sargardon bo'lib yuravergan ekan. Uning xotini bor-yo'g'i ikki-uch kungina biroz mazasi bo'lmay yotibdi-yu joni uzilibdi. Ayolning bunday kutilmagan-da olamdan o'tib qolishini hech kim xayoliga ham keltirmagan ekan.

Mayor uch kun gospitalga kelmadi. Keyin u yana o'sha odatiy keladigan soatida, faqat harbiy formasini egniga kiyib olgan holda aravachasida kirib keldi. U qaytgan paytda devorlarda katta-katta chorcho'pga solingan suratlar hali ham osilib turar, ular tuzatilgan va tuzatilmagan jarohatlarning har xil suratlari edi. Ilgarilari mayor xuddi o'zining qo'liga o'xshab ketadigan uchta rasm qarshisida turib olgancha, soatlab tomosha qilardi. O'sha suratlarni doktor qayerdan topib kelganini men aniq bilmasdim-u, biroq yangi nogironlar aravachasiga birinchi bo'lib o'tirgan kishilar biz ekanligimizni yaxshiroq anglardim. Lekin endi bechora mayorga bu suratlarning ko'p ham ahamiyati qolmagan, u har oqshom dera-zadan tashqariga uzoq-uzoq tikilar va mahzun xotiralariga cho'mgancha chorasiz o'tirar edi.

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

O'KINCH

Mamzele Aureliya to'ladan kelgan, yonoqlari qip-qizil, sochlari endi-endi oqara boshlagan, ko'zlari atrofga hamma vaqt sinchkovlik bilan boqadigan o'rta yoshlardagi erkakshoda bir ayol edi. U, odatda, boshiga ferma erkaklari kiyadigan shlyapa kiyib yurar, sovuq kunlari egniga unniqib ketgan moviy yomg'irpo'sh bilan oyoqlariga zil-zambil kirza etiklarini ilib olardi.

Mamzele Aureliya umri bino bo'lib, turmushga chiqish borasida sira bosh qotirib ko'rmagan edi. Bu ayol butun hayoti mobaynida hatto sevib ham qolmagandi. Bir paytlar, yigirma yoshlik avji durkun chog'larida uning ham qo'lini so'rab kelishgan, ammo-lekin Aureliya o'sha zahotiyuq bu taklifni keskin rad etgandi, shunga qaramay, mana hozir yoshi ellikka yaqinlashib qolgan bo'lsa-da, Mamzele Aureliya bir o'zi yolg'iz yashab kelayotganidan zig'ircha ham afsuslanmas edi.

Peshanani qarangki, bu g'aroyib ayol shunday keng, katta olamda yolg'iz o'zi yashab kelayotgandi, albatta. Mamzele Aureliyaning sodiq iti Ponto va ekinzorlarida mehnat qiladigan negrlar-u bir-ikkita sigir, bir juft xachir, turli-tuman darranda-yu parrandalar hamda ayolning qo'shotar miltig'ini (bu qurolni u jo'jalariga xavf

soluvchi qirgʻiylar uchun ishlatar edi) hisobga olmaganda, Aureliya butunlay soʻqqabosh edi, balki, shu yolgʻizligi sababdanmi, ayol Xudoga qattiq bogʻlanib qolgandi, tun-u kun ibodatini hech kanda qilmasdi.

Bir kuni ertalab osmonda toʻsatdan paydo boʻlib qolgan qora bulutlar kabi bir toʻp bolalarning uyi tomon yopirilib kelayotganiga Mamzele Aureliyaning koʻzi tushib qoldi. Chaqirilmagan bu mehmonlaridan ayolning koʻngli biroz xijil tortdi. Bolalar Aureliyaning yon qoʻshnisi Odeliyaga tegishli edi. Lekin, ochigʻini aytganda, bu soʻqqabosh ayol shu paytgacha qoʻshnilarining hatto birortasi bilan ham u qadar inoq boʻlib ketmagan edi.

Oradan besh daqiqa oʻtar-oʻtmas, bolalari ortidan yosh juvon Odeliyaning oʻzi ham koʻrindi. U bir qoʻlida jajji qizalogʻi Elodiyani koʻtarib olgan, bir qoʻli bilan esa endigina yura boshlagan Tinommini bazoʻr yetaklab olganicha qoqilib-suqilib kelar, uning orqasidan katta qizlari Marselina bilan Marsetta ham shoshilganicha ergashib kelishardi.

Odeliyaning yuzlari hadeb yigʻlayverganidan qizarib, shishib ketgandi. Gap shundaki, juvonning olis shaharda yashovchi onasi ogʻir xastalanib qolib, qizini huzuriga chaqirtirgandi. Baxtga qarshi juvonning eri ham yonida emas – Texasga ketib qolgandi. Texas esa Odeliyaga dunyoning bir chekkasiday juda uzoq joy boʻlib koʻrinardi, ustiga ustak ayni chogʻda yollangan haydovchi Valsin ham stansiyada ayolning yoʻliga koʻz tutib oʻtirar edi.

– Bilaman, Mamzele Aureliya, ishingiz bir dunyo, boshingizdan oshib yotibdi, biroq bu zum-

rashalarni sizdan boshqa kimga ham ishonib topshira olardim. O'tinaman, yo'q demang, to men qaytib kelguncha bolalarimga ko'z-quloq bo'lib tursangiz. Yo'q-yo'q, o'tirmayman, ovora bo'lmang, meni stansiyada kutishyapti. Mamzele Aureliya, tushuning, boshqa choram yo'q! Men uchun bir savob ish qiling, iltimos, kelib sizni, albatta, rozi qilaman. Bir o'zim shuncha bolani yo'lda eplab olib ketolmayman. Axir, uzoq yo'lda bu bolalar odamni aqldan ozdirishi turgan gap. Aksiga olib erimning ham uyda emasligini ko'rmaysizmi. Xudo ko'rsatmasin, ishqilib, men uymalanib yetib borgunimcha onayizorimning joni uzilib qolmasin-da, ilohim! – chindan ham favqulodda mushkul vaziyat Odeliyaning aqlini shoshirib qo'yan, juvonning boshi qotib qolgandi. U hatto nima deb, nima qilayotganini ham tuzukroq idrok etolmas edi.

Juvon yalina-yalina baribir bolalarini Mamzele Aureliyaning uyi ostonasida qoldirgancha shoshib jo'nab ketdi. Bolalar esa quyosh kuydirayotgan, jajji jo'jalar oyoqlari bilan o't-maysalarni bemalol titkilab yurishgan hovli o'rtasida egasiz, bir o'zlari shumshayib qolishdi, lekin ko'p vaqt o'tmay biri tortina-tortina, biri bo'lsa behadik, zipillagancha zina bo'ylab orqama-ketin ko'tarila boshlashdi. Shu damda havoda moychechaklarning ajib ifori bo'y taratar, uzoq-uzoqlardagi paxta dalalari osha ishchi negrlarning quvnoq kulgilari sadosi jaranglab kelmoqda edi.

Mamzele Aureliya bolakaylarga o'zining norozi va sinchkov ko'zlarini qadagancha serrayib turib qoldi. U bo'mbaloq Elodiyaning og'irligidan

bukchayib olgancha gandraklab qadam bosayotgan Marselinaga xushlamaygina ko'z qirini tashlab qo'ydi. Shu onning o'zida onasini so'rayverib xarxasha qilayotgan Tinommini tinchlantirishga urinayotgan Marselettani ham bu sovuq nigohidan bebahra qo'ymadi. Ikki-uch lahzalik shunday do'q-po'pisalaridan keyin Mamzele Aureliya biroz ko'nglini bo'shatib oldi-da, noiloj o'zini qo'lga olib, endi qilishi majburiy bo'lgan ishlarining rejasini o'zicha tuzib chiqdi. Ayol dastlabki ishini to'polonchilarning qornini to'yg'azishdan boshladi.

Basharti bu bolalar Mamzele Aureliyaning qo'l ostida ish haqi olib, mehnat qilayotgan negrlar qabilida bo'lishganda bormidi, ayol o'sha vaqtning o'zidayoq bu shumtakalarni bir zumda haydab yuborgan bo'lar edi. Ammo sho'rlik Odeliyaning oh-u zorlari uning bu qarorini qat'iy cheklab turardi. Biroq baribir, bola boqish hazil ish emasda, axir bolalar kichkina cho'chqa bolalari emas-ku, ular hamma vaqt e'tibor talab qilib, odamdan astoydil mehr kutishadi. Bu murakkab vazifa esa bu kabi yumushlarga butkul noshud bo'lgan Mamzele Aureliyaning aslo qo'lidan kelmas edi. Umrida shunday qaltis vaziyatga tushib qolishini esa ayol hatto tushida ham ko'rmagandi.

Shuning uchun birinchi kunlari Odeliyaning polaponlariga g'amxo'rlik ko'rsatishda, rosti, Mamzele Aureliya anchagina adabini yedi. Axir, u jonsarak Marselettani baland va buyruqomuz ohangda gap eshitishi bilan darrov yig'lab yuborishini qayerdan ham bilsin? Yosh Marselettaning tabiati shunaqa ekan-da! Mamzele Aureliya kichkintoy Tinommining ham gullarga ishqiy baland

ekanligini aniqlab oldi, kichkina bezori to gullarni bandidan uzib, bog'dagi jami sara chechaklarni payhon qilmaguncha ko'ngli hech joyiga tushmas ekan.

– Unga hech qaysi tanbehingiz kor qilmaydi, Mamzele Aureliya, – deya ayolga yo'l ko'rsatdi Marselina, – yaxshisi, siz uni stulga bog'lab qo'ying. Oyim hamisha Tinommining aqlini shu tarzda kiritib qo'yardilar. Mamzele Aureliya bezori Tinommini bog'lab qo'ygan stul kenggina va qulaygina ekan chog'i, kichkintoy unda bir zumda pinakka ketib qoldi, nihoyat, Mamzele Aureliya to'polonchilardan birini shu yo'sinda tinchitdi.

Oqshom kirishi bilan ayol xuddi jo'jalarni iniga haydab kirayotgan kabi bolakaylarning barini birma-bir joy-joylariga yotishlarini buyurdi, biroq kichkintoylar Mamzele Aureliyaning qarshisida kalovlangancha turib qolishdi. Axir, ularning momiqqina yostiqlari ustiga har kech taxt qilib qo'yiladigan tungi ko'ylaklari qayerda qoldi, buning o'rniga ular nima uchun xuddi ho'kiz qamchisiday og'ir qo'l bilan ketlariga niqtalغانlaricha yotoqlariga haydalishlari kerak? Har kech polning o'rtasiga ularning toliqqan, quyoshda toblanib, chang-chung bo'lib ketgan oyoqlarini yuvib olishlari uchun keltirib qo'yiladigan suv to'la jom-chi, u qayerda qoldi? Shu tobda qizaloqlar Marselina bilan Marselettaning kulgisini qistatgan narsa, Mamzele Aureliyaning shumtaka Tinommini uxlatmay toza xunob bo'lib qiynalgani bo'ldi. Axir, ayol bu yosh qaroqchiga Krok-mitan yoki bo'lmasa Lup-garu to'g'risidagi ertaklar aytilmagunicha uxlay ololmasligini qayoqdan ham bilsin, yana

kenjatoy Elodiya ham alla eshitib, tebratmagunlaricha ko'z yumishi o'lguday qiyin ekanligini ayol bechora, nihoyat, arang tushunib yetdi.

– Yaxshigina tavbamga tayanib qoldim, Rubi xola, – deya iqrор bo'ldi Mamzele Aureliya o'z oshpaziga yorilib, – men uchun bu bolalarga qarashdan ko'ra o'nlab plantatsiyalarni boshqarish osonroq ekan. Axir, bu dahshat-ku! Jonim hiqildog'imga keldi! Endi menga hech qachon bola to'g'risida og'iz ochma ko'rmang!

– Oh, Mamzele Aureliya-yey, bu olamda bolardan-da beg'uborroq zot topa olsangiz koshki edi. Axir, bolalar bilan birga maza qilib o'ynash kattalar bilan muomala qilishdan ko'ra yoqimliroq emasmi? Menimcha, sizga ularning tilini topib olish mushkullik qilyapti. Bora-bora bolalar bilan qanday chiqishib ketganingizni o'zingiz ham sezmay qolasiz.

Shubhasiz, Mamzele Aureliya Rubi xolaning gaplariga o'sha zahotiyoq qo'shila qolmadi, buni qaranga, to'rt beshta to'polonchi bilan ikki kunda til topishib bo'larmidi? Axir, bu Mamzele Aureliya-day ayol uchun benihoyat murakkab vazifa-ku! Zarurat tufayligina onasining ikki-uch nayrangini o'zlashtirib olganiga ham Mamzele Aureliya Xudoga behisob shukronalar keltirardi.

Lekin baribir Rubi xola haq bo'lib chiqdi: Mamzele Aureliya asta-sekin bariga ko'nikib qoldi. U kichkina bezori Tinommining hamma vaqt shira bo'lib yuradigan qo'llari uchun umrida hech tutmaydigan oppoq peshbandini tutib oladigan bo'ldi, hattoki to'polonchining mehr va tashakkur ifodasi sifatida chopqillab kelib cho'lp-cho'lp qilib

o'pishlariga ham o'rganib qoldi. Ne-ne zamonlardan beri shkaf tepasida qo'l tegmay, chang bosib yotgan igna-ip solingan savatcha ham joyidan qo'zg'aldi, endi Mamzele Aureliya yirtilgan kiyimlar-u tugmasiz kamzullarni butlab qo'yish uchun qo'lga hattoki igna olishgacha majbur bo'ldi. Ammo ayolning eng qiynalgan joyi butun kun mobaynida bir nafas ham tinmaydigan qattiq baqirig'-u chinqiriqlar, uyning u burchagidan bu burchagigacha aks-sado berib, to qorong'i kechgacha tugamaydigan shovqin-suronlar bo'ldi. Lekin kechalari ham Mamzele Aureliya bahuzur uxlay ololmas edi, negaki kichkina Elodiyaning issiqqina bo'mbaloq tanasi ayolga mahkam yopihib yotar, kenjatoyning o'tday nafasi Mamzele Aureliyaning yonoqlariga go'yo jajji qushning qanotlariday mayin urilib turardi.

Oradan ikki hafta o'tar-o'tmay Mamzele Aureliya axiri bu g'alvalarning bariga ko'nikib qoldi, endi u ortiq nolimay ham qo'ydi.

Bir oqshom ayvonga qandaydir yumush bilan chiqqan Mamzele Aureliya ko'cha muyulishida uyi tomonga qayrilayotgan Valsinning tanish ko'k mashinasini ko'rib qoldi. Haydovchining yonida ko'zlari sog'inchdan porlagan Odeliyaning intizor chehrasi aks etdi. Ular uyga tobora yaqinlashganlari sari Mamzele Aureliya yosh juvonning quvonchdan yorishib ketgan yuzlaridan uning uyga qaytib kelganidan behad xushbaxt ekanligini yurak-yuragidan his etdi.

Shundayku-ya, biroq bu aytilmagan va kutilmagan tashrif Mamzele Aureliyaning qalbiga ulkan qayg'u toshini bir onning o'zida bostirib

qo'ydi. U darhol bolalarni to'plab berishi lozim edi. Ah, bu zumrasha Tinommi qayoqda qoldiykin-a? E-ha, bu shumtaka bo'lsa-bo'lmasa, og'ilxonada pichoq o'ynab o'tirgan bo'lishi kerak. Xo'sh, qizaloqlar – Marselina bilan Marseletta-chi, ular qayerda qolishdi? Uyning biror burchagida qo'g'irchoqlariga ko'ylak bichib, ularni yasantirish bilan mashg'ul bo'lsalar kerak-da. Birgina kenjatoy Elodiyadangina tashvish qilmasa bo'lardi, negaki go'dak Mamzele Aureliyaning qo'llarida hech narsa bilan ishi yo'q, o'zi bilan o'zi o'ynab yotardi, ammo u onasini olib ketgan haydovchi Valsinning qadrdon mashinasi chiroqlarini ko'rib qolishi bilan sevinganidan birdan qattiq qichqirib yubordi.

Nihoyat, hamma to's-to'polon tinchiydigan bo'ldi, ana endi bolakaylar o'z uylariga butunlay qaytib ketishadi. E-voh, ular buncha tez ketib qolishmasa! Axir, kelganlariga uncha ko'p bo'lgani yo'qku! Mamzele Aureliya peshayvon o'rtasida turganча negadir ich-ichidan yopirilib kelayotgan o'kinch to'la nidoga arang dosh berganча jimgina turib qoldi. U hatto mashinaning qanday kelib, bolalarni qanday olib ketganini ham sezmay qoldi. Butun atrof-javonibdagi dalalar uzra qip-qizil shafaq shu'lalari ila g'ira-shira shom ko'lankasi cho'kib borar, go'yo mana shu tevarak olam ham bu qorong'ilik ichiga tamomila qorishib ketayotganday bo'lardi. Jami borliq uzra yoyilib borayotgan qirmizi tuman ichida ayolning nigohi ortiq hech narsani ilg'amay qoldi. Uning quloqlari hattoki mashina g'ildiraklarining quloqni qomatga keltirguday o'tkir chirqirashini-da eshit-

ma. Uning quloqlariga kichkintoy bezorilarning shodon, yangroq ovozlari qattiq o'rnashib qolgandi.

Mamzele Aureliya ohista xo'rsingancha uyga kirib ketdi. Ichkarida uni bir dunyo yumush kutib turardi, bolakaylar butun uyni ostin-ustun qilib yuborishgan, hamma yoq parokanda bo'lib to'zg'ib yotardi, ammo xonalarni tartibga solishga ayolning qo'li darrov bormadi. U stol oldiga xomush cho'kdi. Yana bir o'zi yolg'iz qolgan jussasini qurshagancha tashqaridan o'rmalab kirib kelayotgan tun rutubati chulg'agan sovuq xonasi ichiga ma'yus bir nigoh tashladi. So'qqabosh ayol boshini qo'llari ustiga qo'ydi-da, ich-ichidan otilib kelayotgan so'zsiz faryodlarga ortiq bardosh berolmay, oxiri yig'lab yubordi. Ha, Mamzele Aureliya yig'layotgan edi! Lekin uning yig'isi hamma ayollarnikiday yumshoq, mayin yig'iga o'xshamasdi. Mamzele Aureliya xuddi erkak kishiday, butun yuragini pora-pora qilib yuborguday nola bilan o'kirib-o'kirib yig'lardi. U hatto iti Ponto kelib, qo'llarini yalayotganini ham sezmas edi.

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

KEKSALIK

U munkayib qolgan bir chol edi, kichkinagina Kentukki shaharchasidagi temiryo'l zinalari ustida erta tongdan to qosh qorayguncha o'tiraverardi.

Shu yerga, aftidan, sayyoh bo'lib kelgan, ust-boshlari bashang qandaydir begona kishi cholning ro'parasiga kelib turib qoldi.

Qariya unga tortinibgina kulimsirab qo'ydi.

Cholning tabassumi xuddi yosh bolanikiga o'xshardi. Yuzi tirishib, bujmayib ketgan, kartoshkaday dag'al burni bo'lsa aftida xunuk qaqqayib turardi.

– Nima bo'ldi, birodar, birorta kasallik sizni bezovta qilyaptimi, deyman? Aytaylik, yo'taldanmi, shamollashdan, sil yoki qon yo'qotadigan boshqa bir kasallikdan qiynalyapsizmi? – deb so'radi u. Cholning ovozida yurakni sirqiratib yuboradigan yalinchoqlik ohangi zohir edi.

Notanish kishi boshini tebratib:

– Yo'q, – degan bo'ldi. Qariya birpas sukut saqladi-da, keyin inqillaganicha o'rnidan turib, bazo'r qaddini rostladi.

– Ha, qon yo'qotadigan kasallik juda yomon-da, – deb qo'ydi u o'zicha. Shundan so'ng oqarib ketgan tilini sun'iy tishlari orasidan chiqardi-da, negadir bir aylantirib qo'ydi. To'satdan titroq qo'li-

ni begona kishining qo'li ustiga qo'ydi-yu, bexos kulib yubordi.

– Sira tashvishlanmang, azizim, – deb xitob qildi so'ngra u. – Men hamma kasalingizni davolayman – yo'tal deysizmi, shamollashingiz bormi, hatto sil yoki bo'lmasa, qon ketadigan og'riqlaringizgacha – bari-bariga shifo topib beraman. Men hatto qo'ldagi so'gallarni ham yulib tashlay olaman. Eh, attang, hozir buni qanday qilib bajarishimni sizga tushuntirib berolmayman-da. Yaxshisi, bu sir bo'lib qolaversin. Eng asosiysi, men qilgan mehnatimga bir tiyin ham pul olmayman. Darvoqe, mening ismim Tom. Taklifim sizga ma'qul keldimi o'zi?

Begona odamning chehrasi yorishdi. U do'stona jilmayganicha, bosh irg'ab, cholning gapini tasdiqlagan bo'ldi. Shu tobda qariyaning hardamxayolliqi qo'zib, birdan almoyi-aljoyi gaplarini aytib, aljiray boshladi.

– Mening otam o'lguday qattiqqo'l odam bo'lgandi, – deya hikoyasini boshlab ketdi chol. – U menga o'xshab ketardi, aynan kasb-korimiz jihatidan, ya'ni otam ham menday temirchi bo'lib o'tgandi, ammo otamning boshida hamma vaqt bo'yradan qilingan shlyapasi bo'lardi. Daladagi makkajo'xori mo'l hosil bergan yillari u, albatta, bechora kambag'allarga xayr-ehson qilar, dalaga borib, qorningizga keragicha dondan olaveringlar, deb himmat ko'rsatardi, ammo urush davrida donning bir bushel'i uchun besh dollardan to'lab, o'zi qurib qoldi.

¹ *Bushel* – Amerika o'lchov birligi.

Men otamning aytganiga ko'nmay, o'zim topgan qizga uylangandim. Bechora oldinga kelib, yuzimga ochiq-oydin aytgan edi-ya: „Tom, uylanadigan qizing menga sira yoqmadi“. „Sizga yoqmasa yoqmas, biroq men uni sevaman“, – deb javob bergandim unga. „U menga baribir yoqmaydi“, – deb yana ta'kidlab qo'ygandi otam.

O'shanda ota-bola yog'och xoda ustiga o'tirib olib, allamahalgacha gaplashgan edik. Ha, otam ajoyib odam edi-da, bo'yradan qilingan shlyapasini ham hech boshidan olmasdi. „Mana ko'rasiz, men to'yimizga taklifnoma olib kelaman“, – deb turib olgandim o'shanda. „Endi mendan sariq chaqa ham ololmaysan“, – degan cha norozi bo'lib qolgandi otam bechora.

To'yim menga yigirma bir dollarga tushgandi. Shu pulni topaman deb, jo'xori dalasida ancha ter to'kkandim – ustimdan chelaklab yomg'ir quyib tursa ham, hatto otlarim tumanda hech narsani ko'rmay qolgan sovuq kunlarda ham, hech narsaga qaramay, jon-jahdim bilan mehnat qilavergandim. Turmush quradiganlarni ro'yxatdan o'tkazuvchi xodimning bergan savoli: „Yoshingiz yigirma birdan oshganmi o'zi?“ – deb so'rash bo'lgandi, xolos. Men ham, xotinim ham: „Ha“, – deb javob bergandik. Tentakligimizni qarang, o'sha kunni tufllilarimiz ustiga bo'r bilan yozib qo'yibmiz. Otam allaqachon barini hal qilib bo'lgandi: „To'rt tomoning qibla“, – dedi-yu, boshqa gapirmay ketdi, uning oxirgi gapi ham shu bo'lgandi. Cho'ntagimizda bir mirimiz yo'q, rosa abgor bo'lgandik. Orziqib kutgan to'yim peshana terim bilan topgan yigirma bir dollarga tushdi.

Xotini bo'lsa biz hech qancha yashamasdan in-damay o'lib ketaverdi...

Qariya gapdan to'xtab, xo'rsingancha osmon-ga tikilib qoldi. Qosh qoraya boshlagan palla edi, quyosh ufq tomon bosh qo'yishga chog'lanayot-gandi. Butun samo kir bulutlar bilan ola-bu-la bo'lib ko'rinardi. „Bir paytlar chiroyli-chiroyli rasmlar chizardim-a, ha-ya, ularni bir-ikki marta namoyish ham qilganman“, – deb qo'shib qo'ydi chol xomush tortib.

– Bittagina akam bor edi, hozir qamoqda yotib-di. Avvallari o'zimcha qiziqib, akkordeon ham cha-lib turardim. Xuddi siz kabi, o'ttiz yetti yoshimda bo'lsa kerak. Bir marta qamoqda, akamning yoni-da ham o'tirib chiqqanman. Hurpaygan sochlari bilan ham akam baribir yoqimtoy bo'lib ko'rina-verardi. „Albert, – degandim unga, – Albert, odam o'ldirib qo'yaning uchun ich-ichingdan ezilayot-gan bo'lsang kerak?“ „Aslo, – degandi u. – Zig'ir-cha ham afsus qilmayman. Bir emas, o'nta, yuzta, hatto mingta odamni ham hech kiprik qoqmay, o'ldirib ketaveraman!“

Shu yerga kelganda cholning ko'ngli buzilib, yig'lay boshladi, cho'ntagidan kir ro'molchasini olib, qaltirayotgan qo'llarini sekin artgan bo'ldi. Bir dona tamakisini so'rib kayf qilmoqchi bo'lgan-di, sun'iy tishlari o'rnidan siljib, joyidan butunlay ko'chib tushdi. Chol darrov titrayotgan qo'llari bi-lan og'zini yopdi-da, yanada uyali ketdi.

– Ha, men endi qarib qoldim. Mana siz bo'lsa, boshqa dunyosiz, yoshsiz, nari borsa, o'ttiz yetti-ga kirgandirsiz-da, lekin men yoshimning ancha-sini yashab bo'ldim, – deb pichirladi chol. – Akam

yomon odam edi – o'lguday ichi qora edi – yuzi chiroyli, sochlari yarashib turgan bo'lsa ham, o'zi tinmay odam o'ldiraverishdan zavq olaverardi. Men keksalikdan nafratlanaman, qarib qolganimdan o'zim uyalib ketaman. Qarilikni Xudo nari qilsin!.. Shuning uchun ham yaqinda ketvoragan bir xotin oldim. Buni qarang, unga to'rt dona maktub yozib jo'natgandim, yopiray, hammasiga javob qaytarsa bo'ladimi! Axiri, bu yerga kelgach, turmush qurib oldik, oh, oh, uning yurishini bir ko'rsangiz edi. Men xotiningga ajoyib liboslar olib berdim. Lekin oyog'i to'g'ri emas-da, qurib ketgur, oyoqlari qiyshayib yotibdi, oh, attang, ming qilsa ham, birinchi xotinim bebaho ekan, ishonasizmi, barmoqlarim bilan qo'llaridagi so'galni shartta yulib olsam ham, biror tomchi qon chiqmasdi, shu sabab bo'lganmi, har holda o'z-o'zimdanda yo'talmi, shamollashmi, sil yo qon yo'qotadigan boshqa kasalliklarni ham qo'rqmay davolab ketaveraman. Eshitgan, uqqanlar bo'lsa, menga darhol xat yozib yuborsin. Hammasiga javob beraman. Bordi-yu, ular bir tiyin ham pul jo'natmasa, buning ham zarari yo'q, qari cholga pulning nima keragi bor?

Chol yana hiqillay boshladi, notanish sayyoh bechora qariyani yupataman, deb ancha urindi. „Axir, baxtlimisiz?“ – nihoyat, bir taskin so'z topganday so'radi u.

– Bo'lmasam-chi, – dedi qariya ancha dadillanib, lekin ko'p o'tmay tag'in aljiray ketdi: – men yana yaxshi odamman. Istagan yeringizga borib, men haqimda bemalol so'rayvering, ismim Tom, temirchi Tomman men. Xotinimning oyog'i qiyshiq bo'lsa ham, qadamini tovusday xirom bilan bosa-

di. Men xotininga uzun ko'ylak olib berdim, mana buncha. Ayolim endigina o'ttizga chiqdi, men esa yetmish beshdaman. O'zi ham bir dunyo tuflisi bor-da xotininning, hammasini men olib berganman, lekin oyoqlari qiyshiq-da. Ha, mayli, endi tuflining to'g'ri yurdiradiganidan olib beraman.

Xotinim meni hech narsani bilmaydigan bir qari chol deb o'ylaydi. O'zi hamma meni Tom hech vaqoni bilmaydigan bir qariya-da, deb qat-tiq adashadi. Yaqindagina xotininga etagi yerga tegadigan antiqa ko'ylak olib berdim. Ana shunaqa, meni Tom deydilar. Mening aqlim ham balo, temirchi Tomman men, yetmish beshga kirgan bo'lsam, kirgandirman, ammo baribir unaqa munkillab qolgan emasman. Axir, bir tomchi ham qon oqizmasdan qo'ldagi so'gallarni yulib olaman-ku. Odamlar hech tortinmay xat jo'nataversin, men sira erinmayman, bariga javob qaytaravera-man, axir, bir tiyin ham so'ramayman-ku!

Qandilat YUSUPOVA tarjimai

NURIDIYDAM

Yo'q, bu mening gunohim emas. Hech kimning meni ayblashga haqi yo'q. Bu ishni o'zim istab qilganim yo'q, zotan, taqdiri azal ro'yobi yolg'iz Parvardigor hukmi bilangina amalga oshadi. O'sha dahshatli azob pallasi bir soat ham vaqtni olgani yo'q, biroq men uchun u lahzalar go'yo million yildan buyon davom etib kelayotgandek, o'zim bamisoli qop-qorong'i tubsizlik qa'riga cho'kib ketdim-u, endi aslo bu yorug' olamga qaytib kelolmaydigandek bo'lib tuyulaverdim. Ha, o'sha soniyalar ichidayoq yuragim behad notinch, nimadir noto'g'ri ekanligini ich-ichimdan sezib turardim. Jonimni ming og'riqqa qo'ygan o'sha jon parchamni oyoqlarim orasidan tortib olishganida, men qalbm bezovtaligi sababini yanada yaqqolroq anglab yetdim. Darhaqiqat, hayot menga judayam qo'pol hazil qilgandi, endigina dunyoga kelib, hali o'ziga kelmagan bu chaqaloq shu qadar qop-qora ediki, uni ko'rib hushimdan ketib, aqldan oza-yozdim. Xuddi tun zulmati singari zanchi bu tana chindan ham o'ta qora bo'lib tug'ilgan edi. Men benihoya hayronlikda qolgandim, dam unga qarab, dam o'zimning oppoq tanimga qayta-qayta tikilib, ko'zlarimga hech ham ishonolmasdim. Hayratlanarlisi shundaki, men ham, Lula Anna

(chaqaloqning ismini o‘zimga shunday deb atadim) otasining tanasi ham oq-sariqdan kelgan bo‘lib, oilamiz uchun g‘ayriodatiy ushbu rang biz uchun behad ajablanarli holat edi. Hattoki, mening butun urug‘-aymog‘im orasida birorta ham qora tanli odam bo‘lmagandi. Yanada ajablanarlisi shuki, chaqaloqning sochlari juda ham g‘alati, qandaydir yaltiroq, pirpirak va jingalak edi. U shu turishida misoli avstraliyalik yalang‘och yuradigan qabila kishilariga o‘xshab ketardi. Yo tabba! Shunaqasi ham bo‘larkan-da! Balki, siz erimning yoki bo‘lmasa butun yetti avlodimizda aynan shunday tusli qarindoshimiz bo‘lgandir, deb o‘ylarsiz? Yo‘q. Bunaqa rangdagi inson zoti hech bir avlodimizda bo‘lmagan ekan. Siz mening buvimni ko‘rganingizda edi – u sutga chayilgandek oppoq, xushbichim ayol bo‘lgandi, umr bo‘yi ana shu oqligi bilan faxrlanib yashagan va o‘zi orzu qilgandek oq tanli erkakka turmushga chiqqan, hatto bolalarining rang-tusigacha qattiq qayg‘urib, ularning asilzodalardek ko‘rinishda bo‘lishiga as-toydil uringan ekan. Ammo, aslida, odam qanday rangda bo‘lishining sira ahamiyati yoki ma‘lum ma‘nodagi bahosi yo‘q. Inson Xudo bergan tusda tug‘ilib, u bergan qismatga shak keltirmay, imoni bilan yashab o‘tishi, hech qachon Parvardigorga nolish qilmasligi va hamisha oxiratdan qo‘rqishi kerak. Qanchadan qancha o‘ziga ishongan, ko‘zi „ko‘r“ bo‘lgan kaslar qaysidir bir avlodida bo‘lgan qora tanlilik belgisini jirkanch balo-qazoday umr bo‘yi berkitib o‘tadilar. O‘zlarini mukammal darajadagi oliynasab avlod qilib ko‘rsatishga harakat qiladilar. Holbuki, hammamiz ham Xudoyim

yaratgan bandalar emasmizmi? Juda-juda sanoqli odamlar, atigi yigirma foiz aholigina o'z tanasi qoraligi bilan o'ksinmas ekan. Har holda men shunday deb eshitganman. Ular uchun na irq va na darajaning ahamiyati bor. Ular hech nimaga parvo qilmaydilar. Onam ham dadam bilan nikohdan o'tayotganlarida ibodatxonada ikki xil muqaddas kitobni ushlab qasam ichishgan ekan. Negaki ular boshqa-boshqa din vakillari bo'lgan. Onam, aslida, nihoyatda xokisor ayol edi. U kibor bir xonadonda oqsoch bo'lib ishlar, asilzoda oila a'zolari yeb-yemay chala tashlab ketgan ovqat qoldiqlarini isrof qilmay, kim uchundir atab olib qo'yar, o'z ishini benihoya halol bajarar, hatto uy egalari unga eng og'ir yumushlarni buyurganda ham miq etmasdan yashab o'tgandi. U faqat bir narsadagina minnatdor bo'lib, xo'jayinlari uning boshqa irq va dindand ekanligi bilan hech qiziqmasdi.

Balki, ba'zi birovlarinigiz insonlarni rang-tusiga qarab ajratish jamiyatda u qadar jiddiy hol emas deb o'ylarsiz, ammo, ming afsuski, shunday. Irqchilik va tabaqalash jamiyatning hamma qatlamlarida: qo'ni-qo'shnicilik, mahalla-ko'y, maktab, kasalxona, hatto ibodatxonalargacha chippa yopishib, avj olib borar, na ilojki, ushbu tengsizlikka barham bera olishga qurbimiz yetmasdi. Bu jarayon shunchalar qaqshatqich hamda haqoratli ediki, hatto dorixonalarda ham qora tanli bilan oq tanliga ikki xil yo'sinda muomala qilinardi. Oziq-ovqat do'konlarida ham qoralarga past nazar bilan qarashar, mollarning narxini ham ataylab ko'tarib aytishardi. Bularning bariga ko'nmoqlikdan o'zga chora yo'q edi, negaki qora tanlilarning

shunday bo'lib yaralishda tirnoqchalik aybi bo'lmagani kabi, jamiyatdagi mavqelarini-da o'zgartirishga zig'irchalik qurblari yetmas edi.

Ana shular to'g'risida o'ylarkanman, yuragimni tobora najotsiz bir qayg'u ezar, go'yoki Xudoning qahriga qolgandek, peshanam sho'rligidan achchiq o'ksingancha zanjiday qora go'dagim ustida azoblanib, ulkan g'am ichida nochor o'tirardim. Bechora ota-onam past tabaqadan bo'lgani uchun zamondan orqada qolmaslik ko'yida har qanday og'ir mehnatni boshdan kechirishdi. Onam tannoz xonimlar kiyadigan to'r shlyapa tikiladigan do'konda, dadam esa oliymaqom janoblarga mo'ljallangan oyoq kiyimlar sotiladigan do'konda ancha yillar ter to'kib ishladi. Ularning na unisi va na bunisi, muhtojlikda qolgan kunlarida ham oqsuyaklarga mute bo'lishmadi. Ha, ular tom ma'nodagi oliyjanob insonlar edi. O'z-o'zimdan behad jirkanib ket-sam-da, biroq onalik hissi butun a'zoyimni o'rab olib, chaqalog'im Lula Annaga dam mehr, dam hayajon, dam esa ko'nglim muzday sovigan holda termilib o'tirardim. Uning tanasi dastlab hamma yangi tug'ilgan go'daklarniki kabi och, rangsiz edi, keyin birdaniga katta tezlikda o'zgara boshladi. Shundoq ko'z o'ngimda bolam misoli afrikalik habashlar singari to'q ko'k tusga kirayotganini ko'rib, mislsiz dahshat ichida qoldim. Shu payt men bir lahzagina es-hushimni yo'qotdim, shuursiz alfozda karavot ustidagi yopinchiqni sudrab tushirdim-da, qorayib-ko'karib yotgan chaqaloq yuzini qoplab, uni mahkam qilib bosib turmoqchi bo'ldim. Ammo... Ammo negadir unday qilolmadim. Bilmadim, nega bunday bo'ldi?! Lekin men bari-

bir unday qilolmadim. O, men uning shu do'zaxi rangdan qutulishini shu qadar tilanib so'rardimki!.. Bu peshanasi sho'r bolam qismati ham aynan shu rangi tufayli zardobga to'la o'tishini xayolan tasavvur qilarkanman, yuragim shuvullab ketardi. Hatto men go'dagimni birorta yetimxonaga tashlab ketmoqchi ham bo'ldim. Biroq ibodatxona eshigi oldiga tashlab ketilgan, chirqillab yotgan chaqaloqlar yig'isi quloqlarim ostida qayta-qayta jaranglayverdi. Yaqindagina germaniyalik yoshgina er-xotin egizak farzand ko'rgani, bolalarning biri tim qora, biri esa qorday oppoq ekanligini eshitib hayratda qolgandim. O'shanda buning sababini hech bir doktor tushuntirib berolmagandi. Lekin xuddi o'sha sirli holat o'z boshimga tushishini hatto tushimda ham ko'rmagandim. Shunchalar taqdirimdan yozg'irar edimki, hatto bolamning og'ziga ko'krak so'rg'ichimni-da solishni unutgandim. Uni uyga olib kelguncha shishadagi sut bilan oziqlantirib turdim.

Erim Luis oddiy bir qora hammol edi. Kasalxonadan qaytgan kunim u poyezd stansiyasidan horib-charchab keldi-yu, yuzimga xuddi devonaga qaragandek qilib tikildi, so'ng o'rab-chirmalgan go'dakni xuddi o'zga sayyoradan kelgandek ajablanib kuzatib chiqdi. Luis tabiatan unaqa g'azablanib so'kinuvchi erkaklardan emasdi, lekin o'sha kuni u to'satdan qattiq jazavaga tushib: „Jin ursin! Bu qaysi iblisning bolasi bo'ldi?! Tezda ko'zimdan yo'qot buningni!“ – deganicha ayyuhanos soldi. Men bilardim, ro'zg'orimiz o'zi tang sharoitda edi. Aksar tortishuvlarimizga ham aynan shu yo'qsillik sabab bo'layotgandi. Go'yoki og'ir

tavqi la'nat tamg'asi bosilgandek bo'lib tug'ilgan zangi bu go'dak Luis bilan mening uch yillik gulgun turmushimizni bir zumda barbod qildi. Mening dilimni og'ritgan narsa – Luisda hech qanday otalik tuyg'usi yo'q edi. U misoli bag'ritosh odam kabi Lula Annaga tamomila begonasirab qarar, uni dahshatli bir dushmani kabi ko'rardi. Luis qizchamizni hattoki qo'liga ham olmadi. Men unga Xudoning zorini qildim, yalindim, ishontirishga urindim, menga ishon, bu bizning zurriyotimiz, begona erkak bilan o'ralashib esimni yebmanmi, deb harchand tushuntirsam ham u pinagini buzmadi. Luis bamisoli bir „o'lik“ edi. U jonsiz tanaday harakatsiz va ongsiz holda serrayganча turardi. Biz to'xtamasdan janjallashaverdik, janjallashaverdik, nihoyat men unga, balki bolaning qoraligi menikidan emas, aksincha, sening ajdodingdan o'tgandir, deb shartta aytdim. Ana shu bir luqmagina gap bilan u bizni bir umrga tark etdi. Keskin tarzda uydан chiqib ketdi-da, yashashi uchun arzonroq va qulayroq joy qidirgani ko'chaga otildi. Luisning ana shunday yuzsizlarcha qilgan harakatidan so'ng o'zimni darhol qo'lga oldim. Qizcham va o'zimni boqish uchun to'g'ri kelgan ishga unnab ketdim: boy xonadonlarda oqsochlik qildim, kirxonalarda ishladim, ko'cha supurdim. Lula Annaga qarash uchun bir o'spirin jiyanimni enaga qilib oldim. Ishdan kelgan kezlarimda qizchamni tashqariga olib chiqqani yuragim dov bermasdi, negaki uni aravachasiga solib ko'chalardan o'tayotgan paytimda odamlar aravaning pana pardasi ostiga nogoh ko'zlari tushib, aftlarini bujmaytirar, qovoqlarini solib olganча sovuq so'zlar aytib, yonimdan

o'tib ketishardi. Bu esa juda og'ir, butun qalbim tor-mor bo'lardi, biroq na chora?

Hali o'z bolam onalik mehri va parvarishiga muhtoj bo'lib turgan nozik bir damda uni uyga tashlab, o'zim boshqalarning bolasi yonida girdikapalak bo'lib, enagalik qilish bilan band edim. Avvallari enagalarga tuzukkina haq to'lanar, ammo bechora bolam Lula Anna dunyoga kelgan yildan boshlab ularning oyligi anchagina pasayib ketgandi. Hamma vaqt ham boylarga duch kelgan oqsoch va enagalar yoqib ketavermasdi. Ammo men janob Lei kabi qo'li ochiq xo'jayinga ro'para kelganimdan behad omadli edim, u odatiy enagalar haqidan yetti-sakkiz dollar ko'proq haq to'lardi. Buning uchun ham Xudoyimga qayta va qayta shukronalar keltirardim.

Vaqt o'tib, Lula Annaning tili chiqishi bilanoq unga meni „oyi“ yoki „oyijon“ deb chaqirishi o'rniga „shirin opam“ deb aytishni o'rgatdim. Nega-ki mana shunisi bexatarroq edi. Uning tim qora va qalin lablaridan bolalarcha pok mehr bilan chiqqan „onajon!“ so'zi qanchalar totli bo'lmasin, odamlar oldida biroz xijolatli holat edi. Men hamon xavotir ichida yashardim. Lekin qizalog'im kundan kunga o'ziga xos chiroy kasb etib, tim qora tanasi ham borgan sari adil bo'lib o'smoqda edi.

Ikki yil shu tarzda o'tdi. Ammo bu o'tgan kunlarning men uchun nechog'liq og'ir, bir o'zi tashlab ketilgan ayolga tiriklik toshini ko'tarish qanchalar azobli ekanligini hatto bayon ham qilib berolmayman. Biroz vaqt o'tgach, Luisning vijdoni sal qiynaldi shekilli, u menga oyda bir martadan ozgina pul yuborib turadigan bo'ldi. Biroq men

izzat-nafsimni yerga urib, na undan pul so'rab yalingan va na shikoyat qilib turli sud mahkamlariga qatnamagan edim. Luisning jo'natib turadigan ellik dollar puli bilan kasalxonadagi tungi ish maoshim men bilan Lula Annaning bir amal-lab kun o'tkazishimizga har holda yetib turardi. Biroq boshqalar nazdida o'ta xarob bo'lib yashayotgandek edik. Ular topgan-tutganimizni sadaqa puli deb o'ylashardi. Albatta, bu menga juda og'ir botardi. Keyin-keyin odamlar xayr-sadaqa nomini beg'araz yordam deb atay boshladilar, bunisi har holda biroz yengil eshitilardi. Biroq men atrofimdagi hayot va kimsalar bilan zig'ircha ham ishim yo'q, faqat o'zim bilan o'zim ovora edim. Sirdan bechoraga o'xshab ko'rinsam-da, aslida, behuda gap-so'z qilayotganlardan ko'ra ko'proq pul topardim. O'shanday kishilar, ya'ni o'zidan biroz g'aribroq yashayotgan odamlar ustidan mag'zava to'kib, noo'rin gap tarqatuvchi kimsalar ko'zimga o'ta-o'ta pastkash bo'lib ko'rinardi. Ayniqsa, ular mendan ham ko'ra Lula Annaga past nazar bilan qarashardi. Nazarlarida, u xuddi tashlab yuboriladigan, hech kimga keragi yo'q irkit hasharotday undan jirkanib ketishardi. Lekin men bora-bora bularning hammasiga ko'nikib qoldim. Ammo shunday bo'lsa ham hamon hushyorlikni qo'ldan boy bermasdim. Hamma vaqt ogoh va o'z ishimga puxta edim. Ayniqsa, Lulani o'stirishda o'zimga nihoyatda talabchanlik qildim. Sababi, Lula Annaga, avvalo, boshqalar oldida og'ir gunohi bor-day boshini hadeb yerga egavermasdan, hamisha o'zini tik va baland tutishni, qiyinchilik ichida qolganda ortiqcha oh-voh qilmaslikni o'rgatdim.

U ismini ko'p bora o'zgartirib ko'rdi, biroq ism o'zgarishi bilan uning tanasi oqarib qolmasdi. Qora tanli bo'lib yashab o'tish unga azaliy taqdir bo'lib bitilgandi. Biroq bu mening gunohim emasdi.

E-ha, bir paytlar Lulaga yosh bolalik davrida haddan tashqari talabchan bo'lgan, unga o'ta yomon muomala qilgan vaqtlarim ham bo'lgandi, men ularni hamma vaqt eslab yuraman. Ammo siz buni to'g'ri tushunishingiz kerak. Neki qilgan bo'lsam, faqat uni o'ylab, uni himoya qilish uchun, uni jon-dilimdan yaxshi ko'rganim uchun qilgan edim. Lula hali bu chigal olamni to'la idrok etolmasdi. U – qora tanli yosh qizaloq, bu hayotda million bora haq bo'lib chiqsa ham, jamiyatning kuchli va shafqatsiz qo'llarida ezg'ılanib ketishi turgan gap edi. Bu holat bolalar bog'chasidan to umrining oxirigacha mavjud ekanligini Lula hozircha bilmasdi. Uning beg'ubor va pokiza qora tani oq tanli odamlarni cho'chitishi yoki ularni kuldirishi, hatto uni mazax qilib, vijdonsizlarcha aldashlarini yosh bola aqliga sig'dirolmasdi.

Bir kuni men xuddi Lula bilan barobar bo'lgan, o'n yoshlar atrofidagi qora tanli bitta qizchaning bir gala oq tanli bolalar tomonidan xo'rlanib turgani ustidan chiqib qoldim. U o'zini bu to'dadan qanchalar himoya qilib, qochishga urinmasin, bolalarning goh unisi, goh bunisi bechora qizaloqni bir-biriga surib, tinmay niqtalashardi. Ular o'sha damda sho'rlik qizchaning ustidan qornilarini ushlagancha, egilib-bukilib, qotib-qotib kulishmoqda edi. Qizcha ulardan zo'rg'a qutulib, yig'lagancha qochib ketarkan, tanasi oq bolalar hali ham uning ustidan hiringlashib, qilgan ishlaridan

huzurlanishardi. Agar men bu hodisani avtobus derazasidan ko'rib qolmasdan, tashqarida bo'lganimda edi, qizchani jon-jon deb qutqargan, uni o'sha oq bo'richalar galasidan tezroq tortib olgan bo'lardim. Ko'ryapsizmi, agar men Lulaga qat'iylik va talabchanlik bilan tarbiya bermaganimda edi, uning ham o'shanday oqlar orasida ko'zyosh to'kib azoblanishiga to'g'ri kelib qolardi. Bunday tarbiya Lulaga yashab o'tarlik hayoti mobaynida bir kuni, albatta, asqatib qolar, uning o'zi ham ayni men kutgan va istaganday mag'rur, aqlli va dadil qiz bo'lib voyaga yetgandi.

Men yomon ona emas edim. Nimaiki qilgan bo'lsam, barisi Lula uchun, bolamning baxtli bo'lishi uchun, ko'z nurim, qalb qo'rim bo'lmish aziz nuriydam uchun atalgan edi. Umid qilamanki, Parvardigorning oldida yuzim hamisha yorug' bo'ladi. Rost, avvaliga o'z bolamdan o'zim hazar qildim, taqdirimdan nolidim, uning qop-qora tanasiga hatto qo'l teggizishga ham botin olmadim. Biroq men ona edim. Baribir uni yaxshi ko'rardim. Ha, ich-ichimdan, butun qalbidagi mehr bilan Lula-ni benihoya sevardim. O'ylaymanki, Lula ham meni bir kuni, albatta, tushunib yetadi. U hozir ham meni anglay oladi. Men shunday deb o'ylayman.

Vaqt o'tgan sari Lula Anna o'z-o'ziga mustaqil va tobora jasur qiz bo'lib kamol topayotgani oydinlashib bordi. U qora badanini yashirish uchun nihoyatda bejirim, juda chiroyli liboslar kiyardi. Hatto kezi kelganda menga ham aql o'rgatib turar, biroq bularning bari yoqimli va quvonchli edi. Dilimdagi og'ir dard toshi yengillasha borgani sayin uning o'rnini kun kelib qizim meni yolg'iz

tashlab ketishi muqarrarligi haqidagi xavotir egallab, ko'nglimni ayovsiz qiynoqqa solib qo'yardi. Kunlarning birida shu to'rt devor ichida bir o'zim yakka qolib, huvullab o'tirishim xavfi g'arib umrimga tashvishli tahdid solib turardi.

Lula Kaliforniyadan yaxshigina ish topib, o'sha yerda ishlay boshlagandi. Endi men uni judayam kam ko'radigan bo'lib qolgandim. O'zim esa ancha o'rgangan joyim – Uinston Xausni bir kunga ham tashlab ketolmasdim. Oltmish uch yoshga to'lganimda ixchamgina, sal arzonroq bo'lgan boshqa bir uyga ko'chib o'tdim. Ba'zan keksalik bezovtaligi bo'lmish turli kasalliklar qo'zg'ab qolganda, ikkita hamshira goh-gohida kelib tekshirib turadigan bo'ldi. Endi darbadar hayot kechirish uchun qarib qolgandim, yoshligimning olovli damlari ko'zimning oq-u qorasi, yagona zurriyotim Lula Annaning tinch va dorulamon kelajagi uchun fido bo'lgandi. Yoshim o'tib borarkan, tanamda to'satdan suyak xastaligi paydo bo'ldi. Og'riq judayam kuchli kechardi, ammo baxtinga, hamshiralar juda mehribon va rahmdil edi. Bittasi hatto yaqin orada buvi bo'lishimni aytganimda mehr bilan ikki yonog'imdan o'pib, meni chin dildan tabrikladi. Ularning tabassumi va maqtovlari nihoyatda yorug' va yoqimli edi. Men hatto hamshira qizlardan Luladan kelgan xatlarni ham yashirib o'tirmasdim, qizimning har bitta gapidan ular ham xabardor bo'lishardi. Bir maktubida Lula menga behad baxtiyor ekanligini, tez kunlarda ona bo'lishini katta quvonch bilan yozib yuboribdi. Uning eri ham o'zi kabi qora tanli edi. Ammo o'sha xatida Lula yashash manzilini bildirib qo'ymagan ekan. Shun-

da men o'zimni nihoyatda yomon his qilib ketdim, nazarimda, men unga yaxshi ona bo'lolmadim va aynan shu xat menga ulkan jazoday bo'lib ko'rinmoqda edi. Ehtimol, Lula ichida mendan biroz og'rinardi ham. U menga vaqti-vaqti bilan pul yuborib turar, kundalik ehtiyojlarim uchun Lulaning jo'natganlarini ishlatib yashardim, ammo undan ortiq hech narsa so'ramas va umidvor ham bo'lmadim. Menga kerak bo'lgan yagona narsa – bu uning baxti edi. Ehtimol, men bundan keyingi umrimda to'kin-sochin hayot kechirishim uchun ba'zi bir ota-onalar singari o'z bolamga zulukdek yopishib olsam ham bo'lardi, biroq menga buning nima keragi bor? Bolam, deya butun umri zahmatda kechgan ona uchun bu kabi mayda narsalarning nima ahamiyati bor?

Gohida xayolan o'tmishga qaytib, Lula tug'ilgan soniyalarni, qop-qoragina bir parcha etning dastlab ko'zimga qanchalar xunuk bo'lib ko'ringanini, juda yomon ijirg'anganligimni eslayman. Ammo endi ularning hammasini xotiramdan quvib chiqarishim kerak. Axir, o'sha yoqimsiz lahzalarning menga qilchalik ham ta'siri qolmagandi. O'shanda Lula Annaning otasi bizni qarovsiz, boquvchisiz holda tashlab ketganida, bu qora chaqaloq yelkamga nihoyatda og'ir yuk bo'lib tushgandi. Ha, o'shanda u benihoya og'ir yuk edi, lekin men uni ko'tara oldim, men o'sha og'ir yukni ko'tarib yashab kelishga qodir bo'ldim.

To'g'ri, boshida Lulaga u qadar mehr ko'rsatolmadim. Ayniqsa, uning o'smirlik davri, o'n ikki-o'n uch yasharligida yanada dag'al va talabchan onaga aylangandim. O'sha vaqtlarda Lula

ham mendan bezor bo'lgan, men pishirgan ovqatni og'ziga olmas, sochlarini o'rib qo'yishimga ham astoydil qarshilik ko'rsatardi. Bundan ham og'ir kunlar u maktabda o'qiyotgan kezlarda bo'ldi. Men uning har bir qadamini nazorat qilar va asilzodalar tazyiqidan hushyor bo'lishini tinmay uqti-rib yashardim. Xudoyimga behisob shukrki, o'sha mehnatlarim zoye ketmadi, Lula o'ziga ishongan, mustaqil va barkamol inson bo'lib ulg'aydi.

Mana endi u homilador. Butun vujudi bilan intiqib, orziqib tilagan jonining bir parchasi – aziz farzandini kutyapti. Ilohim, eson-omon qutulib olgin, Lulaginam! Agar sen onalik nechog'liq shirin baxt ekanligini bilganingda edi, yuraging tars yorilgudek, bundan-da ming karra baxtiyor bo'lib ketarding! Ha, onalik nihoyatda ulkan baxt, Lula! Sen va sening jufting yaqin kunlarda dunyodagi eng xushbaxt insonlar bo'lasiz! Axir, o'zing bir tasavvur qilib ko'rgin-a: chaqaloq! Olamning eng yuksak ne'mati bu chaqaloqdir. Lula, sen meni bir fursat yaxshilab tingla, qizalog'im. Sen ona bo'lgan onlarda shu kurrayi zaminning qanchalar cheksiz va chegarasiz ekanligini, uning qay tarzda aylanib, yashab turishini, yer va samo qanday tilsimot ekanligini yanada chuqurroq anglab yetasan. O'shanda bundan-da baxtli bo'lasan, Lula!

Senga Xudo yor bo'lsin, nuridiydami! Bu duo shu yorug' olamdagi har bitta onaning eng o'tli iltijosidir.

Ilohim, Yaratganning o'zi har bir go'dakni o'z panohida asrasin!

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

NOMSIZ HIKOYA

Nozikta'b o'quvchi ushbu kitobni bir chetga otib yuborishidan oldin men bir gapni ta'kidlab aytmoqchi edim: mazkur hikoya har qanday gazeta hikoyalaridan mutlaqo farq qiladi. Siz bu yerda na dimog'dor va kekkaygan noshirga va na fermadan quvilgan hovliqma muxbirga duch kelasiz. Bu umuman siz kutmagan va o'ylamagan g'aroyib hikoya.

Lekin, muhtaram kitobxon, menga bir muddat „Tonggi yog'du“ ro'znomasida muxbirlar xonasidagi manzarani tasvirlab berishimga izn bergaysiz. Ammo siz xotirjam bo'ling, kamina yuqorida ta'kidlab keltirgan va'damda qattiq turaman.

Xullas, men mana shu „Tonggi yog'du“ ro'znomasida qo'shimcha haq ishlab olish uchun ikkinchi ish o'rnim sifatida ishlab yurgandim. Har kuni muxbirlar xonasining bir chetida uyum-uyum qog'oz, xatlar va qo'lyozmalarga ko'milgan-cha kunim o'tardi. Ishim faqat qog'oz titkilash edi. Yozish tirikchilik manbayim bo'lgani sababli qulog'imga tushgan gap bormi, mish-mish bormi, nima bo'lsa yozib ketaverar, o'sha yozganlarim orqasidan biroz choychaqa ishlab topardim. Topish-tutishim faqat ana shu qog'oz-qalamgagina bog'liq edi.

Kunlarning birida Trip ismli bir tanishim ishonamga kirib keldi. U men o'tirgan stol qarshisidan joy oldi. Trip negadir doim qayg'uli qiyofada ko'rinar, yuz-qo'llari hamisha kir-chir bo'lib yurardi. U juda borsa endi yigirma beshga kirgan, lekin aftidan xuddi qirq yoshlarga borib qolgan katta kishilarga o'xshab ketardi. Yuzining teng yarim qismini jingalak mo'ylar bosib ketgan edi. Tripning ko'rinishi sog'lom odamlarga o'xshamas, har doim ezilgan va tushkun kayfiyatda, ko'ringan odamdan yarim dollar, bir dollar qarz so'rab yurardi. Uning bor orzusi faqatgina bir dollar pul edi. Buning ustiga, uning Milliy bankdan olgan kredit qarzi ham kundan kunga oshib borar va Trip ularni hech qachon to'lay olishga qurbi yetmasligini juda yaxshi bilar edi. Faromush holda stolim oldidagi kursida o'ta qashshoq va telbanamo alfozda o'tirarkan, uning qaltiroq qo'llarida tutib turgan bir shisha viskisiga ko'zim tushdi. Bu hayotda Trip bechorahol kimsa edi, xolos. U shu paytgacha hech qachon birovni aldamagan, aldashga urinib ham ko'rmagan, faqat uning eng yomon odati qulog'igacha qarzga botib yurishi edi.

O'sha kuni men gazetamiz muharririga va'da qilib qo'yan yozajak yangi hikoyam uchun hisobchidan yaltiragan besh dollar pul olib qo'ygandim. Shunday ekan, zimmamdagi topshiriqni bajarish tashvishi bilan notinch o'tirar, tezroq keyingi songa biror-bir hikoya tayyorlab qo'yishim shart edi.

– Xo'sh, Trip, – dedim men unga tezda qarab olib, – nima gaplar? Trip ayni shu bugun har

qachongidan ham bechoraroq va xarobroq bo'lib ko'rinar, itoatgo'ylardek bosh egib, qarshimda xomush o'tirar edi. Men uni hali bunchalik tushkun va ojiz qiyofada ko'rmagandim. Uning ayni damdagi o'tirishini ko'rgan odam yurak-bag'ri kuyib-kuyib ketganidan oxiri uni yonidan quvib solgan bo'lardi.

– Puling bormi? – deb so'radi Trip ko'zlarini mo'ltillatib. Uning mung to'la ko'zlari yalinchoq itnikidek yaltirab turar, ustara tegmay o'sib ketgan soqoli tutamlasa bo'lgudek holda to'zg'ib yotardi.

– Bor, – deb javob berdim men, birozdan keyin yana ta'kidlab qo'ydim: – pulim bor. – Bu gapimga ham qoniqmasdan yanada balandroq ohangda Tripga g'ashim kelib qo'shib qo'ydim: – sen o'ylagandan ko'ra to'rt baravar ko'proq pulim bor. Ammo senga aytsam, o'sha pulimning boshida ancha ishim ham bor-da. Zudlik bilan bir joyga borib, bitta zarur xabarni yozib kelishim kerak. Judayam zarur bu.

Men ataylab har bir gapimga urg'u berib, go'yo juda muhim ishimni muhokama qilayotganday jiddiy so'zlardim. Maqsadim, bir daqiqa o'tar-o'tmas, xonamda o'tirgan mana bu gadoy biror dollar pul so'rab qolishining oldini olish edi.

– Qo'rqma, qarz so'ragani kelganim yo'q, – dedi Trip xuddi ichimdagi gapni o'qib turgandek. Yengil nafas oldim. – Senga ajoyib hikoya yaratsa bo'ladigan bir voqeani aytib bergani kelgandim, – deb qoldi Trip shu payt. – Bu voqeadan juda zo'r hikoya yoza olasan. Yo'q deganda, ikki sahifalik ijodiy material bo'ladi senga. Agarda men aytadigan

hikoyaning ustida yaxshilab ishlasang, topganing tillo bo'lib ketadi, og'ayni, menga ishonaver. Qilgan xarajatlaring esa bor-yo'g'i bir dollar va yana boshqa xizmatlar evaziga yana ikki dollarga tushishi mumkin. Mening o'zimga esa ortiqcha hech narsa kerak emas.

Men endi ko'nglim ancha joyiga tushgan holda Tripning gaplariga loqaydlik bilan quloq solib o'tirardim. Trip aytayotgan bu taklifini avvaldan unga qilgan yaxshiliklarim uchun aytayotgan bo'lishi ham mumkin, negaki bu boyoqish araqxo'r olgan qarzlarini aslo qaytarib bermagan edi.

– Xo'sh, qanaqa hikoya ekan bu? – deb so'radim men xuddi bosh muharrirlardek qalamimni qo'limda chaqqon aylantirarkanman.

– Hozir senga aytib beraman, – dedi Trip. – Bu bir qiz haqida. Go'zallik haqida. Jannatdagi hur-lardek sohibjamol bir gul haqida. Bamisoli atirgul g'unchalari labiga tomib turgan tonggi shudring yanglig' pokiza bir sanam haqida. O'sha hurliqo yigirma yildan buyon olis bir orolchada yashab kelib, umrida Nyu-Yorkka qadami tegmagan ekan. Men uni to'satdan o'ttiz to'rtinchi ko'chada uchratib qoldim. U endigina Sharqiy Daryodagi soldan tushib turgan ekan. Yana qaytarib ayta-man, qiz haddan tashqari maftunkor edi. Bir mahal u meni ko'chada to'xtatib olib, qandaydir Jorj Braun degan kimsani qayerdan topishi mumkinligini so'rab qoldi. Buni qara, og'ayni, u mendan Nyu-Yorkday katta shaharda umrimda tanima-gan va bilmagan odamimni qanday qilib topish mumkinligini so'radi-ya! Bunisiga nima deysan endi?

Xullas, shu bahona qiz bilan suhbatlashib qoldim. Qizning gaplaridan bildimki, u kelasi hafta Hiram Dod ismli yosh bir fermerga turmushga chiqayotgan ekan. Ammo o'zi tilga olgan o'sha Jorj Braun hamon qizning qalbidagi eng ardoqli joyni egallab turar, qiz sho'rlik bo'lsa uni sira-sira unutilmasdan qiynalayotgan ekan. Jorj esa bir vaqtlar qiz kelgan joyda yashagan, kasbi kosibchilik bo'lgan, biroq u yerdagi topish-tutishiga qoniqmasdan katta shahardan katta pul topish dardida Nyu-Yorkka ketib qolgan ekan. Lekin u shu ketgan ko'yi Grinburgda qaytib qorasini ham ko'rsatmagan. Endilikda bo'lsa yosh fermer Hiram qizga xaridor bo'lib turgan ekan. Biroq eng kerakli fursat, ya'ni Adadan rozilik so'rash payti kelganida, ha, aytgancha, qizning ismi Ada ekan, qiz bechora indamasdan uyidan qochib chiqqan-u otga minib to'g'ri temir yo'l stansiyasiga yetib kelgan. U soat oltidan qirq besh daqiqa o'tganda jo'naydigan poyezdga ulgurib qolish uchun nihoyatda shoshilgan, zudlik bilan shaharga ketishni o'ylagan ekan. Jorjni qidiraman, deb shuncha beboshlik qilgani hali o'zi yaxshi tushunmaydi. Ayollarni o'zing bilasan-ku, bir qiziqqan ishlarini oxiriga yetkazmagunlaricha tinchimaydi. Endi Jorjni topaman deb boyoqish ancha sarson bo'ladigan ko'rinadi.

Qizning ahvolini ko'rib turib, uning bir o'zini qarovsiz tashlab ketolmadim, negaki u bu shaharda hali hech kimni tanimas, chora izlab qo'lidan keladigan bor-yo'q ishi esa ko'ringan odamdan „Siz Jorj Braun degan odamni ko'rmaganmisiz?“ deb so'rash edi. Odamlar ham unga turli xil javob qaytarar, biri: „Qanaqa edi uning ko'rinishi? Moviy

ko'zli, bo'yi unaqa baland emasmi? Ha, ha, xuddi o'shanday kishi 125-ko'chada, shundoqqina oziq-ovqat do'konining yonginasida ishlab yuradi. Otlarga egar-jabduq sotadigan qandaydir do'kon-da hisobchi bo'lib ishlasa kerak". Ko'ryapsanmi, qiz qanchalar sofdil va beg'ubor. Bilasanmi, qiz kelgan joy ayni qishloqning o'zi, bir juftgina o'rdak fermasi bor, ammo suvga nihoyatda boy yerlar. U joyga har yili o'nlab sanoatchilar borib kelishadi. Lekin baribir g'irt qishloq joy. Ammo sen, o'sha qizni bir marta bo'lsa ham ko'rishing kerak! Axir, mening qo'limdan nimayam kelardi? Cho'ntagimda bir mirim bo'lmasa... Qiz ham oxirgi pulini poyezd chiptasiga ishlatib yuborgan ekan, buning ustiga, bir to'plam qilib saqich ham sotib olibdi. Biri tugasa, ikkinchisini sumkasidan olib, tinmay saqich chaynab turibdi. O'ylay-o'ylay, oxiri uni oldin o'zim yashagan 32-ko'chadagi yetimxonaga olib borib, joylab keldim. Hozir o'sha darbadar qizga qayerdan bo'lsa ham bir dollar topib berish juda muhim. Bu yetimxona boshlig'i kekxa Mak Jinnis onaning bir kunlik ish haqi. Senga o'sha yetimxonani ko'rsatib qo'yaman.

– Boyadan beri nimalar deb valdirayapsan o'zi, Trip? – birdan jahlim chiqib Tripga o'shqirib berdim. – Birorta qiziqarli yo bir mantiqli narsani hikoya qilib berarmikansan, deb o'ylabman. Har kuni Sharqiy daryodagi o'nlab sollar uzoq orollardan kelgan sen aytgandek qizlardan nechtasini olib keladi. Ma'niliroq gaplardan aytsang-chi, xumpar!

Tripning nochor qiyofasidagi ma'yuslik ifodasi yanayam chuqurlashdi. U qo'llarini ilojisiz qolgan

odamdek shalviratib ko'tardi-da, har bir so'zini alohida ta'kidlashga urinib, hijjalab:

– Tushunmayapsanmi, – dedi, – shu voqea tufayli eng zo'r hikoya yozib olishing mumkin. Bu ish sening qo'lingdan keladi. Hozir senga gapirib bergan gaplarim – qizning boshidan o'tkazgan sarguzashtlar, qizning o'zi, uning go'zalligi, boqiy va sof muhabbat dostoni – bularning barini ro'yi-rost yorug' qilib tasvirlash faqat sening qo'lingdan keladi, og'ayni. Mana shu hikoya orqasidan kamida o'n besh dollar yoki bundan ham ortiq pul ishlab topasan. Ketgan xarajating esa atigi to'rt dollarga tushadi.

– Qanaqasiga atigi to'rt dollar pulimni ketkazishim mumkin? – deb so'radim men Tripdan shubha qilib.

– Bir dollar puling yetimxona rahbari Mak Jin-nis xonim uchun ketadi, – deb javob berdi u darhol, – ikki dollari esa qizni yurtiga qaytarib yuborish uchun.

– Xo'sh, to'rtinchisi-chi? – dedim men tezda miyamda hisob-kitob qilib.

– Oxirgisi menga bo'ladi, – dedi Trip. – Viski olib ichaman o'sha pulingga. Nima deysan, rozimisan?

Men kinoyali kulimsirab qo'ydim-da, yana o'z ishimga qaytib, yoza boshladim. Biroq miskin, ayanchli va laganbardorlardek tobe odamning qorasi o'chishi qiyin ekan. Birdan Tripning peshanasi yaraqlab, ko'zlari cheksiz yalinchoqlik bilan yoshlanib ketdi:

– Bilasanmi, og'ayni, Adani bugunning o'zida o'z qishlog'iga jo'natib yuborish kerak. Erta ham emas, indin ham emas, shu kun tundayoq Ada

o'z uyida bo'lishi shart. Lekin bilasan-ku, mendek araqxo'rning qo'lidan hech ish kelmaydi. Na pulim bo'lsa, na bitta-yarimta tanishim bo'lsa. O'zimcha sen shu sarguzasht voqeadan birorta hikoya qoralab, cho'ntagingga biroz choychaqa ishlab olarsan, degan o'йда kelgandim. Nima bo'lgan taqdirdayam, birodarim, baxtiqaro va oji-za bir qizni tezda, bugun kechga qolmasdan iziga qaytarib yuborishimiz zarur, tushunyapsanmi?

Tripning zorlanib aytgan o'tinchlaridan yuragim og'rib ketdi. Vijdonim uyg'onib, odamiylik burchim to'g'risida eslatib qo'ydi. Qiziq, nima sababdan odamiylik burchi bunchalik zalvarli bo'larkin? Yo'q, men o'sha bechoragina Ada ismli qiz uchun ketajak bir-ikki so'm pulimga zig'ircha afsuslanmayotgandim, biroq, qasam ichamanki, Trip uchun ketadigan pulim qulog'ini ushlab ketishi aniq edi. U men beradigan pulni, albatta, tungi daydishlari hamda bema'ni mazaxo'rakligi uchun sarflab yuboradi. Kallamda shu o'ylar aylanarkan, sovuqqonlik bilan indamasdan palto bilan shlyapamni kiya boshladim.

Ko'chaga chiqqanimizda, Trip o'z-o'zidan nihoyatda itoatkor holda oldinga o'tib, mashina va odamlarning g'ala-g'ovurli shovqini ichida Mak Jinnis onaning makoni tomon yo'l boshlab ketdi. Tabiiyki, chiqqan mashinalarimizning haqini men to'lab bordim.

Yetimxona eshigi qo'ng'irog'ini Tripning o'zi jiringlatdi. Lekin ostonada qaltirab, xuddi qochishga shay turgan quyondek qulog'ini ding qilganicha qo'ng'iroqqa javob kutdi. Bu telba daydi ahvolini kuzatib turib, u qanday hayot kechirganini, har

kuni katta-katta yer xo'jayinlaridan dakki eshita-
verib, qo'rqoq bo'lib qolganini fahmladim.

– Menga tezroq bir dollar uzat, tez bo'! – dedi
u tipirchilab.

Eshik qiya ochilib, Mak Jinnis xonimning sar-
g'ish yuzi bilan olaygan ko'zlari ko'rindi. U to-
mog'ining tagidan isqirt pushti ro'molini mahkam
o'rab olgandi. Trip bir so'z aytmadan, bekaning
bir kunlik xizmat haqi bo'lgan pulni chiqardi va
o'sha bir dollar bizlarni ichkariga kirishimizga
ruxsat olib berdi.

– U mehmonxonada, – dedi Mak Jinnis xonim
ro'molini yanayam tang'ib bog'larkan.

Biz ayolning ko'rsatmasi bilan to'g'ri meh-
monxonaga kirib bordik. U yerda, nimqorong'i
xona ichida piqillagancha yig'lab, saqich chaynab
o'tirgan qizni ko'rdik. Trip to'g'ri aytgan, meh-
monimiz benihoya go'zal ekan. Hatto yig'i ham
uning chiroyini oshirgan, ko'z yoshi qizning ko'z-
larini yashnatib, yanada chaqnatib yuborgandi.
Ha, bunday ajib go'zallik har qanday ijod kishisi
uchun bemisl ilhom parisi bo'la olardi! Besh-o'n
daqiqacha uning yuziga tikilib, qizning yoshi-
ni aniqlab olishga urindim va ichimda bu nav-
nihol Ada Louri juda borsa endi o'n to'qqiz yoki
yigirma yoshga kirgan bo'lsa kerak, deb o'yladim.
Meni tanishtirayotgan paytda, avvaliga Ada Lou-
ri xushlamaygina qarab o'tirdi, biroq asta-sekin
g'aroyib bir hasharotga qiziqqanday chanqoq ku-
zatuvchanlik bilan boshdan oyog'imgacha bir-bir
qarab chiqdi.

Trip stol yonida tik turar, bir qo'lining barmoq-
larini yoyganча o'sha stol ustiga qo'yib olgan,

xuddi katta marosimlarda ishtirok etayotgan qandaydir rahbar yoki huquqshunos kabi qaddini tantanali holatda g'oz tutib turardi. Lekin uning nigohlari hech qanday amaldornikiga o'xshamasdi. Eskirib, uvadasi chiqib ketgan paltosi ham odamning shunaqangi rahmini keltirardiki, o'sha ondayoq unga himmat qilib, xayr-ehson qilgingiz kelib ketardi.

Meni, ayniqsa, Tripning xunuk bo'lib o'sib ketgan soch-soqoli ko'proq tashvishga solardi. Miss Adaday sohibjamol sanam qoshida o'zimni shunday ivirsiq, go'l va daydi tanishim tomonidan tanishtirilganim uchun izza tortib ketdim. Ammo shunday bo'lishiga qaramay, Trip bunday vaziyatlarda o'zini ancha dadil tutar ekan. U tezda holatni bayon qilib, asosiy mas'uliyatni mening bo'ynimga yuklab qo'ydi. Muhimi, mening gazeta uchun yozadigan hikoyamga yaxshigina material topib bergani evaziga bir shisha viskiga ega bo'lib olardi.

– Bu yigit mening do'stim bo'ladi, – dedi u. (Men bu vaqt zirillagancha titrab turardim.) – Janob Challers, – deb gapida davom etdi Trip, – men, miss Louri, sizga bergan va'damning ustidan chiqaman. Mana, qarab turasiz hali. Bu og'aynim muxbir bo'lib ishlaydi, shunday ekan, menga qaraganda u tuzukroq ish bitiradi. Shuning uchun ham do'stimni bu yerga olib keldim. (Eh, Trip, buncha ham vaysaqi bo'lmasang!) – Uning aqli har baloga yetadi, – dedi Trip, – qilishimiz eng ma'qul bo'lgan ishni ham yolg'iz u biladi.

Tik oyoqda tursam ham, ayni shu vaziyatda xuddi omonat kursida o'tirganday hadeb bezovta bo'lardim.

– Demak, haligi... miss Louri, – dedim men Tripning almoyi-aljoyi valdirashlariga g‘ashim kelib turarkanman, – kamina sizning xizimatingizdaman. Ammo, hali boyagi... umuman olganda, bo‘lib o‘tgan voqealardan to‘la xabardor emasman. Men... haligi...

– O, qo‘yavering bu savdolarni, – deya jilmaydi miss Ada bir daqiqa, – bu voqealardan fojia yashashning hojati yo‘q, albatta, oddiy bir ko‘rgilik, xolos. Bilasizmi, bu mening Nyu-Yorkka birinchi marta kelishim. To‘g‘ri, bir paytlar, judayam yosh paytim – taxminan olti yasharligimda bir marta kelganman. Ammo unisi yaxshi esimda qolmagan. Xullas, bu shaharning bunchalik katta ekanligini yetti uxlab, tushimda ham ko‘rmagan edim. Baxtinga, ko‘chada janob... janob Snipga duch kelib qoldim, undan bir tanishim haqida so‘radim. Janob Snip esa meni shu yerga olib kelib, kutib turishimni tayinladi.

– Miss Louri, sizga maslahatim, – deb qoldi Trip shu payt, – janob Challersga nimaiki o‘tgan bo‘lsa, barini mufassal bayon qilib bering, hech narsani yashirib o‘tirmang. U mening haqiqiy do‘stim bo‘ladi. (Men asta-sekin Tripning gaplariga biroz ko‘nika boshladim.) Men shunga to‘la ishonamanki, eng to‘g‘ri yo‘lni sizga janob Chalers ko‘rsatib beradi.

– Voy, nega aytmas ekanman, albatta, aytaman, – dedi miss Ada bolalarcha soddalik bilan, – berkitadigan tayinli gapning o‘zi ham yo‘q bu yerda. Hammasi kelasi payshanba oqshomi – Hiram Dodga turmushga chiqishim belgilangan kundun boshlanib ketdi. Tan olishim kerak, Hiram Dod

unaqa yomon odam emas, o'ziga to'q, ikki yuz akrlik yeri bor, qishloqdagi eng sara ferma va mashinalarning egasi. Lekin baribir ko'nglim g'ash edi. Unashtiruvimizning ertasi kuni ertalab shartta otimni egarladim-u, stansiyaga qarab uchdim. Mening Danser ismli oppoq otim hozir stansiya atrofidagi bir daraxtga bog'loqlik holda turibdi. Uydagilarga hech narsadan shubhalanib yurmasliklari uchun ularga dugonam Syuzi Adamsnikiga ketayotganligimni aytib qo'ydim. Shubhasiz, oxir-oqibat, katta g'alva bo'lishi turgan gap edi, biroq men parvo qilmadim. Poyezdga chiqdim-u, bu yerga, Nyu-Yorkka yetib keldim. Baxtinga, ko'chada janob... janob Flipga duch kelib, undan bir tanishim to'g'risida so'radim. Ya'ni, haligi J... J... ni qayerdan topa olishimni so'radim.

– Menga qarang, miss Louri, ochig'ini gapiravering, – baland ovozda qizning gapini bo'lib qo'ydi Trip shu vaqtda, menga ham qizning ikkilanib so'zlashi shubha uyg'ota boshlagandi, – siz o'sha Hiram Dod degan yigitni yoqtirasiz, shundaymi? U yaxshi bola, sizga ham yaxshi gapiradi, shundaymi?

– Ha, albatta, men uni yoqtiraman, – dedi miss Louri biroz hayajonlanib, – u yaxshi odam. Qolaversa, menga ham binoyidek muomala qiladi. U hammaga ham shunday o'zi.

Miss Adaning beqaror gap-so'zlaridan shuni bildimki, bu oyimqiz uchun atrofidagi hech bir yigit, hech bir odamning yomoni yo'qdek edi. Uning oshiqdari qizning boshi ustiga soyabon tutib, bu go'zallik uchun jon talashib, ancha kuydi-pishdi qilishganini shundoq ham fahmlab olsa bo'lardi.

– Ammo-lekin, – deb gapida davom etdi miss Louri, – o‘tgan tunda xayolimga yana J... Jorj ke-laverdi va men...

Shu payt birdan qizning maftunkor chehrasi yerga qadaldi-da, yelkalari silkingancha yig‘lay ketdi. Naqadar go‘zal to‘fon bo‘lmasa bu hol! Miss Louri oxiri o‘zini tutolmay, yig‘lab yuborgandi. Ammo uning hattoki, yig‘isi ham juda nazokatli edi. Men jon deb miss Lourini yupatgan bo‘lar-dim, lekin na iloj, men Jorj emasdim. Baxtinga, Hiram ham emasdim, bunga ham shukr qildim. Yig‘lay-yig‘lay, oxiri ko‘z yoshlar do‘li nihoyat, tin-di. Qiz o‘zini iloji boricha qo‘lga oldi-da, siniq jil-maydi. Bu qizdan tengi yo‘q rafiqacha chiqqan bo‘lar-di. Qiz ohista xo‘rsinib qo‘ydi-da, o‘zining qadim va qadrli sevgi dostonini so‘zlay boshladi:

– Bilaman, men g‘irt telbaman, – dedi u chuqur xo‘rsingan ko‘yi, – biroq... biroq o‘zimni tutib turolmadim. Axir Jorj Braun bilan men juda-juda yoshligimizdan, Jorj sakkiz va men besh yosh-da ekanligimizdan buyon bir-birimizni sevardik. Bundan to‘rt yil oldin, men endigina o‘n yettiga kirgandim. Jorj qishloqni tark etib, katta shahar-ga ketib qoldi. U mirshab yo bo‘lmasa temir yo‘l boshlig‘i yoki birorta durustroq kasbkorni ko‘zlab ketib qolgandi. Biroq u keyin tag‘in mening ol-dimga qaytib kelishga va‘da bergandi. Ammo men Jorjdan u ketganidan beri hech qanday xabar ol-madim. Lekin... lekin men uni sevar edim...

Miss Louri yana o‘zini tutolmasdan, yig‘lay boshladi. Bu orada men Tripni xuddi muz orasi-ga tiqilib qolgan odamday besaranjom bo‘lib, sa-rosimaga tushib qolganini kuzatib turdim. Men

unga endi-endi tushunayotgandim. Trip menga baxtiqaro qizning achchiq va alamli sevgi qissasidan ta'sirli bir hikoya yaratib berishga astoydil chiranayotgan edi.

– Xo'sh, nima deysiz endi, janob Challers, – deb qoldi Trip menga yuzlanib, – bu yosh xonimga qanday yo'l ko'rsatasiz? Men Miss Louriga eng to'g'ri qarorni siz chiqarib berishingizni aytgandim. Qanday fikrdasiz endi?

Sekin yo'taldim-da, Tripning gaplarini ma'qulab qo'ygandek bo'ldim. Shunda men o'z burchimni tushundim. Men ayyorlik bilan qo'lga tushgan, biroq aslida mehr-oqibat yuzasidan bitta savob ish qilish imkoni tug'ilgan edi hayotimda. Tripning tutgan yo'li menga to'g'ri va adolatliday bo'lib tuyuldi. Mehmonimiz zudlik bilan shu kunning o'zidayoq o'z qishlog'i – Grinburgga jo'natib yuborilishi kerak edi. Eng avvalo, qizga yaxshilab tushuncha berish, uni ishontirish, ko'ndirish va nihoyat qo'lga chipta berib, kechiktirmasdan ortiga yana qaytarib yuborish zarur edi. Ayni damda o'sha Hiram va Jorjni juda yomon ko'rib ketdim, lekin men baribir o'z burchimni bajarishim shart edi.

Kelishilgan to'rt dollar bu yerda hech qanday ahamiyatga ega emas, ammo men qiladigan yaxshilikning tom ma'nodagi ahamiyati benihoya muhim bo'lgani uchun bir-ikki soat ichida hamma ishni hal qilib, poyezd yo'nalishigacha belgilab olishim kerak edi.

– Miss Louri, – dedim men imkon qadar ochiq gapirishga harakat qilib, – hayot nihoyatda g'alati bir o'yinxonaga o'xshaydi.

Ovozim o'zimga g'oyatda samimiy va sokin eshilib ketdi va men miss Louriga ham xuddi shunday tuyulayotgan bo'lishi kerak, deb umid qildim.

– Biz, odatda, ilk bora sevib qolgan insonlarimizga kamdan kam hollardagina yetishamiz. Bizning birinchi muhabbatimiz go'zal yoshligimizning sehrli yog'dusi misol o'tmishda qolib ketadi. Ammo hayot baribir davom etaveradi.

Eng oxirgi aytgan so'zlarim xuddi havoda aks sado bergandek jaranglab ketdi.

– O'tmish esdaliklari faqat shirin xotira bo'lib qoladi, – deya davom etdim men keyin. – To'g'ri, ular har doim kelgusi umrimiz davomida ham biz bilan birga yashab kelishi ham mumkin, biroq ularni endi aslo amalga oshirib bo'lmaydi. Axir, hayot haqiqatdan iborat, unda xayolotga ortiqcha o'rin bo'lmaydi. Na ilojki, hayot shunday reallikdan iborat bag'ritosh hakamdir. Ko'nglingizga og'ir olmasangiz, sizdan bir gap so'rasam maylimi, miss Louri? Siz o'sha janob... haligi... ismi Dod bo'lgan janob bilan baxtli va farovon umr kechirishingizga ko'zingiz yetadimi? Gaplaringizdan u yomon odamga o'xshamayapti.

– Voy, albatta, u sira yomon odam emas, – deb javob berdi miss Louri. – Aytdim-ku, men u bilan yaxshi chiqishaman. U menga hattoki, mashina bilan motorli qayiqda sayohat qildirishni va'da qildi. Lekin, baribir, to'y kuni yaqinlashgani sari men haliyam uni – Jorjni o'ylab, sog'inishdan o'zimni tiyolmayapman. Jorjga aniq nima-dir bo'lgan bo'lsa kerak, aks holda menga hech bo'lmasa, bir dona bo'lsayam xat yozib jo'natgan

bo'lardi. Ketayotgan kuni Jorj qo'liga bolg'acha bilan iskanani oldi-da, bitta o'n sentlik tangani qoq ikkiga bo'lib, birini menga, ikkinchisini o'ziga olgandi. Biz o'shanda to bir-birimiz bilan qayta uchrashgunimizgacha o'sha tanga bo'laklarin hamisha yonimizda saqlab kelishga so'z bergandik. Mening o'sha tanga bo'lagim hozir uyimda qolgan, kiyim javonimdagi tortma ichidagi qutida turibdi. Jorjni shu yergacha qidirib kelganim endi o'zimga qip-qizil jinnilik bo'lib tuyulyapti. Bu shaharni bunchalik katta ekanligini sira aqlimga sig'dirolmagan edim.

Shu payt Trip odatdagi beo'xshov, telbanamo tarzda kulib qo'ydi, u haliyam tomog'ini ho'lash najoti bo'lgan sadaqa puliday bir dollar ko'yida joni halak bo'lib turardi.

– Eh, bu shaharga kelgan yigitlarning bir tayi tezda kelgan joylarini esdan chiqarib, o'zlari-cha shaharlik bo'lib olishadi, – dedi u. – Jorj ham shundaylardan bo'lsa kerak. U allaqachon boshqa qizga ko'ngil qo'yib, o'sha bilan sevishib yurgandir ham. Yo bo'lmasa, ko'cha-ko'yda tentirab, araqxo'r bo'lib ketgandir. Siz, miss Louri, indamasdan janob Challersga quloq tuting va zudlik bilan uyingizga qayting, ana o'shanda eng to'g'ri ishni qilgan bo'lasiz.

Ana endi harakatni boshlaydigan fursat bo'lgandi. Soat millari asta-sekin vaqt peshindan og'ib borayotganini ko'rsatib turardi. Valdirashdan tinmayotgan Tripga xo'mrayib qarab qo'ydim-da, miss Louriga imkon qadar muloyimlik bilan uyiga qaytishi zarurligini yotig'i bilan tushuntirdim. Qolaversa, bu majnuna qizga bir zamonlar

bedarak bo'lib ketgan omadsiz Jorj bilan kelgusi hayotda to'kin va farovon turmush qurish xayolini haqiqatdan ancha yiroqdagi xom tasavvur ekanligini ham uqtirib o'tdim.

Miss Louri otini stansiyadagi daraxtga bog'liq holda tashlab kelganini yana bir bora esladi. Trip bilan men unga stansiyaga yetib olgan zahoti otini topib, tez orada uyiga kirib borishini qayta-qayta tayinladik. Shunda biz uning uydagilariga qanday bahona to'qishi xususida tashvishlanib qoldik, qiz allaqachon dugonasi Syuzi bilan gapni „bir joyga qo'yib olgani“ni aytdi. Adaning shu gapidan keyingina ancha xotirjam bo'lib, ortiqcha to'polon chiqishidan qo'rqmay qo'ydik.

Shunday qilib, miss Lourini so'nggi sayohati – uyiga jo'natib yuborish uchun yo'lga chiqdik. Men hamon bu go'zal qizning husn-u latofatidan ko'z uzolmay, unga mahliyo bo'lib borardim. Ammo juda shoshilishimiz lozim, chunki borgan sari kech kirayotgan edi. Trip, men va miss Louri daryodan o'tkazadigan sol tomon shoshib bordik. O'sha yerda men Grinburgga ketadigan poyezd chiptasi bir dollar-u sakkiz sent ekanligini aniqlab oldim. Qolgan yigirma sent pulga miss Louri uchun bir dona qip-qizil, chiroyli atirgul sotib oldim. Miss Louri solga o'tirib, mamnun qiyofada biz bilan xayrlashar ekan, biz uning qo'lida silkitib ketayotgan ro'molchasining mayin hilpirashidan ko'z uzolmay, miss Lourining qorasi uzoqlashguncha ancha payt unga termilganicha sohilda turib qoldik. Nihoyat qiz ko'zdan g'oyib bo'lishi bilan men va Trip bir-birimizga yuzlandik. Men Tripning o'sha miskin va baxtiqaro yuziga ko'zim tushishi hamo-

noq xayoliy osmonlarimdan bir lahza ichida yana yerga qulab tushdim.

Hayotda baxt va baxtsizlik orasi bir qadam bo'larkan-da, Tripning kirlagan aftiga qaradim-u, miyig'imda kulib qo'ydim. Ayni chog'da u ko'zimga har galgidan ham ko'ra horg'in, yalinchoq va nihoyatda pastkash bo'lib ko'rinib ketdi. Cho'ntagimda qolgan eng oxirgi ikkita dollarimni paypasladim-da, Tripga nafrat bilan qiya qarash qildim. U qarshilik qilayotgandek alfozda kutib turardi.

– Xo'sh, birorta hikoya to'qiy oldingmi? – deb so'radi u xirillagan ovozda. – Hikoya bo'lgandayam qanday degin, shaxsan o'zing ishtirok etgan hikoya!

– Bir qator ham to'qiyolganim yo'q, – dedim men sovuqqonlik bilan. – Hamma gap faqat puldamas. Muhimi, biz bir insonga yaxshilik qila oldik. Eng katta mukofot mana shu.

– Meni kechirasan, – dedi Trip arang ovoz chiqarib. – Sening pulingni sovurdik. Baribir ham bu larning barini sen qoyilmaqom qilib yoza olasan.

– Kel, qo'y shu gapingni, – dedim men qo'l siltab, – yaxshisi, uyga qayta qolaylik.

Shu paytda ko'nglimda boshqa bir fikr tug'ilib qoldi. Men Tripga beradigan pulimni ko'zim qiyamayotganini sezdim. Bu tentak araqxo'r ter to'kib topgan pulimni bekordan bekorga isrof qilib yuboradi. Shundoq ham, avval olgan qarzlarini qaytarib bermagan.

Horigan ko'yi jim ketib borarkanmiz, Trip bo'shshangancha uvadasi chiqib ketgan palto-si tugmalarini yechib tashladi. Shu vaqt palto-si cho'ntagidan aftidan bir paytlar dastro'molga

o'xshagan qandaydir latta ichiga o'ralgan yaltiroq nimadir yerga tushib jaranglab ketdi. Hayron bo'lib, yaltiroq narsani qo'limga oldim. U iskana bilan yarmi kesib olingan o'n sentlik tanga bo'lagi edi.

– Nima! – to'satdan bor haqiqat shuurimda yalt etdi-yu, qattiq baqirib yubordim. Hayratdan katta-katta ochilib ketgan ko'zlarimni shumshayib turgan Tripga qadadim.

– Ha, shunday, – deya iqrор bo'ldi Trip g'amgin holda. – O'sha Jorj Braun deganlari hozir qarshingda turgan mana shu baxtiqaro Trip bo'ladi. Endi bularning nima ahamiyati bor, og'ayni?!

Boyagina sho'ring qurg'ur araqxo'rga ravo ko'rmay turgan yagona ikki dollar pulimni o'ylab ham o'tirmasdan, uning dag'al va kir qo'llariga tutqazib qo'ydim. Chunki endi men unga ich-ichimdan achinib ketgandim.

Qandilat YUSUPOVA tarjimasi

SAMOLYOTDAGI O'G'RILIK

Oxirlab qolgan yoz faslining iliq kuni. Pastak Tennesi tog'lari ortida bir parcha bulut suzib yuribdi. Bulutning iziga tushganday samolyot ham uchib borayotir. Bu – Nyu-York – Yangi Orlean yo'nalishi bo'ylab parvoz qilayotgan „727“ yo'lovchi samolyoti.

Uchuvchilar xonasiga kiriladigan torgina eshikdan do'lvor aloqachi pishillab kirib keldi. Birinchi uchuvchiga imo qilib, o'z joyiga o'tirdi va quloqchinni taqdi. Uchuvchi unga diqqat bilan tikildi. Aloqachining xotirjam qiyofasiga nazar tashlab, hammasi joyida ekaniga ishonch hosil qildi va yana bir parcha bulutga tikildi. Pastda ko'zguday silliq dengiz yuzida quyosh nurlari mavjlanardi. Birinchi uchuvchi mikrofonni qo'lga oldi, ovozini pasaytirib musiqa qo'ydi, keyin esa radioset orqali salondagi yo'lovchilarga murojaat qildi:

– Xonimlar va janoblar, samolyot kapitani gapirayotir. O'ng tomonda, biroz oldinda Uots-Bi ko'li yastanib yotibdi. Ko'lning janubidagi to'g'onni sizlar ham tomosha qilsangiz bo'ladi.

U gapini tugatishga ulgurmadi – ro'parasidagi ogohlantiruvchi lampochka o'chib-yona boshladi. Kapitan tumbler tugmasini bosdi:

– Eshitaman.

– Kapitan, Klarissa gapirayotir. Bu yerda... Bu yerda ko'ngilsiz voqea, kapitan.

– Nima bo'ldi?

– Qandaydir yo'lovchi Milli bilan hojatxonaga bekinib oldi. Yo'q, yo'q, bu shunchaki bezorilik emas, – shosha-pisha gapirdi styuardessa, go'yo noto'g'ri tushunishlaridan cho'chiganday. – Bu – o'g'rilik!

Uning ovozi qo'rquvdan titrardi.

Aloqachi uchuvchilarga savol nazari bilan tikildi. Ikkinchi uchuvchi o'rnidan qo'zg'almoqchi bo'ldi, biroq kapitan, joyingga o'tir, deganday imo qildi va mikrofonga yuzlandi:

– Klarissa, politsiya agenti hozir qayerda?

– Yonimda o'tiribdi.

– Yo'lovchilar xotirjammi?

– Xotirjam, hozircha hech kimning bundan xabari yo'q.

– Juda soz. Yo'lovchilarga hech narsa aytmanglar. Telefon go'shagini politsiya agentiga ber.

– Salom, kapitan! – darhol politsiyachining xirillagan ovozi yangradi. – Hammasi kutilmaganda ro'y berdi. Bu kimsa hojatxona tomon yo'l oldi, hech kimning e'tiborini tortgani yo'q. Tamburga kirganda styuardessa ham o'sha yerda ekan, o'zi bilan birga hojatxonaga majburan olib kiribdi. Men yopiq eshik orqasida turib gaplashdim. Millining ahvoli yomon emas. Aytishicha, anovi kimning to'pponchasi, pichog'i, qolaversa, qo'lida nitroglitserin to'la shisha ham bor emish. Milli, shishada quyuq sariq suyuqlik bor, deb aytdi... – Agent yo'taldi va ikkilanib so'radi: – Nima qilamiz, kapitan?

– Hech nima! – kapitan darhol keskin javob berdi. – Bu tasqara shoʻrlik Millini eshikka tirab turgan koʻrinadi. Binobarin, qurol ishlatishning iloji yoʻq. Klaressa bilan birga borib, u bilan gaplashishga, niyati nima ekanini bilishga urinib koʻring. Men esa Yangi Orlean bilan bogʻlanaman.

Aloqachi Yangi Orleandagi aeroportning dispetcheri bilan bogʻlana boshladi.

– Klaressa!

– Labbay, kapitan.

– Hojatxona eshigiga „Hojatxona ishlamayapti“ degan lavhani ilib, pardani ham tortib qoʻy. Millining ahvoli yaxshimi?

– Bir daqiqqa... Toʻxtab turing, u nimadir demochi. Salom, kapitan! Millining aytishicha, bu janob Jeksonvill tomon parvoz qilishimizni, oʻsha yerda qoʻshimcha yonilgʻi olishimizni talab qilayotir.

– Jeksonvillda nima bor? Yonilgʻimiz busiz ham Meksikagacha yetadi!

– Gapingizni unga yetkazaman.

– Menga qara, yoʻlovchilar roʻyxatini koʻzdan kechirmadingmi? Bu qaroqchi kim boʻldi? Ismsharifi nima?

– Xartfordlik Charlz Vagner. Illyuminator yonidagi 16-oʻrindiqda oʻtirgandi.

– Koʻrinishi qanday?

– Koʻrinishimi?.. – deya Klarissa biroz tutilib qoldi. – Hamma qatori... Oʻttiz yoshlar atrofida, sochlari uzun, turqi sovuq...

– Biror ichimlik ichdimi?

– Faqat pivo. Nazarimda, mast emas. Endi nima qilamiz?

– Yo'lovchilardan hech kimni hojatxona tomonga o'tkazma. Tushundingmi?

– Yangi Orlean! – ayni shu palla xitob qildi aloqachi.

Dinamik tilga kirdi:

– Nima balo bo'ldi?

– Samolyotda o'g'ri bor. Styuardessa bilan hojatxonaga bekinib oldi. Qurollangan. Qo'lida nitroglitserin to'la shisha ham bor.

– Qaysi shaharga uchishni talab qilyapti?

– Qo'shimcha yonilg'i olish uchun Jeksonvillga.

– Kapitan, aloqada qoling. Bu xabarni ma'muriyatga va xavfsizlik xizmatiga yetkazaman.

Kapitan sukut saqlaganicha ro'paradan ko'z uzmas, uning qoramag'iz yapaloq yuzi qotib qolganday edi. Uchuvchilar xonasiga xavotirli sukunat cho'kdi, faqat samolyot dvigatellarining guvullashi va radioappaturalarning shig'irlashi eshitilardi. Dinamik yana tilga kirdi:

– Kapitan Littljon? Mikrofon oldida xavfsizlik xizmatining xodimi. Sizlarga yo'nalishni o'zgartirib, Jeksonvill tomon uchishga ruxsat beraman.

Ikkinchi uchuvchi shu zahoti xatjilddan yangi xaritani chiqardi. Littljon unga imo qilib, shturvalni qo'lga oldi. Biroz o'ylagandan keyin mikrofonni yoqdi:

– Xonimlar va janoblar! Sizlar tog'lar va Tennesi ko'lini yana bir bor tomosha qilishingiz uchun ortga qaytamiz.

Samolyot janubi-sharqqa burila boshladi.

– Yaxshi qildingiz, – dinamikdan ma'qullovchi ovoz eshitildi. – Yo'lovchilar bilmagani ma'qul,

ortiqcha muammoning nima keragi bor... Endi Jeksonvilldagi xavfsizlik xizmati bilan bog'laning. Ularni ogohlantirib qo'ydik.

– Tushunarli, – lo'nda javob berdi kapitan va yelkasi osha xaritaga tikildi.

– Kapitan! – murojaat qildi Klarissa.

– Ha, eshityapman.

– U yo'lovchilarning hayoti va samolyot evaziga pul talab qilayotir. Pulni Jeksonvillda olishim kerak deyapti. Uning talabini qondirmasak, oldin Millini otib tashlarkan, keyin esa samolyotni portlatmoqchi.

– Qancha talab qilayotir?

– Chorak million...

Littljon mikrofonni qo'liga oldi:

– Yangi Orlean! Xavfsizlik xizmati. Meni yaxshi eshityapsizmi?

Notanish ovoz javob berdi:

– Bu Jeksonvill. Sizni eshityapman.

– O'g'ri chorak million dollar talab qilayotir.

– O'g'rining ism-sharifi bormi?

– Xartfordlik Charlz Vagner. Asli kim ekani noma'lum.

– Boshqa talablari ham bormikan?

– Biroz kutib tursangiz, bilib beraman.

Littljon ichki aloqa bilan bog'landi:

– Klarissa, bu yo'lto'sarning boshqa talabi yo'qmi?

– Hammomni orzu qilgan tuyaning naqd o'zi! Pullar har biri ellik dollarlik, yigirma besh ming dollardan dastalangan, yana jomadonda bo'lishini talab qilmoqda. Qolaversa, aeroport binosidan imkon boricha uzoqroqda, „727“ samolyoti uchun

yo'lakning eng oxirida to'xtashimizni talab qilyotir.

– Klarissa, biroz sabr qilgin. Jeksonvill, siz hammasini eshitdingizmi?

– Hammasi tushunarli. Davom eting.

– Klarissa, gapiraver.

– O'g'ri „Samolyotga hech kim yaqin yo'lamasin“, – dedi. Barcha shartlariga rozi bo'lsak, yo'lovchilarning hammasini samolyotdan tushirib yuborarkan. Pul samolyotga olib chiqilgach va samolyot yana havoga ko'tarilgach, hojatxonadan chiqarmish. Pul solingan jomadonni samolyotga kirish yo'lagida qoldirishni so'rayapti. Bundan tashqari, ikkita parashut ham kerak, demoqda.

– Ikkita?

– Ha, ikkita. Bittasi sport parashuti, ikkinchisi harbiy parashut.

– Bir daqiqa...

Xavfsizlik xizmati xodimi kimgadir topshiriq berayotgani dinamikdan eshilib turardi: „Darhol surishtiring – Charlz Vagner Xartfordda biror-bir sport klubiga a'zo emasmikan? Balki, unga yaqinroq joydagi klubga a'zodir...“

– Yana nima?

Klarissa:

– Hozircha faqat shu...

– Yaxshi.

Birinchi uchuvchi mikrofonga yuzlandi:

– Shamol yo'nalishidan qat'i nazar „727“ yo'lagiga qo'nishga ruxsat berishingizni so'rayman.

– Ruxsat.

– Pullar-chi?

– Pullar bo'ladi. Parashyutlar ham.

Kapitan, nihoyat, diqqat bilan samolyotni boshqara boshladi. Sharqqa qarab parvoz qilishardi. Aloqachi parvoz yoʻnalishi tizimini Jeksonvill radar stansiyasiga oʻtkazdi. Dvigatellar bir maromda guvullar, pulklar va asboblarning chiroqlari shom qorongʻisida yorqinroq porlar, ekipaj aʼzolarining tashvishli chehralarida rang-barang jilvalar hosil qilardi. Nihoyat, Jeksonvill chiroqlari hamda sohil sharpasi koʻrindi. Samolyot pastlay boshladi. Littljon boshqaruvni ikkinchi uchuvchiga topshirdi, oʻzi esa mikrofonni qoʻliga oldi:

– Xonimlar va janoblar, ob-havo noqulay boʻlgani uchun Florida shtatidagi Jeksonvill shahriga uchishga majbur boʻldik. Qoʻnganimizdan keyin mahalliy aeroportning maʼmuri sayohatingizni davom ettirish uchun zarur barcha axborotlarni maʼlum qiladi. Sizlarni Yangi Orleanga yetkaza olmaganimizdan juda afsusdamiz... Hozir esa chekishni bas qilib, kamarlarni taqib olishlaringizni soʻrayman.

Keyin samolyot qoʻndi. Trap tomonidan yoʻlovchilarning norozi ohangdagi gap-soʻzlari anchagacha eshitilib turdi, nihoyat, salon tinchib qoldi. Samolyot baklariga yonilgʻi quyilgach, qoʻnish yoʻlagining chetiga mikroavtobus kelib toʻxtadi. Undan ikkita erkak tushdi. Ulardan biri ixcham jomadon va parashut koʻtarib olgandi. Ikkinchisining qoʻlida ham parashut boʻlib, ancha katta edi. Ikkalasi ham trap zinalari boʻylab ketma-ket koʻtarilib, qoʻllaridagi narsalarni chiqish lyuki oldiga qoʻydi. Ularning birinchisi ichkariga moʻralab, yoʻlakning oxirida turgan baland boʻyli, oqishdan kelgan formadagi styuardessaga xayrixohlik bi-

lan qoʻl silkidi. Klarissa alam bilan jilmaygancha bosh irgʻadi. Ikkinchi erkak ham boshini suqib qaradi, soʻng oʻzaro shivirlanganicha pastga tusha boshladilar. Mikroavtobus joʻnab ketgach, birinchi uchuvchi ichki aloqa tizimi boʻyicha styuardessaga murojaat qildi:

– Salom, Klarissa!

– Labbay, kapitan.

Anovi kallakesardan qayoqqa uchishimizni soʻra.

– Bir daqiqa... – Klarissa bir necha soniya damini chiqarmadi. – Kapitan, Mayamiga uchishimizni talab qilyapti. Aytishicha, tezlik soatiga toʻrt yuz kilometr dan oshmasin, balandlik esa, taxminan, olti ming kilometr atrofida boʻlsin ekan. Orqa eshik ochiq boʻlishini ham talab qilyapti...

Xavfsizlik xizmati xodimi shu zahoti radio orqali soʻradi:

– Kapitan, sizning samolyotingizdan parashutda sakrasa boʻladimi?

– Boʻladi, shekilli, – javob berdi Littljon, dinamikka koʻz qirini tashlab, biroz oʻylab, qoʻshib qoʻydi:

– Chamasi, shu maqsadda „727“ni tanlagan. Axir „Boing 707“ yoki „Boing 747“ rusumli samolyotlaridan sakrab boʻlmaydi. Aviatsiyadan xabarador koʻrinadi... Nima boʻlganda ham, hammasini oldindan puxta rejalashtirgan.

– Ikki yuz ellik ming dollarni qoʻlga kiritish uchun, albatta, rosm ana jon koyitgan-da, – kinoya bilan javob berdi dinamik. – Bunday sarmoya uchun odam oʻzini tomdan tashlashi ham hech gap emas. Darvoqe, kapitan, parashutchilar klublarini tekshirganimiz hech qanday naf bermadi.

– Ehtimollar ko‘p, axir, – yelka qisdi Littljon. – Masalan, parashutchilar harbiy qismida xizmat qilishi ham mumkin. Bu – birinchidan. Ikkinchidan, balki, bunday hunar bilan uyidan olisda shug‘ullanar? Nihoyat, ism-sharifini o‘zgartirgan bo‘lishi ham mumkin...

– Gapingiz to‘g‘ri, kapitan, hammasi ehtimoldan xoli emas. Ayting-chi, ochiq eshik bilan qanday parvoz qilmoqchisiz? Xatarli emasmi?

– Xatarli, albatta. Imkon boricha maqsadga muvofiq balandlikda va tezlikda uchishga harakat qilamiz. Baxtimizga, bu qaroqchi tepamizda turib olgani yo‘q-ku! – Littljonning ovozi bilan hayajonlanayotgani bilinib qoldi, chamasi, uning ham sabr-u toqati tugayotgandi.

– Bizdan yana nima talab qilinadi? – dedi u sabrsizlik bilan dinamikka yuzlanib.

Dinamikdan qandaydir shovqin eshitildi va notanish ovoz keldi:

– Salom, kapitan! Siz bilan xavfsizlik xizmati mayori Uillobi gaplashayotir. Biror aniq taklifingiz bormi?

– Hm... – Littljon maslahat so‘ramoqchi bo‘lganday ikkinchi uchuvchiga ko‘z qirini tashladi. U esa nigohini olib qochdi. – Biz ko‘l ustida uchishimiz mumkin... O‘g‘ri ko‘lga sakramaydi. Sizlar vaqtdan foydalanib yengil samolyotlarni uchirasizlar va izimizga tushasizlar.

Harbiy aviatsiyada xizmat qilgan ikkinchi uchuvchi ming‘irladi:

– Lekin unutmanglar, agar u yo‘lini qilib bir yuz ellik kilometr tezlikda sakrasa, tun qorong‘isida ilg‘ay olmaysizlar!

– Qoʻldan chiqarmaslikka harakat qilamiz, havza boʻylab parvoz qilsangiz bas. Bu yoʻnalishdan boshqa samolyotlar parvoz qilmaydi. Suv havzasi uzra imkon boricha koʻproq uchinglar. Yengil samolyotlar sizlarga yetib oladi!..

– Hammasi tushunarli.

– Kapitan, – suhbatga aralashdi Klarissa. – Oʻgʻri asabiylashyapti!

– Unga ayt, hoziroq havoga koʻtarilamiz.

Dvigatellar zoʻriqib guvullar ekan, samolyot ulkan qush kabi uchish yoʻlagi boʻylab pildiray ketdi. Yerdan koʻtarilib, tun osmoni bagʻrida qora koʻlan-kaga aylandi. Samolyot sohilga yetay deb qolganda xavfsizlik xizmati xodimining ovozi yangradi:

– Tasqara Vagner joyidami?

– Qayoqqa ham borardi, kasofat, – zarda bilan dedi birinchi uchuvchi. – Nihoyat, hademay hojatxonadan chiqsa kerak. Lekin chiqishi bilan suv ustida uchayotganimizni koʻradi... – Uchuvchi boshi bilan imo qildi va boshqa gap aytmadi.

– Aloqani uzmang, hamisha bogʻlanishda boʻling!

– Kapitan!

– Nima gap, Klarissa?

– U chiqmoqchi boʻlayotir.

– Gapimga quloq sol, qizaloq! – Littljon ataylab ovozinu balandlatdi. – Sening mikrofoning shnuri yetarli darajada uzun, binobarin, birinchi qator-dagi oʻrindiqqa ham joylashib olishing mumkin. Joylashib olgach, himoya kamarini taqib ol. Qaroqchining qoʻlidan omon qutulgach, Milli ham shunday qilsin. Tushundingmi? Anovi surbet xoh-lagan joyida sakrab, jahannamning qaʻriga tush-

maydimi! Lekin sizlarni Xudoning o'zi panohida asrasin! Gapimni eshitdingmi?

– Ha, kapitan, ha... Kamarni taqib oldim. Bir daqiqa!.. U chiqayotir!

– Milli-chi?

– U ham. Voy Xudoyim, adoyi tamom bo'libdi, bechora Milli! Bu yoqqa kel... Mening yonimga o'tir. Kel, himoya kamarini taqib qo'yaman. Mana shunday, bo'ldi...

Sukunat cho'kdi, faqat qizlarning piqillab yig'lagani eshitalardi.

– Kapitan, suv uzra uchayotganimizni payqab qoldi! Voy!.. To'pponchasini chiqarayotir... Voy Xudoyim!.. Sohil tomon uchishni talab qilayotir, kapitan... U...

O'q ovozi yangradi, Klarissaning keyingi so'zlarini eshitib bo'lmadi.

– Diqqat, kapitan! Mayor Uillobi gapiryapti. Buyuraman: samolyotni sohil tomonga buring!

– Klarissa, nima bo'ldi?! – samolyotni sohil tomon asta burarkan, Littljon qichqirdi.

– Xudo asradi... – ovozi titragancha dedi styuardessa. – U ochiq eshik tomon o'q uzdi. U ayt-yaptiki...

– To'xta! Uni yoningga chaqir, nima dardi bo'lsa, mikrofondga o'zi gapirsin.

– Hozir... – Klarissaning ovozi zo'rg'a eshitedi. – Kapitan, u siz bilan gaplashmoqchi emas. Avval Okala, keyin Tampa tomon uchishingizni talab qilayotir. Tampada bemalol yerga qo'nasizlar, men yo'l-yo'lakay sakrayman, deb va'da ber-yapti.

Yana mayor Uilloboining ovozi yangradi:

– Kapitan, qaroqchining hamma talablarini bajarang. Soqchi samolyotlar havoga ko‘tarilgan, sizlarga yetib oladi. Butun Florida politsiyasi oyoqqa turgan, barchasi „Vagner“ degan kimsaning iziga tushadi, qochib ketolmaydi.

– Floridada pana-pastqam joylar ko‘p-ku... – ikkilanib javob berdi Littljon. – Mayli, men nima ham derdim. – Biroz sukut saqlagach, qo‘shib qo‘ydi: – Mayor, iltimos, Tampaga oyog‘imiz tortmayapti. Mayamiga qo‘nishga ruxsat bersangiz. Agar iloji bo‘lsa, biror mehmonxonaga dam olish uchun xonalar buyurtma bersangiz. Bu qaroqchining dastidan hammamiz, ayniqsa, qizlar juda holdan toydi.

– Yaxshi, Mayamiga uchaveringlar. Mehmonxonaga buyurtma berishga ham harakat qilaman...

Oraga yana Klarissa suqildi:

– Kapitan, u bizning ham uchuvchilar kabina-siga kirishimizni talab qilayotir. Sakraganini hech kim ko‘rmasligi kerak emish...

– Na iloj, kira qolinglar...

Oradan hech qancha o‘tmay ikkala styuardessa ham kabinada turardi. Klarissa hech narsa bo‘lmaganday xotirjam ko‘rinar, jimjiloqday Milli esa hushidan ketadigan ahvolda edi. Uning doka-day oqarib ketgan yuziga tikilarkan, Littljon Klarissaga dedi:

– Unga tinchlantiradigan biror narsa bersangchi!

– Hammasi o‘tib ketdi, kapitan, ortda qolgani rost bo‘lsin... – asta shivirladi Milli.

Littljon pastga qaradi, janub tun bag‘rida mudrar, zamin va samo zulmat bilan qoplangan-

di. „Soqchi samolyotlar bunday zulmat ichida ni-mani ham ilg‘ardi“, – degan fikr uning ko‘nglidan kechdi.

Nihoyat, pastda g‘arbiy Florida sohilining chi-roqlari miltiray boshladi.

– Naplesdan o‘tdik, – dedi xaritaga qarab cha-malagancha aloqachi.

Littljon ikkinchi uchuvchiga o‘girildi:

– Maykl, salondan xabar ol. Lekin ehtiyot bo‘l!

– Xotirjam bo‘l, – dedi u o‘rnidan turarkan. U kerishib oldi-da, ikki qizning o‘rtasidan sirg‘alib o‘tib, yo‘lakka chiqdi.

– Hech kimsa yo‘q, – dedi u bir necha soni-yadan keyin qaytib kirgach.

– Rostdanmi?

– Qo‘ldan chiqardik! – dinamikdan mayor Uil-lobining alamli ovozi eshitildi. – Holbuki, soqchi samolyotlar siz bilan izma-iz uchayotgandi... Hechqisi yo‘q! Yerda uni quchoq ochib kutib oli-shadi. Mayli, kapitan, Mayamiga sog‘-salomat ye-tib olib, yaxshi dam olinglar.

– Rahmat, mayor! – Littljon bo‘g‘imlarini qirsil-latib kerishdi, keyin esa ekipaj a‘zolariga yuzlan-di: – Juda og‘ir kun bo‘ldi, do‘stlar. Endi yengil tin olsak ham bo‘ladi, Mayamida esa bermalol hordiq chiqaramiz. – U birinchi marta yayrab kuldi va mayor Uillobi bilan xayolan xayrlashdi.

Littljon xaritani chetga uloqtirib, o‘rindiqning tagidan ixcham jomadonni oldi.

– Xullas, hamkasblar, bu yerda har birimiz-ga ellik ming dollardan sarmoya bor. Bir necha soatlik „zahmat“ uchun chakki moyana emas-a? Hech qanday soliq ham to‘lamaymiz!

U mamnun jilmayarkan, hammani birma-bir ko'zdan kechirdi.

– Biroz kallani ishlatishning sharofati bu! Nima deysizlar, qizlar?

– Umuman, – dedi sal chaynalgancha Milli, – shaxsan menga biroz qo'shib berilsa, chakki bo'lmasdi. Axir, murda bilan naq besh soat hojatxonada tik turishning o'zi bo'lmaydi!

– Sengami? – pisanda qildi qulog'igacha qizarib Klarissa. – Iskovich politsiyachini chuv tushirgan kaminaga shuning o'zi ham bo'laveradimi? Holbuki, la'nati politsiyachi butun salon bo'ylab...

– Shoshmanglar, qizlar, shoshmanglar, – uning gapini bo'ldi aloqachi. – Butun ishning tamal toshi shundaki, hammasini tashkil qilish, hatto jasadni ham topib kelish kerak edi. Yoki yo'qmi? Binobarin, qo'shimcha mukofot faqat menga berilishi kerak!..

Ikkinchi uchuvchi tortishuvga aralashmay, dasta-dasta pullarni charm kurtkasining cho'ntaklariga joylashtirar ekan, bamaylixotir o'ylardi: „Manovilarning bir-birini cho'qiganini qarang. Murda bilan bir yo'la ikki parashutni ham suvga uloqtirish menga ham oson bo'lgani yo'q...“

Bu suhbatni boshdan oxirigacha eshitgan mayor Uillobining toshday qotib qolganini ularning hech biri hatto xayoliga ham keltirmasdi. Axir, Littljon bexosdan qaltis xato qilgani, tashqi radioaloqa o'rniga ichki aloqa tizimini o'chirganidan ular tamomila bexabar edi.

Abduhamid PARDAYEV tarjimasi

MORELLA

*Yakka-yu yagona bo'lganing holda
o'zingga, faqat o'zingga o'xshagin.*

Aflotun

Men qadrdon Morellaga samimiy, chinakamiga ipsiz bog'lanib qolgandim. Biz ko'p yillar muqaddam tasodifan tanishgandik, uni birinchi marta ko'rganimdayoq yuragimni alanga chulg'ab oldi. Garchi bu ehtiros alangasi bo'lmasa ham, uning mavhum mohiyatini anglay olmasligim va xira yolqinini udda qilolmasligimga ishonch hosil qilguncha uzoq vaqt ikki o't orasida qoldim. Taqdir bizni bir-birimizga ro'para qilgandi, nihoyat, nikohdan o'tdik. Shunga qaramay ehtiros olovi yuragimni o'rtamas, binobarin, muhabbat haqida so'z ham bo'lishi mumkin emasdi. U esa hammadan o'zini olib qochar, butun borlig'ini menga baxshida etib, kaminani baxtiyor qildi. Zotan, mulohaza yuritib ham, shirin xayollar og'ushida ham baxtiyor bo'lish mumkin.

Morellaning o'qimagan kitobi yo'q edi. Qasam ichib aytamanki, u nihoyatda qobiliyatli bo'lib, tafakkuri ham teran va antiqa edi. Men uning noyob xislatini qadrlash barobarida undan ko'p narsalarni o'rgandim. Lekin ko'p o'tmay u (ehtiri-

mol, bu Presburgda tarbiya olganining oqibatidir) menga hamisha mistik, ya'ni g'ayrioddiy voqealarga bag'ishlangan asarlarni tavsiya qilayotganini payqab qoldim. Binobarin, bunday asarlar ibtidoiy nemis adabiyotining bema'ni uydirmalari hisoblanadi. Men sira ham tushuna olmaydigan sabablarga ko'ra, u ayni shunday asarlarni qo'ldan qo'ymay sevib mutolaa qilardi. Keyinchalik kamina ham mazkur asarlarga ruju qo'yganim esa Morellaga ergashganim tufayli odat tusini olgan edi.

Agar o'zimni aldamayotgan bo'lsam bunga tafakkurimning hech qanday daxli yo'q edi. Men o'qigan asarlardagi mistik voqealar – balki, qattiq yanglishayotgandirman – na ishonch-u e'tiqodimga, na xatti-harakatlarimga, na fikr-mulohazalarimga hech qanday ta'sir ko'rsatgani yo'q. Bu borada sobitqadam bo'lganim holda inon-ixtiyorimni xotininimning qo'liga topshirdim va birorta ham tukim qilt etmasdan unga xos izlanishlarning boshi berk ko'chalariga sho'ng'idim. Deyarli taqiqlangan sahifalar uzra bosh egarkanman, ko'nglim ichra taqiqlangan g'alayonlar bosh ko'tarayotganini his etardim. Morella esa muzday kaftini qo'linga qo'yar ekan, mavhum falsafaning kullari ostidan ohori ketgan antiqa so'zlarni paypaslab topar, bu so'zlarning sirli mazmuni xotiramga tamg'aday muhrlanardi. Men uning yonida soatlab o'tirgan-cha talaffuzidagi sehrli ohangga mahliyo bo'lardim, oxir-oqibat uning musiqaday ovozi yuragimga vahima sola boshladi – ko'nglimni qandaydir ko'lanka qoplab oldi va zaminga deyarli begona bu nidolardan rangim o'chib, vahimaga tushadi-

gan bo'lib qoldim. Shod-u xurramlik shu asnosida daf'atan dahshatga, go'zallik timsoli esa vahimali manzaraga aylandi.

Men qayd etgan risolalar asosida kechadigan suhbatlarimiz mazmunini bayon qilishimning hojati yo'q, lekin biz uzoq yillar mobaynida Morella bilan faqat shu mavzuda bahslashardik. Ta'bir joiz bo'lsa, ilohiyot axloqi deya nomlanadigan ilm bilan shug'ullangan odam borki, bizlar nimalar haqida suhbatlashganimizni tezda anglab oladi, biroq bu ilmdan yiroq kimsalar bizning suhbatimiz mohiyatini hech qachon tushuna olmaydi. Fixtning qizg'in nasihatbozligi, Pifagor izdoshlarining ikkinchi marta tug'ilishga oid ta'limotlarining biroz buzilgan shakli hamda eng asosiysi Shelling ta'riflagandek, ayniyat, aynan o'xshashlik ta'limoti – nihoyatda serhayajon, Morella ayni shu mavzularga alohida ixlos bilan qarardi. Shaxsiy ayniyatni, o'xshashlikni, yanglishmasam, janob Lokk: „Mulohazakor jonzotning oqilona tafakkur yuritishi“, – deya ta'riflaydi. „Shaxs“ deganda esa toki mulohaza yuritish qobiliyatiga ega ratsional ibtidoni anglar ekanmiz, qolaversa, ong hamisha mulohaza yuritgani bois ayni mana shu jihatlar fikrleydigan boshqa jonzotlardan bizlarni ajratib turadi. O'limdan keyin yo'qolib ketadigan – balki, yo'qolmaydigan shaxs bilan bog'liq tasavvur hamisha meni astoydil qiziqtirardi. Nainki jozibador va ziddiyatli bo'lgani bois, balki Morella bu lar haqida hayajon bilan hikoya qilgani tufayli bu jumboq fikr-u zikrimni rom qilib olgandi.

Oxir-oqibat shunday vaqt keldiki, xotininimning aql bovar qilmas sirli fe'l-atvori go'yo yovuz qa-

samyod singari meni g'azablantira boshladi. Uning ingichka rangpar barmoqlarini ushlashdan ham, sokin musiqaday ovozidan ham, g'amgin nigohlarining beozor yolqinlaridan ham jirkanadigan bo'lib qoldim. Buni u ham sezardi, biroq ta'na qilmasdi. Nazarimda, mening ojizligimni, to'g'rirog'i, telbaligimni anglab yetgandi, buni qismat deb atay boshlagandi. Yana shunday tuyulardiki, meni asta-sekin begonalashtirgan mavhum sababni xotinim bilardi, lekin bu nima ekani haqida menga bir og'iz ham gapirmagan, hatto sha'ma ham qilmagan. Ammo nima bo'lganda ham u ayol edi va kun sayin so'nib borardi. Nihoyat, yonoqlarida bir juft qizil dog' paydo bo'ldi, dokaday oppoq manglayidagi ikkita qilday qon tomirlari esa ko'kimtir tus olib, ko'zga tashlanib qoldi. Bir soniya unga rahmim kelib mehrim tovlandi, lekin uning iztirob to'la ko'zlariga nigohim tushgani zahoti yuragimni shunday sarosima va qo'rquv qurshab oldiki, tubsiz chohga ko'zi tushganda boshi aylanib ketgan odam shunday vahimaga tushadi.

Morellaning, nihoyat, jon taslim qilishini iztirobli sabrsizlik bilan kutganimni qanday bayon qilsam ekan? Men tezroq undan xalos bo'lishni istardim, biroq uning joni holdan toygan tanasiga chippa yopishib olgandi. Bu azob kunlab, haftalab, oylab davom etishi oqibatida aql-u hushimni yo'qotib, jazavaga tushdim va xotinimning qisqa hayoti so'nib borgani sayin go'yo uzaygandan uzayib borayotgan – kun zavolga yuz tutganda soyalar shu asno uzayadilar – kunlar, soatlar, lahzalarni alam bilan la'natlay boshladim.

Lekin samoda shamollar ham tingan kuz kunlarining birida Morella meni to'shagi yoniga chorladi. Butun zamin uzra rangpar tuman pardasi to'shalgan, havzalardagi suv yuzida quyosh nurlari jilvalanar, oltinday o'rmonlar uzra kamalak tovlanardi.

– Nihoyat, muborak sana keldi, – dedi u men yaqinlashganimda. – Bu yashash uchun ham, jon taslim qilish uchun ham muborak kun. Zamin va hayot o'g'lonlari uchun sharaffi kun... lekin samovot va ajal qizlari uchun yana ham hayratomuz sana!

Men manglayidan o'pdim, u davom etdi:

– Men jon beryapman, lekin barhayot yashayman.

– Morella!

– Butun hayotimiz mobaynida meni sira ham sevganing yo'q, biroq hayotligimda mendan jirkangan bo'lsang ham, vafot etganimdan keyin xotiramga sig'inib yashaysan.

– Morella!

– Men nihoyat jon taslim qilyapman. Lekin bag'rimda sen Morellaga ilingan bir paysa, atigi bir paysa mehringning samarasi barhayot. Men jon berishim arafasida sening va mening, ya'ni Morellaning farzandi dunyoga keladi. Biroq sening hayoting qayg'ular girdobida kechadi, sarv barcha daraxtlardan chidamli bo'lgani kabi o'zga barcha tuyg'ular orasida bu qayg'uga ham zavol begona. Zero, saodatli onlaring ortda qolib ketdi, shod-u xurramlik chechagi esa bir inson hayotida ikki marta gullamaydi, faqat Pestumgina yiliga ikki marta gullaydi. Anakreont singari ortiq vaqt bilan

o'ynashmaysan, lekin chamber va novdalardan uzilgan barg kabi aftodahol o'limni bo'yniga olib haj safariga otlangan mo'min kabi hamisha ka-fanga chulg'anib yurasan.

– Morella! – qichqirdim men. – Morella, bular-ning barchasini sen qayoqdan bilasan!

Lekin u yuzini o'girib oldi, oyoq-qo'li xiyol tit-radi. Shu tariqa jon berdi, uning ovozi ortiq eshitmadim.

Biroq u karomat qilgandek, hayotdan ko'z yuma turib dunyoga keltirgan qizalog'i, onasining nafasi to'xtashi bilan nafas ola boshlagan bolasi haqiqat-ham tirik qoldi. Qolaversa, qizim jismonan va ruhan juda g'alati tarzda ulg'aya boshladi. Shu-ningdek, u marhuma onasiga ikki tomchi suvdek o'xshardi va men zamin farzandlariga nisbatan bunday tuyg'uni his etib bo'lmaydi, degan azaliy fikrimga zid ravishda unga cheksiz mehr qo'ydim.

Lekin mazkur beg'ubor muhabbat osmonini ko'p o'tmasdan xavotir, dahshat va kulfat bulut-lari qurshab oldi. Qizaloq jismonan va ruhan g'a-lati tarzda ulg'aya boshlaganini aytdim. U g'ala-ti tarzda bo'y cho'zardi, lekin ruhan ulg'ayishini kuzatish asnosida ko'nglimni dahshatli, hatto o'ta dahshatli fikrlar chulg'ab oldi! Norasida qi-zaloqning so'zlarida balog'at yoshidagi ayolning tafakkuri va qobiliyatlari aks etayotganini har kuni ko'raverganimdan keyin dahshatga tushmay nima ham qila olardim? Yoshgina qizaloq tajribali inson xulosalarini bayon qilardi-da. Boz ustiga uning yirik o'ychan ko'zlarida har soatda tamomila boshqa yoshdagi insonga xos donishmandlik va ehtirosning guvohi bo'lardim. Bularning bar-

chasi, yana takrorlayman, dahshatdan falajlanib qolgan kechinmalarim uchun kunday ravshan bo'lganda, bularning barchasini o'zimdanda ham yashira olmaydigan, hatto inkor etish tashnaligi bilan ortiq kurashishga holim qolmaganda, daxmada mangu uyquda yotgan Morellaning g'ayrioddiy taxayyuli va g'aroyib ta'limotlariga fikran jonholatda murojaat qilganimga oid g'alati va vahimali gumonlar girdobida qolganimga ajablanishning hojati bormikan? Taqdir meni sig'inishga majbur qilgan nuridiydami, jonimdan ham ortiq yaxshi ko'rgan farzandimni qiziquvchan nigohlardan panada, deyarli xilvatda hech narsani ayamadan, qolaversa, biror-bir jihatni e'tibordan soqit qilmasdan tarbiyalar edim.

Yillar o'tib borar, men esa qizimning bami-soli rohibalarday, muloyim va jozibali chiroyiga, novdaday qaddi qomatiga uzzukun tikilardim. Uning qiyofasida qayg'uli va marhuma onasi bilan o'xshash jihatlarini kun sayin tobora ko'proq topardim. Bunday o'xshash jihatlar esa soat sayin ko'payib borar, tobora shubhasiz, tobora aniq bo'lib borar, ustiga ustak tobora mavhum va tamomila dahshatli tus olardi. Uning onasi kabi tabassum qilishiga chidardim, biroq xuddi onasidek kulishidan larzaga tushdim. Uning ko'zlari Morellaning ko'zlariga o'xshashiga chidagan bo'lardim, biroq u tobora hukmfarmolik va anglab bo'lmaydigan nigoh bilan ko'ksimni teshib yuborgudek tikilardiki, faqat Morella shunday sirli nigoh sohibasi edi. Uning keng manglayi ham, ipakday mayin sochlari ham, sochlarini taroqday taraydigan rangpar ozg'in barmoqlari ham, qayg'uli yoqimli

ovozi ham xotiniمنى beixtiyor yodimga solar, nihoyat eng muhimi (ha, ha, eng muhimi!) o'lgan xotiniمنى aytgan so'zlar va iboralarni sevimli qizimning og'zidan takror-takror eshitarkanman, „Yo'q, yo'q, xotiniمنى o'lmagan“, degan dahshatli fikrdan vahimaga tushardim!

Oradan qancha vaqt o'tganiga qaramay, qizim hamon mahbusday tutqunlikda yashardi. Men ko'zimning oq-u qorasi bo'lgan qizimdan mehrimni ayamasa edim, lekin u tashqi olamdan uzilib qolgani uchun boshqalar bilan suhbatlasha olmasdi. Morella vafot etgandan keyin uning ismini ham unutib yuborishga urindim. Onasi haqida qizimga ham hech qachon hech narsa demaganman – unga onasi haqida so'zlab bera olmasdim. Qisqagina hayoti davomida tutqunlikdagi qizim uchun tashqi olam begonaligicha qoldi. Nihoyat, cho'qintirish marosimi sarosimada qolgan idrokimni xalos qilish va qismat dahshatlaridan najot topishim uchun imkoniyat yaratdi. Cherkovning suv to'la jomi oldida turarkanman, qizimga qanday ism qo'ysam ekan, deya boshim qotdi. Yaqin-u olis o'lkalarda o'tmishda yashagan, qolaversa, ayni kunlarda umrguzaronlik qilayotgan ko'plab oqila va ajoyib ayollarning ismlari ko'nglimdan kechardi, haqiqatan ham qalban beg'ubor, baxtiyor va bag'ri keng go'zal ayollar ko'p-ku, deb o'y-lardim. Biroq, ming afsuski, marhum va daxmada yotgan xotiniمنى ruhini bezovta qilishga meni nima undadi? Esga olishning o'ziyoq odamning tepa sochini tikka qilib yuboradigan xotinning ismini qaysi bir yovuz iblisning qutqusi bilan tilga oldim? Nimqorong'i cherkov ichida va sassiz tun

og'ushida ruhoniyaq qarata uch bo'g'indan iborat Morella ismini aytishga qalbimning tubidagi qanday yovuz kuch majbur qildi? Va yovuz arvohdan ham qudratliroq allaqanday sinoat farzandimning qiyofasiga raxna soldi va hayot zavqini butkul o'chirdi. Ayni shu pallada men shivirlab aytgan ismni eshitgani zahoti shishaday sovuq ko'zlari-ni zamindan uzib samolarga qadagancha, oilaviy daxmamizning qora toshi uzra ojizona yotarkan, shunday dedi:

– Men shu yerdaman.

Bu oddiy so'zlar yuragimni daf'atan muzlatib yubordi, keyin esa eritilgan qo'rg'oshinday jizil-lagancha idrokimni kuydirdi. Yillar... yillar tarix qa'riga singib, iz qoldirmay g'oyib bo'lishi mum-kin, biroq ayni laha bilan bog'liq xotira – hech qachon ketmaydi! Shu-shu, chechaklar-u gullarni nainki unutilib yubordim, balki, mevasiz sarv-u za-harli o't-o'lanlar qora ko'lankaday doimiy hamro-himga aylandi. Shu-shu, zamonn ham, makonni ham unutildim, peshanamga bitgan yulduzlar ham so'ndi. Zamin uzra zulmat cho'kdi, odamlar esa yonimdan xira soyalarday o'tib borishar, ular ora-sida faqat va faqat Morellani ko'rardim! Shamollar qulog'imga faqat bir so'zni shivirlar, dengiz to'lqin-lari ham faqat Morella ismini takrorlard. Lekin uning ham umri qisqa ekan, vafot etdi. Uni dax-maga o'z qo'llarim bilan ko'tarib bordim, daxma-ga ikkinchi Morellani qo'yganimda birinchisidan nom-nishon ham topa olmasdan, alam bilan, tel-balarday uzoq qah-qah urib kuldim.

Abduhamid PARDAYEV tarjimasi

HAYOTNING BESH TORTIG'I

Bir kuni erta tongda Pari o'z savatini ko'tarib yosh yigitning huzuriga tashrif buyuribdi.

– Bular mening sovg'alarim. Ulardan xohlagan bittasini tanlab ol, qolganini qaytarib olib ketaman. Ammo tanlovda juda ziyrak bo'l, ularning orasida faqat birgina sovg'a juda qimmatlidir! – debdi Pari yigitga.

Sovg'alar quyidagilardan iborat edi: Shuhrat, Sevgi, Boylik, Rohat va Halollik.

Yosh yigitcha besabrlilik bilan debdi:

– O'ylashga umuman hojat yo'q. Men, albatta, Rohatni tanlayman!

Shunday qilib, yigitga uch yil muhlat berilibdi. Ammo qisqagina shu hayot behuda va zerikarli o'tibdi. Oxir-oqibat yigit uch yilini xazon qilgach, „Vaqt ortga qaytsa, Parining boshqa tortig'ini tanlagan bo'lardim“, – deb o'kinibdi.

Bir payt uning yonida Pari paydo bo'libdi va shunday debdi:

– Mening to'rtta sovg'am qoldi. Senga yana bir bor tanlash imkoni beriladi. Ularning ichidan eng a'losini tanla!

Yigit uzoq o'ylab, Sevgini tanlashga qaror qilibdi. Ammo Parining ko'zidan tomayotgan ko'z yoshlarni sezmabdi. Oradan belgilangan yil o'tib,

erkak qabr tepasida turardi, yonida esa hech kim yo'q edi.

„Hamma suygan ayollarim mendan voz kechdi. Mana, oxirgi sevgan insonim ham mendan oldin u dunyoga yo'l oldi. Sevgi deya minglab soatlarim anduhda o'tdi. Tanlovimdan afsusdaman!..“

Pari yana uning yonida paydo bo'libdi:

– Yana bir bor tanla. Unutma, ular ichida birgina qimmatlisi mavjud. Juda ehtiyotkor bo'!

Erkak o'ylay-o'ylay Shuhratni tanlabdi. Pari esa unga bir so'z demay ko'zdan g'oyib bo'libdi.

Yillar o'tib, Pari uning yoniga yana kelib, erkakning xayolidan o'tayotgan har bir fikrni o'qib olibdi.

„Mening nomim dunyoga tanildi. Ismim tillarda doston bo'ldi, bundan avvaliga mamnun edim. Keyin esa hasad, g'iybat, ig'vo, ko'rolmaslik kabi qora xayollar meni o'rab oldi. Yonimda ishonchli qadrdonim qolmadi, juda g'aribman. Tanlovda yana adashgan ekanman!..“

– Unda yana bir bor urinib ko'r. Atigi ikkita sovg'am qoldi.

– Boylik – bu kuch. Avval ko'r bo'lgan ekanman. Hayotda eng badavlati o'zim bo'laman. Hatto odamlarni ham sotib olaman. Dunyoning barcha lazzatlari oyog'im ostida bo'ladi, umr bo'yi rohatda yashayman. Umrinni noto'g'ri tanlovlariga bag'ishladim, bu gal adashmayman.

Oradan uch yil o'tgach, erkak eski-tuski ro'da-poga o'ralgancha bir chetda turardi. Uning ahvoli g'oyat achinarli, ko'zlaridan tinmay yosh oqardi.

– Men to'rt ajoyib sovg'ani tanladim. Ammo nega bari menga omadsizlik keltirdi? Naqadar

ahmoq ekanman! Pari nazarda tutgan sovg'ani nega olmadim-a?! Hoy-u havasga, aldamchi va o'tkinchi narsalarga uchdim.

Pari uning yoniga kelib, bergan to'rt sovg'a-sini qaytarib olibdi.

– Menga atalgan o'sha oxirgi sovg'ang qani?

– Afsuski, uni boshqa bir inson tanladi. Endi Halollik u bilan toabad birga, qaytarib ololmayman. Senga esa faqat uzoq keksalik hamroh bo'ladi.

Nodirabegim IBROHIMOVA tarjimasi

MUNDARIJA

Nashriyotdan	
Albert Mals. Dunyodagi eng baxtli odam <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	5
Ernest Xeminguey. Yomg'irda qolgan mushuk <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	16
Keyt Shopen. Sog'inib kutaman tunlarni <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	21
Keyt Shopen. Ozodlik <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	24
Ernest Xeminguey. Oddiy sinov <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	27
Shervud Anderson. Gung odam <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	33
Mark Tven. Kuchukcha va uch dollar <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	37
Ernest Xeminguey. Begona mamlakatda <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	42
Keyt Shopen. O'kinch <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	53
Shervud Anderson. Keksalik <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	62
Toni Morisson. Nuridiydam <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	68
Oliver Genri. Nomsiz hikoya <i>Qandilat Yusupova tarjimasi</i>	81

Robert Fish. Samolyotdagi o'g'irlik <i>Abduhamid Pardayev tarjimasi</i>	100
Edgar Po. Morella <i>Abduhamid Pardayev tarjimasi</i>	114
Mark Tven. Hayotning besh tortig'i <i>Nodirabegim Ibrohimova tarjimasi</i>	123

Adabiy-badiiy nashr

SOG'INIB KUTAMAN TUNLARNI

Hikoyalar

„Ziyo nashr“ nashriyoti
Toshkent – 2022

Muharrir	<i>Charosxon Rahmonova</i>
Badiiy muharrir	<i>Bahodir Ibragimov</i>
Musahhih	<i>Chamangul Saydazzamova</i>
Sahifalovchi	<i>Lobar Narziqulova</i>

Nashriyot litsenziyasi AA № 0008, 27.03.2019
09.09.2022-yilda bosishga ruxsat etildi. Qog'oz bichimi
84x108¹/₃₂. Ofset qog'ozi. „Bookman Old Style“ garniturasida
ofset usulida bosildi. Shartli bosma tabog'i 6,72.
Adadi 1000. Shartnoma № 29-22.
Buyurtma raqami

„Ziyo nashr“
Mas'uliyati cheklangan jamiyat
Toshkent shahri, Uchtepa tumani, 23-mavze, 42-uy.

„DIZAYN-PRINT“ va „Yangi asr avlodi“
bosmaxonalarida chop etildi.

„DIZAYN-PRINT“ MCHJ, Toshkent shahar, Chilonzor tumani,
Cho'ponota ko'chasi, 28-a uy.

„Yangi asr avlodi“ MCHJ Toshkent shahar, Chilonzor tumani,
Qatortol ko'chasi, 60-uy.

Sog'inib kutaman tunlarni

Hikoyalar to'plami

ZIYO NASHR

fb.com/ziyo.nashr

ziyonashr@mail.ru

ISBN 978-9943-8577-6-6

9 789943 857766